XALQ ƏMANƏTİ

MARAL RƏHMANZADƏ

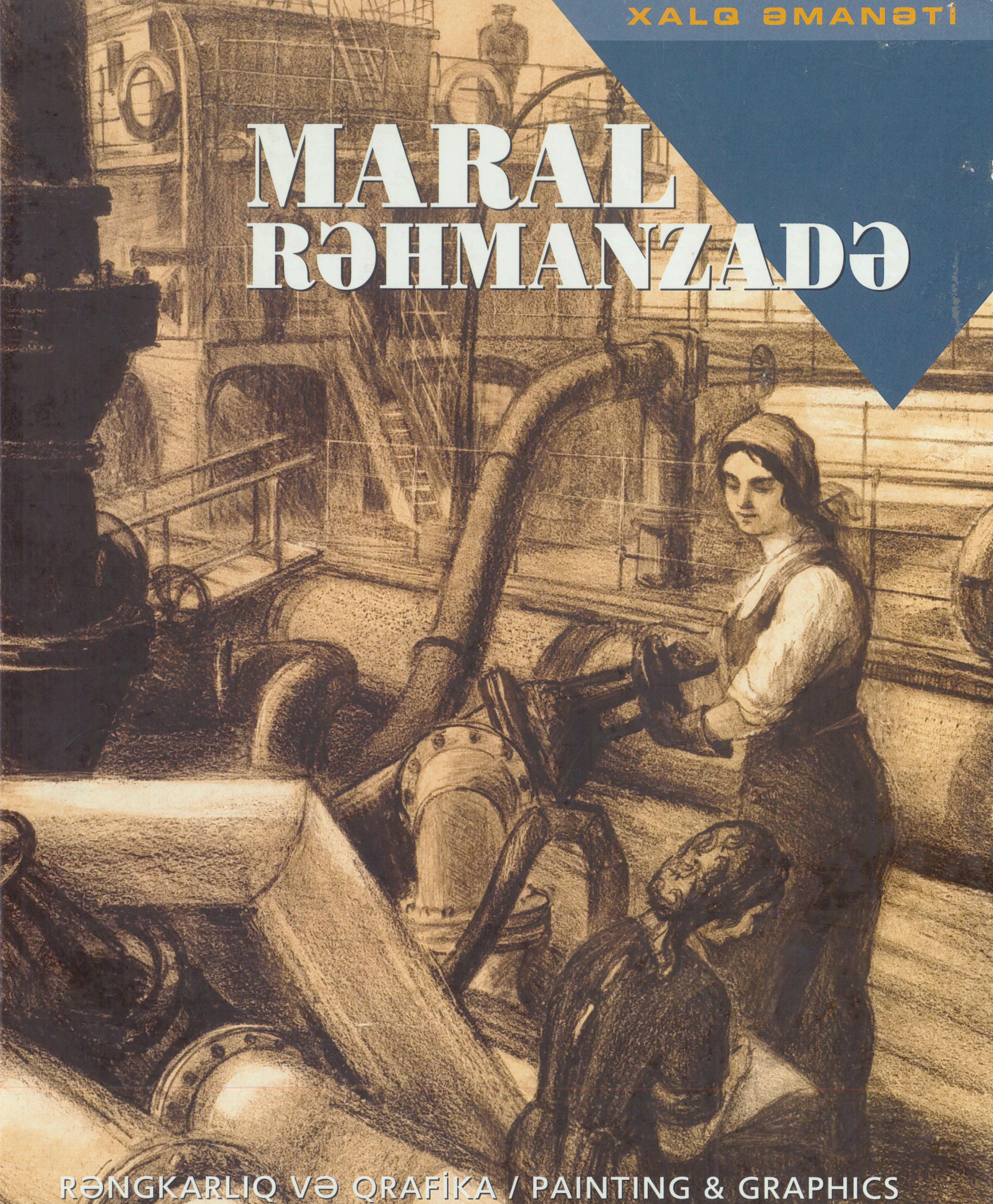

RƏNGKARLIQ VƏ QRAFİKA / PAINTING & GRAPHICS

İdeya:
Xalq Bank

Layihənin rəhbəri:
Rafiq Həşimov

Nəşrin tərtibçisi:
Emin Məmmədov

Bədii tərtibat və dizayn:
Tərlan Qorçu

Mətnin müəllifi:
Şirin Y. Məlikova

Tərcümə:
Elşən E. Eynullayev

Redaktor:
Səlim Babullaoğlu

MARAL RƏHMANZADƏ
Rəngkarlıq və qrafika

ISBN 978-9952-34-590-2

Kitab üçün rəsmlərin seçilməsində "Qız Qalası" bədii qalereyası böyük köməklik göstərib.

Bütün hüquqlar qorunur: kitabda təqdim olunan mətn və rəsm əsərlərindən Xalq Bankdan icazəsiz istifadə edilə bilməz.

© Xalq Bank, 2011
www.xalqbank.az

"Şərq-Qərb" Nəşriyyat evinin mətbəəsində çap olunub
www.eastwest.az

Xalq Bank tərəfindən həyata keçirilən "Xalq Əmanəti" layihəsi çərçivəsində hədiyyəlik nəşr olunub

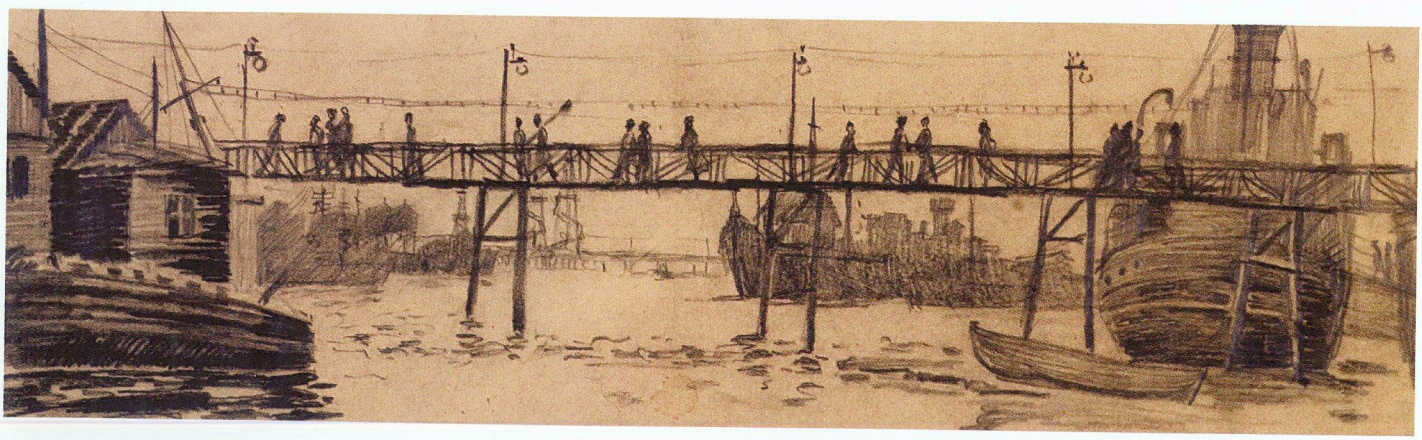

85.143(5Azə)
M 26

XALQ ƏMANƏTİ

MƏRAL BƏHMANYAZADƏ

Köçərli adına
Azərbaycan Dövlət Uşaq
KİTABXANASI
İNV. № 66685

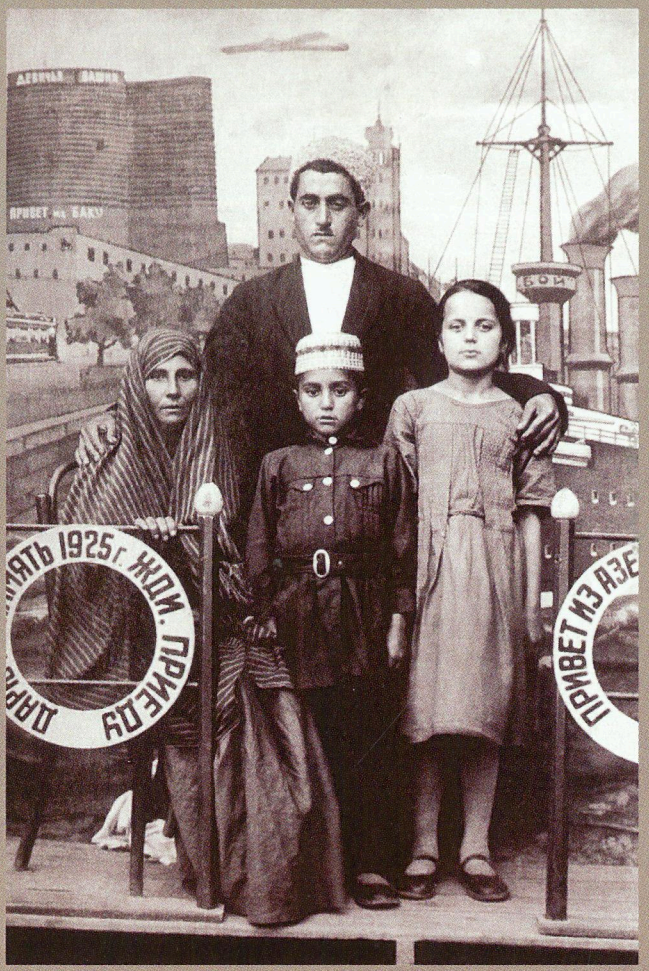

Ailə. Təhsil illəri

Family and Years of Study

Maral Rəhmanzadə. 1949
Maral Rahmanzade. 1949

az.

Səmimiyyət və təvazökarlıq rəssamın ən dəyərli xüsusiyyətləridir
Paolo Veroneze

Ailə. Təhsil illəri

Çoxsaylı avtolitoqrafiya və linoqravürlər, ofort və rəsmlər, sulu boya və rəngkarlıq işləri, kitab qrafikası nümunələri, Böyük Vətən müharibəsi dövrünə aid təbliğat plakatları görkəmli Azərbaycan rəssamı Maral Rəhmanzadənin zəngin yaradıcılıq irsini təşkil edir.

Maral Rəhmanzadə. 1936
Maral Rahmanzade. 1936

Yaradıcılığa keçən əsrin 30-cu illərində başlayan Maral Rəhmanzadə, yeni, təzadlar və məhdudiyyətlərlə dolu sovet təsviri incəsənətinin yaradılması prosesinə aktiv qoşulmasa da, onun ideologiyasına kor-koranə xidmət etməmiş, əksinə məhsuldar yaradıcılıq illəri ərzində özəl dəsti-xəttini formalaşdırmağa, dövrünün aktual mövzularını qaldırmaqla öz yolunu tapmağa müvəffəq olmuş sənətkar idi. Rəssamın toxunduğu mövzular bu gün də seyrçi üçün maraqlıdır. Ümumiləşdirilmiş, zəriflik və lirika dolu, idealizə olunmuş Azərbaycan qadını obrazı, "yeni sovet qadın obrazı", neftçilərə həsr olunmuş son dərəcə emosional seriya, şəhər və kənd mənzərələrinin geniş retrospektivi – bu mövzular və obrazlar Maral xanımın dərindən, incəliklə hiss etdiyi, bütün qəlbi ilə sevdiyi Azərbaycanın sənət tarixində öz layiqli yerini tutub.

Çoxuşaqlı ailənin sayca üçüncü övladı olan Maral Rəhmanzadə 1916-cı ilin iyul ayının 23-də Bakının Mərdəkan kəndində anadan olub. Bu ailədə Azərbaycan sənətinin qədim ənənələri ehtiramla qorunur, nəsildən-nəslə ötürülürdü. Maralın atası tanınmış zərgər, şəbəkə ustası, babası mahir şüşəçi, dayısı isə həkkak idi. Rəssamın bacı-qardaşlarıyla birgə bu yaradıcı mühitdə qədim naxışların semantik kodlarının fəlsəfəsini, kompozisiyanın ənənəvi formalarını, rənglərin ritm və rəmzlərini dərk edərək böyüyürdülər.

Ən əsası da bu idi ki, onlar sevgi və diqqət ilə əhatə olunmuşdular və bu da onların xarakterinin formalaşmasına, gələcək talelərinə təsir etməyə bilməzdi. Maralın atası son dərəcə nəcib və həssas bir insan, zəmanəsinin yetərincə mütərəqqi və

eng.

The most valuable features of an artist are sincerity and modesty.
Paolo Veroneze

Family and Years of Study

Numerous autolithographies and linocuts, etchings and drawings, portraits in watercolors and paintings, book illustrations and propaganda posters painted during the Great Patriotic War represent the vast artistic heritage of the famous Azerbaijani artist Maral Rahmanzade.

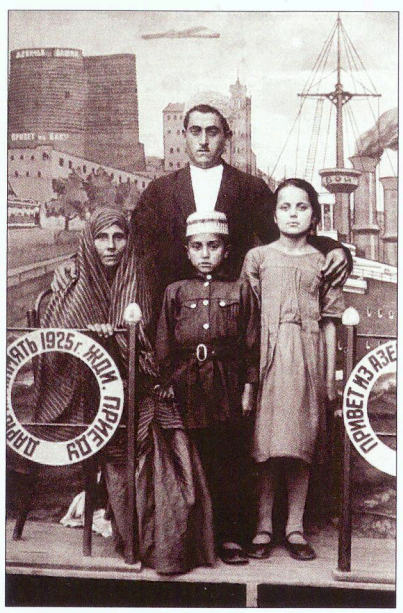

Maral Rəhmanzadə (sağda) bibisi Tutunun ailəsi ilə
Maral Rahmanzade (on the right) with aunt Tutu's family

Maral Rahmanzade, whose career began in the 1930s, actively joined the creation of a new Soviet art form, despite its contradictions and limitations. She did not blindly follow its ideology, but managed to find her own way through years of fruitful work. She was able to develop a distinctive style, exposing and addressing current topics at that time. The artist's main theme of creation still attracts the audience – it is a generalized, lyrical , graceful, somewhat idealized image of Azerbaijani woman. Herdepiction of the "new Soviet woman", worker and activist, is remarkable for its emotionally charged series devoted to the Caspian oil industry workers, an extensive retrospective of urban and rural landscapes where Maral Rahmanzade demonstrates her amazing sense of color and composition. This, as well as many other series, takes its place in the history of fine arts in Azerbaijan – a country that Maral loved and identified with so keenly.

Maral Rahmanzade was born on July 23, 1916 in Mardakan Village, a suburb of Baku. She was the third child of a large family, in which the ancient traditions of Azerbaijani art were carefully preserved and handed down from one generation to another. Maral's father was a famous jeweler renowned in the neighborhood, a master of filigree; her grandfather was a skilled glass cutter, and her uncle the carver on a stone. She and her siblings grew up in a creative atmosphere, learning the philosophy and mysteries of ancient ornaments, traditional forms of composition, rhythm and symbolism of color all through their childhood.

Most importantly, they were surrounded by love and attention, which could not but influence the formation of their characters and later, their fates. Maral's

savadlı nümayəndəsi idi. Unutmaq olmaz ki, Maralın yeniyetməlik dövrü mürəkkəb, yeni yaranmış sovetlər dövlətinin tərkibinə qatılmış bütün ölkələr kimi, Azərbaycan üçün də tarixi dönüş dövrüylə üst-üstə düşürdü. Şikəst edilmiş talelər, itirilmiş gənclik, qorxu... ölüm... Amma ədalət naminə qeyd etməliyik ki, dünyada ilk dəfə məhz sovet hakimiyyəti qadınların tam sərbəst şəkildə təhsil almaq, əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, özünü realizə etmək imkanı və hüququ verən unikal bir mühit yaratmışdı. Məhz bu şərait müsəlman ailəsində böyümüş və 15 yaşınadək çadra örtən Maralın bir azərbaycanlı qızı kimi Moskvada peşəkar bədii təhsil almasına imkan yaradır. Bu haqda sonra, hələlik isə Maral Rəhmanzadənin böyüdüyü mühitə nəzər salaq. Qabaqcıl, mütərəqqi ideyaların ənənəvi Azərbaycan mentaliteti ilə

soldan-sağa:
bacısı Məryam, atası,
qardaşı Kamal,
bacısı Xanım, nənəsi,
anası, Maral Rəhmanzadə.
Quba. 1925

from righ to left:
sister Maryam, father,
brother Kamal, sister Khanum,
grandmother, mother, Maral
Rahmanzade. Quba. 1925

Maral Rəhmanzadə (sağda) kiçik bacısı Xanım ilə
Maral Rahmanzade (on the right) with younger sister Khanum

Maral Rəhmanzadə (sağda) bibisi qızı Sara ilə. 1930
Maral Rahmanzade (on the right) with cousin Sara. 1930

father was an uncommonly delicate and sensitive man, quite progressive and educated for his time. We must remember that the period of Maral's growth to adulthood occurred during a difficult and crucial historical period, not only for Azerbaijan but also for all those countries that were included in the vast territory of the new Soviet State. Ruined fates, confiscated youth, fear and death became features of their lives, but ironically, in this time of repression, the Soviet state created a unique environment in which a woman was entitled to great freedom in education, employment and self-realization. Under these circumstances, Maral Rahmanzade, who was born into a Muslim family and wore the veil until she was fourteen, was able, for the first time in Azerbaijan, in spite of the fact that she was a woman, to get an artistic education in Moscow. Maral had the good fortune to grow up in a wonderful environment where progressive ideas were harmoniously combined with the traditional Azeri mentality, in a family that welcomed the desire to keep pace with the times and grow spiritually through their knowledge and love of national culture.

Speaking of the artist's family, one cannot fail to mention Maral's beloved grandmother. It is known that she wove amazingly beautiful 'sumakh' carpets, and little Maral, who loved to watch her grandmother working, received at a subconscious level her first lessons in mastery of traditional ornamental forms harmoniously co-existing on the surface of a fairy carpet-a carpet in which patterns suddenly began to emerge and told surprising stories to a small and curious girl about the land of Absheron – magnetic, sacred and mysterious, where the indigo Caspian sea merges with the golden sand of the coast, where the endless sky is illuminated by the light of the huge orange sun, where vines of juicy grapes sprout and the shapes of fig trees impress with their twisted ugliness, where medieval castles and fortresses keep the silence of the centuries...

Thus, Maral Rahmanzade went to school already equipped with some concrete creative skills and, as was to be expected, her favorite subject was drawing. Her first teacher was quite young, and later became a well-known artist and representative of the realistic school of Salam Salamzade. During her schooldays, Maral was characterized by energy, enthusiasm and an undeniable talent. Her gift was noticed and appreciated – creative works of the young artist were displayed at the school exhibitions.

Üç bacı. 1937
Three Sisters. 1937

Maral Rəhmanzadə. Bakı. 1930
Maral Rahmanzade. Baku. 1930

Maral Rəhmanzadə. 1935
Maral Rahmanzade. 1935

"Qızıl əllər", "Bizim qızlar" silsiləsindən, 1971, linoqravür, 65,5x50,5
"Magical Hands" from "Our Girls" series, 1971, linocut, 65,5x50,5

ahəng təşkil etdiyi, milli mədəniyyətə məhəbbət ruhunun hökm sürdüyü, zamanla ayaqlaşmağı, mənən yüksəlməyi alqışlayan maraqlı bir mühit – ailəsi əhatə etmişdi onu. Onun ailəsi haqda danışarkən rəssamın sevimli nənəsini yada salmamaq olmaz. Elə nənəsinin toxuduğu sumaxlara tamaşa etməyi sevən Maral artıq uşaq yaşlarında təhtəlşüur səviyyədə xalçanın sehrli səthi üzərində ənənəvi ornamental formaların həmahəng uzlaşması üzrə ilk dərslərini alırdı. Bu dərslərdə, belə anlarda xalçanın üzərindəki naxışlar hərəkətə gəlir, balaca qızcığaza indiqo rəngli Xəzərin öz sahilinin qızılı qumlarına qovuşduğu, nəhəng narıncı günəşin işığına qərq olan sonsuz səması, şirəli üzümlərinin təmtəraqlı gövdələri və əncir ağaclarının biçimsizliyi ilə təəccübləndirən, əsrlərin sükutunu pozmayan orta əsr qəsr və qalaların ucaldığı doğma, çəkici, sakral və sirli Abşeron torpağı haqda heyrətamiz əhvalatlar danışırdı.

İlk müəllimi, realistik məktəbin nümayəndəsi, gənc Salam Salamzadə olan Maral Rəhmanzadə məktəbə artıq müəyyən yaradıcılıq vərdişləri ilə silahlanıb getmişdi və təbii ki, onun ən sevdiyi fənn rəsm dərsi idi. Maral məktəb illərindən öz fəallığı,

F. Köçərli adına
Azərbaycan Dövlət Uşaq
KİTABXANASI
İNV. № 66685

"Qonaqkənddə", 1964, kağız, pastel, 26x33
"In Gonagkend Village", 1964, pastel on paper, 26x33

"Qonaqkənd. Xalçaçılar", 1964, kağız, pastel, 26x38
"Gonagkend Village. The Carpet Weavers", 1964, pastel on paper, 26x38

"Dağ kəndinin anaları", 1964, kağız, rəngli linoqravür
"Mothers from Mountain Village", 1964, color linocut

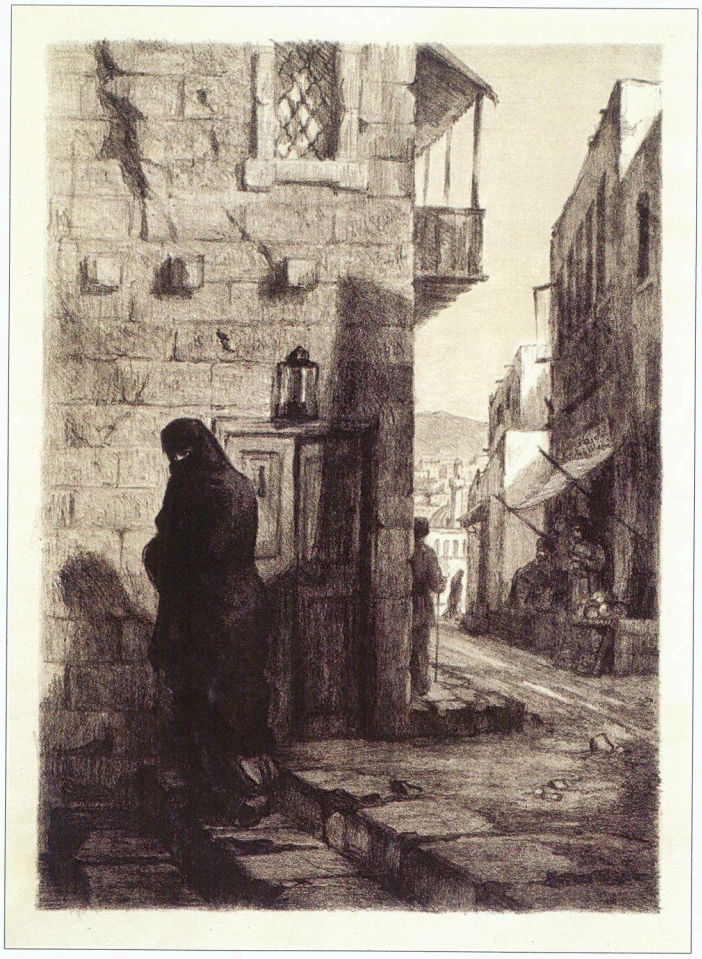

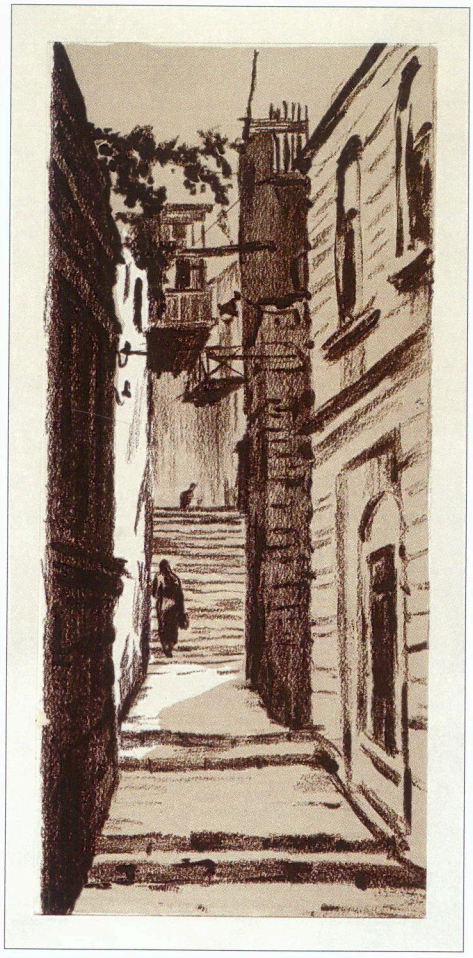

"Köhnə Bakı", 1950, kağız, avtolitoqrafiya, 36x50,5

"Old Baku", 1950, autolithograph, 36x50,5

"İçəri şəhərdə küçə", "Bakı" silsiləsindən, 1960, rəngli litoqrafiya, 70x30,5

"Street in the Old City", from "Baku" series, 1960, color lithograph, 70x30,5

The choice of a future profession was predetermined. After completing seven years of schooling, in 1930, Maral Rahmanzade entered the only existing Art School in Azerbaijan at that time, the founder and spiritual core of which was a famous caricaturist named Azim Azimzadeh. He played a huge role in the development of talented Azeri artists. Among them was Maral Rahmanzade who, after three years of study, was selected by leading teachers of the school to continue her education in Moscow, in the V.I. Surikov Art Institute. Fortune had opened wide horizons for Maral Rahmanzade, giving her an opportunity to explore a new world through learning from such renowned artists as P. J. Pavlinov, N.E. Radlov, M.F. Shemyakin, D.S. Moor, B.A. Favorskiy and A.I. Kravchenko. It should be noted that the father of the artist made an unprecedented show of his support in allowing his beloved daughter to study in Moscow. However, she was not alone when she went to Moscow. There was another like-minded person in her life – Sattar Bahlulzadeh, to whom the artist was linked by subtle

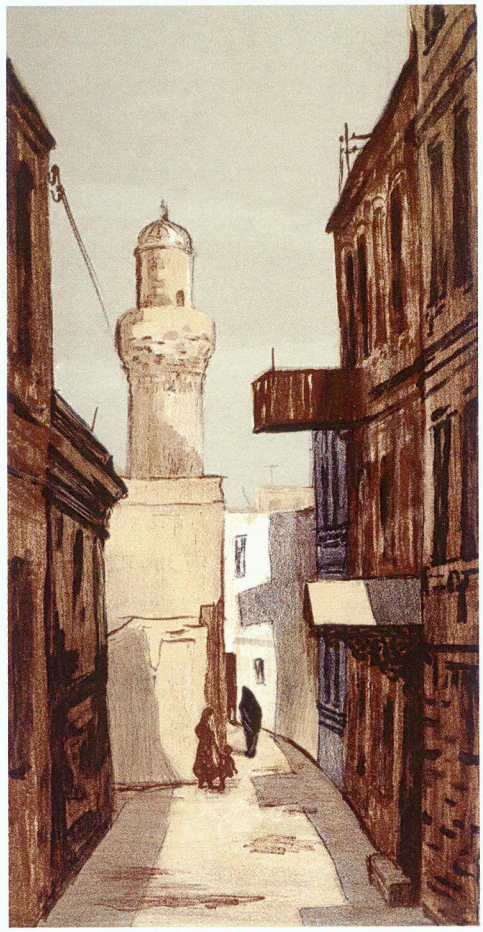

"Sınıq qala",
"Bakı" silsiləsindən, 1960,
kağız, rəngli litoqrafiya, 72x54
"The Mosque of Sinig Gala",
from "Baku" series, 1960,
color linocut on paper, 72x54

"İçəri şəhər", 1970,
kağız, sulu boya, 23,5x15
"The Old City – Icheri Sheher", 1970,
watercolor on paper, 23,5x15

soldan-sağa: Maral Rəhmanzadə, bibisi qızı Bilqeyis, böyük bacısı Məryam. 1933
from left to right: Maral Rahmanzade, cousin Bilgeyis, elder sister Maryam. 1933

Maral Rəhmanzadə. 1935
Maral Rahmanzade. Baku. 1935

spiritual bonds for many years. Maral had admired the extraordinary talent of Bahlulzadeh, revering him for his erudition and excellent knowledge of oriental literature and Mugam. He was her spiritual guru, and he accompanied her to all the exhibitions and rejoiced in her successes and achievements.

The years of study in Moscow were full of new impressions. Maral was working hard on the plastic expressiveness of drawing, trying to achieve completeness of compositions. Maral was enamoured of the wonderful creative atmosphere that prevailed during the summers. Students with their teachers used to travel to the Crimea and work out of doors. Perhaps her love for the landscape genre was born during those years of study. Another trip which was forever engraved on the memory of the artist took place in 1938, when the eminent artists L.A. Bruni and V. Goryayev arrived in Baku to work on the design of the Azerbaijan pavilion

şövqü və şəksiz istedadı ilə digər şagirdlərdən seçilirdi. Onun istedadı layiqincə qiymətləndirilir və gənc rəssamın əsərləri müntəzəm olaraq məktəb sərgilərində yer alırdı.

Seçimi çoxdan edilmişdi. Maral, əsası 1930-cu ildə görkəmli karikaturaçı rəssam Əzim Əzimzadə tərəfindən qoyulan və Bakının yeganə texniki peşə məktəbi olan incəsənət məktəbinə qəbul olunur. Azərbaycanın istedadlı rəssamlarının taleyində böyük rol oynamış bu məktəbdə üçillik təhsilini başa vurduqdan sonra, məktəbin müəllimləri tərəfindən V. İ. Surikov adına İncəsənət İnstitutunda təhsilini davam etdirmək üçün seçilən Maral Rəhmanzadə Moskvaya göndərilir. Tale Maral Rəhmanzadə qarşısında geniş üfüqlər açır, yeni dünyanı dərk etmək, P. Pavlov, N. Radlov, M. Şemyakin, D. Moor, B. Favorski, A. Kravçenko kimi ustalardan öyrənmək imkanı verir. Maralın atası isə belə bir şəraitdə misligörünməmiş cəsarət nümayiş etdirib qızını Moskvaya təhsil almağa icazə verir. Maral Moskvaya tək getmir. Onun həyatında daha bir mənəvi məsləkdaşı var idi – Səttar Bəhlulzadə. Maral xanım Səttar Bəhlulzadənin fövqəladə istedadının, erudisiyasının, Şərq ədəbiyyatı və muğam sahəsində dərin biliklərinin heyranı idi. O, Maral xanımın mənəvi ustadı idi, bütün sərgilərdə onu müşayiət edər, onun uğurlarına sevinərdi.

Moskvadakı tələbəlik illəri yeni təəssüratlarla dolu idi. Maral kompozisiyanın bitkinliyinə müvəffəq olmaq üçün rəsmdə xətlərin plastik ifadəliyi üzərində səylə çalışırdı.

Maral Rəhmanzadə (sağda) qohumu Gülsüm ilə. 1934

Maral Rahmanzade (on the right) with her relative Gulsum. 1934

sağdan-sola: Maral Rəhmanzadə anası və kiçik bacısı Xanım ilə. 1935

from righ to left: Maral Rahmanzade with mother and younger sister Khanum. 1935

Moskva, Bolşoy Teatrı, 1930-cu illər
Moscow, Bolshoy Theatre, 1930s

Moskva, 1930-cu illər
Moscow, 1930s

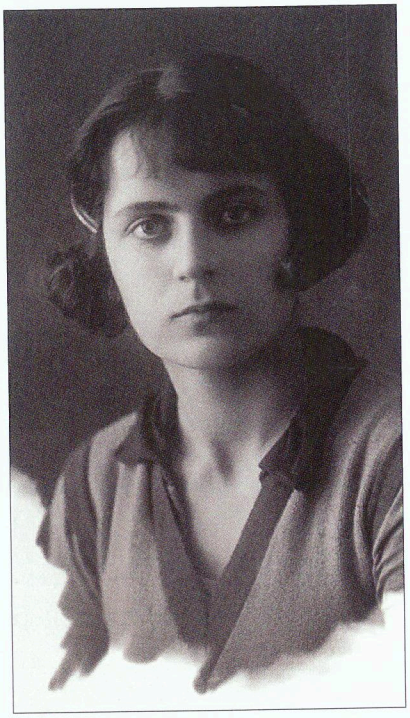

Maral Rəhmanzadə. 1934
Maral Rahmanzade. 1934

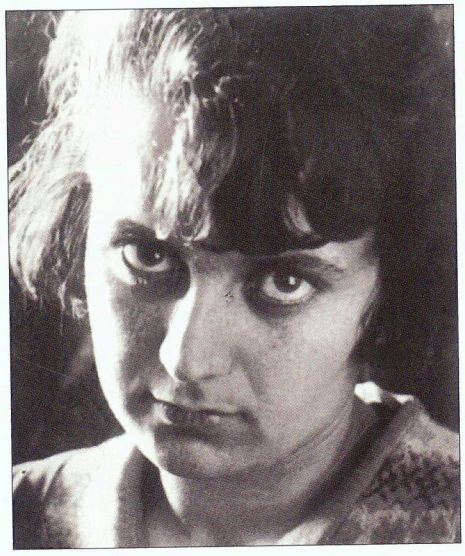

Maral Rəhmanzadə. 1936 / *Maral Rahmanzade. 1936*

for the All-Union Agricultural Exhibition in Moscow. Maral Rahmanzade met them in Baku and later left with them on an expedition through Azerbaijan to collect necessary material. At that time, Maral discovered the unique beauty of nature in Azerbaijan – the rocky mountains and blooming gardens, picturesque lakes and wild rivers: "... When I saw for the first time Shah-Dag in the Kuba region, I was struck by the majesty of the mountains. I was happy: during my stay with my teachers, I was drawing, watching and admiring nature together with them"– says the artist.

The best graphic works created during her student years are the series "Rest of Collective Farmers" (1935) and "Woman of Azerbaijan in the Past and at Present" (1940). Her interest in the fate of Muslim women under the new conditions of life was dominant in the works of the artist. Drawing an analogy between the cultural features and the values and moral phenomena of the two eras, at the seam of which the personality of Maral Rahmanzade was formed, the artist managed to grasp accurate and specific images with the help of skilful composition and tone, to attain the narrative character and symbolism which characterizes her works. The desire for freedom and a newfound right to education (graphical and

Maral Rəhmanzadə (mərkəzdə) və onun həyat yoldaşı (sağdan ikinci) öz müəllimləri və sinif yoldaşları arasında. Moskva. 1934

Maral Rahmanzade (in the middle) and her husband (second from the right) with teachers and messmates in Moscow. 1934

Maral Rəhmanzadə həyat yoldaşı (solda) və qayını ilə Sokolnikidə
Maral Rahmanzade, her husband (on the right) and brother-in-law in Sokolniki

Maral Rəhmanzadə. 1934
Maral Rahmanzade. 1934

autobiographical work "The right to Education"), the existence of a wide range of specialties where a Soviet woman could manifest herself, and her right to control her own life were opposed to the traditional situation of women in pre-revolutionary Azerbaijan who, fenced off from the world by the veil, were forced to look at the world through the narrow eye-slits in their garments and were deprived of their rights to express themselves and direct their lives ("Mesalliance", "The Old Town"). As many of us believe, there are no accidental chances and coincidences in life. Here is an interesting fact from the artist's biography: Maral Rahmanzade was asked to sit for a statue of the famous Azerbaijani poetess, an erudite, sophisticated, talented and charming woman named Hurshudbanu Natavan who impressed the great Alexandre Dumas with her intellect and personality. It is no coincidence that Maral Rahmanzade sat for this sculpture, now

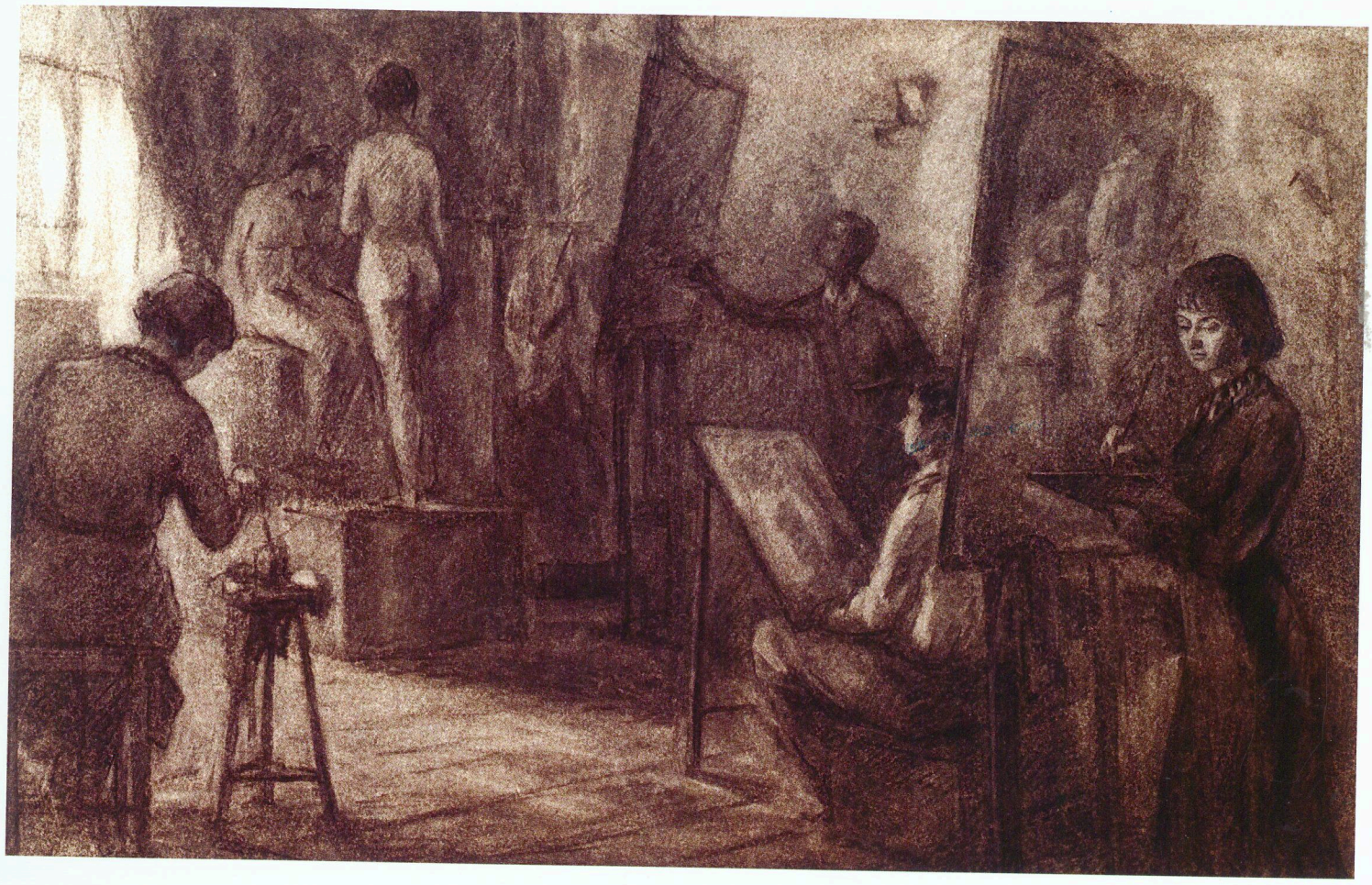

"Təhsil almaq hüququ", 1941, kağız, kömür, 31,5x58,5
"The Right to Education", 1941, charcoal on paper, 31,5x58,5

Maralın çox sevdiyi yay təcrübəsi dövrü isə qeyri-adi mühitdə keçirdi. Tələbələr öz müəllimləri ilə Krıma səfər edib, orada plenerdə işləyirdilər. Ola bilsin ki, mənzərə janrına olan sevgi məhz tələbəlik illərində yaranmışdı. Daha bir səfər rəssamın yaddaşına əbədi həkk olunur. 1938-ci ildə görkəmli rəssamlar L. Bruni və V. Qoryayev Ümumittifaq Kənd Təsərrüfatı Sərgisi üçün Azərbaycan pavilyonunun bədii tərtibatını həyata keçirməkdən ötrü Bakıya gəlirlər. Onları qarşılayan Maral qonaqlarla birgə lazımi material toplamaq məqsədi ilə Azərbaycanın bölgələrinə yaradıcı ekspedisiyaya yollanır. O zaman Azərbaycan təbiətinin əsrarəngiz gözəlliyini özü üçün kəşf edən Maralı uca dağlar, sıldırım qayalar, çiçəkləyən bağlar, ecazkar göllər və coşqun çaylar heyrətə gətirmişdi və o öz xatirələrində –

"Əshabi-Kəhf",
kağız, qrafit, 40x30

"As-habi-Kahf",
graphite pencil on paper,
40x30

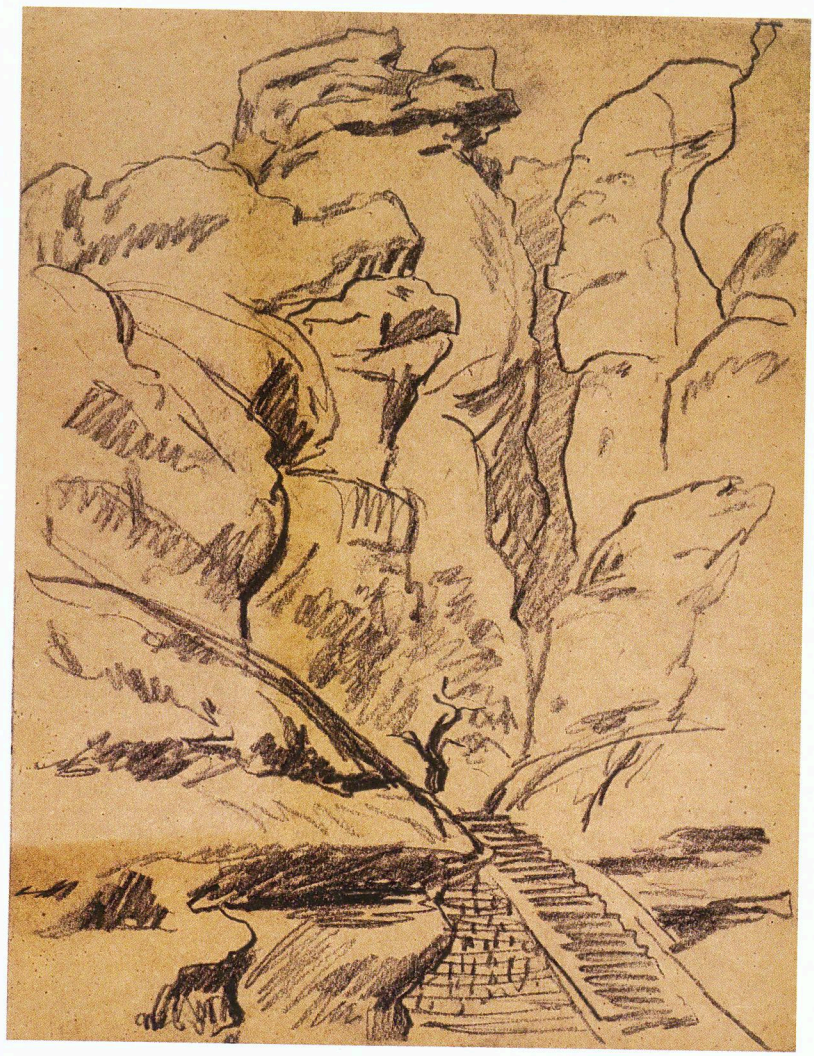

"Quba rayonunda Şahdağı ilk dəfə görəndə dağ təbiətinin əzəmətinə valeh oldum, mən öz müəllimlərimlə birgə bu gözəlliyə tamaşa edir, onu kətan üzərinə köçürürdüm, mən xoşbəxt idim" – deyə yazırdı.

Tələbəlik çağlarının ən yaxşı qrafik işləri "Kolxozçuların istirahəti" (1935) və "Azərbaycan qadını keçmişdə və gələcəkdə" (1940) silsilələridir. Müsəlman qadınının taleyinə böyük maraq Maral Rəhmanzadə yaradıcılığında dominant təşkil edirdi, xüsusilə də həyatının bu mərhələsində. Şəxsiyyəti iki müxtəlif dövrün kəsişməsində formalaşan rəssam bu dövrlərin mədəni, dəyər və mənəvi xüsusiyyətləri arasında analogiya aparır, kompozisiya və tonal həllərin köməyi ilə dəqiq, xarakterik obrazları taparaq əsərlərində nəqliliyə və simvolikliyə nail olur. Azadlığa can atan və təhsil almaq hüququnu əldə edən ("Təhsil hüququ" qrafik və avtobioqrafik əsər), peşə seçmək imkanı və haqqı qazanan sovet qadını, onun öz müqəddəratını

"Əshabi-Kəhf",
kağız, qrafit, 40,5x28,5

"As-habi-Kahf", graphite pencil on paper, 40,5x28,5

"Кара Богаз"

"Qara boğaz",
"Azərbaycan"
silsiləsindən,
1970-ci illər, kağız,
linoqravür,
12,7x19

"Qara Boqaz Channel",
from "Azerbaijan" series,
1970s, linocut on paper,
12,7x19

Maral Rəhmanzadə. 1941
Maral Rahmanzade. 1941

Maral Rəhmanzadə emalatxanada. Bakı. 1959
Maral Rahmanzade in studio. Baku. 1959

adorning one of the loggias of the Nizami Museum. Maral was not only beautiful, but close in spirit to Natavan – the priorities for both of them were education, an active social position and the ability to combine progressive European views with the unique identity of their own culture.

Maral's works were positively assessed by the critics and professors at the V.I.Surikov Arts Institute. I.E. Grabar, a famous Russian painter and art historian described Maral Rahmanzade as a "very talented Azerbaijani woman". The thematic predilections of the artist at this time are notable, in addition to her ability

Bakı rəssamlıq məktəbində (sağdan-sola): Maral Rəhmanzadə, S.Bəhlulzadə, A.Məmmədov, B.A.Mirzazadə, L.Feyzullayev

In Baku Art College (from righ to left): Maral Rahmanzade, S.Bahlulzade, A.Mammadov, B.A.Mirzazade, L.Feyzullayev

həll etmə, taleyinin sahibi olma imkanları inqilabdan əvvəlki Azərbaycanın bağlı, özünə qapanmış, qara çadraya bürünmüş və bu çadranın altından dünyaya baxan qaradinməz, bütün hüquqları əlindən alınmış ("Qeyri-bərabər nikah", "İçəri şəhər") qadınla qarşı-qarşıya qoyulur. Məlumdur ki, həyatda təsadüf və mütabiqət olmur. Rəssamın bioqrafiyasından bir maraqlı fakt: Maral Rəhmanzadə istedadlı və cazibədar, erudisiyalı və zərif, öz intellekti ilə Aleksandr Dümanı heyran etmiş məşhur Azərbaycan şairəsi Xurşidbanu Natəvanın hazırda Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat muzeyinin lociyasındakı heykəli üçün poza vermişdi. Maral xanım Natəvan kimi gözəl və eyni zamanda ona ruhən yaxın bir insan idi.

Maral Rəhmanzadə Natəvan obrazında. Bakı. 1941
Maral Rahmanzade poses for a statue of Hurshudbanu Natavan. Baku. 1941

Maral Rəhmanzadə həyat yoldaşı ilə. 1948
Maral Rahmanzade with husband. 1948

Onların hər ikisi üçün təhsil, fəal ictimai mövqe prioritet təşkil edirdi, onlar hər ikisi mütərəqqi Avropa dəyərlərini milli mədəniyyətin özəllikləri ilə uyğunlaşdırma bacarığına malik idilər.

Artıq o dövrdə onun işləri institut müəllimləri və tənqidçilər tərəfindən müsbət qiymətləndirilmişdi. Məşhur rus rəngkar və şənətşünası İ. Qrabar Maral Rəhmanzadəni "çox istedadlı Azərbaycan qızı" kimi xarakterizə edirdi. Rəssamın o dövr üçün aktual olan mövzu meyillərindən əlavə, onun müxtəlif ifadə vasitələrinin köməyi ilə əsərin ideya və mənasını açmaq və daxili yükünü seyrçiyə çatdırmaq bacarığı yüksək qiymətləndirilirdi.

1940-ci ildə Maral Rəhmanzadə artıq peşəkar, ruhən, mənən və ideya baxımından formalaşmış şəxsiyyət, sənətdə yalnız irəliyə doğru hərəkət edən sənətkar idi. Onun əsərlərində yaradıcılıq vurnuxması sezilmir, onlarda ardıcıllıq və dürüstlük, rəssamın daxili azadlığı hiss olunur. 1940-cı ildə institutu bitirdikdən sonra rəssam-qrafik Maral Rəhmanzadə təyinatla Moskvadakı bədii ədəbiyyat nəşriyyatına işə göndərilir. Lakin o, 1941-ci ildə Bakıya dönür. Səbəb, təkcə müharibə deyildi. Milyonlarla sovet vətəndaşının həyatını alt-üst etmiş Böyük Vətən müharibəsi Maral Rəhmanzadə üçün bir ailə faciə ilə üst-üstə düşdü. 1941-ci

Maral Rəhmanzadə Moskva yaxınlığındakı Çelyuskin Rəssamlar Evində. 1957
Maral Rahmanzade at the Artists' House of Cheluskin, Moscow suburb. 1957

Maral Rəhmanzadə. 1948
Maral Rahmanzade. 1948

to introduce a concept using various means of expression and reveal this to her audience.

By 1940, Maral Rahmanzade was a professionally, ideologically, spiritually and emotionally formed person, who always knew exactly in what direction she must proceed. There is no creative inconstancy in her works – they are consistent and true; there is a feeling of the inner freedom of the artist.

After graduating from the Institute in 1940 as a certified graphic artist, Maral Rahmanzade was employed by a publishing house of fictional works in Moscow. In 1941 she returned to Baku. A terrible event for millions of Soviet citizens – the Great Patriotic War – had coincided with a tragic event in the life of Maral Rahmanzade and her family. In 1941 her father was arrested and declared a public enemy. Six months after his arrest he died in prison in Tashkent. Now Maral was in charge of her family. She gave up her creative career that had begun so successfully in Moscow, and returned to Baku, to take up her familial

Maral Rəhmanzadə. 1949
Maral Rahmanzade. 1949

ildə onun atası xalq düşməni elan edilərək sürgün olundu və həbsindən 6 ay sonra Daşkənd həbsxanasında vəfat etdi. Maral Rəhmanzadə ailənin böyüyünə çevrildi. O, Moskvada çox uğurla başlayan yaradıcılıq karyerasını ataraq Bakıya qayıdır və burada həyatının sonunadək davam etdirəcəyi işinə başlayır. Ailəsi qarşısında böyük məsuliyyət dərk edən Maral anasına kiçik qardaş və bacılarını böyütməkdə yardımçı olur, ailənin dayağına çevrilir. Qeyd etdiyimiz kimi Maral Rəhmanzadənin ailəsi olduqca maraqlı və mütərəqqi ailə idi. Ailənin bütün uşaqları yaradıcı peşələr seçmişdi. Qardaşlarının ikisi heykəltəraş, böyük bacısı memar, kiçik bacısı isə musiqi yolunu seçmişdi. Beləliklə Bakıya qayıtdıqdan sonra Maral Rəhmanzadənin həyatında yeni səhifə açıldı. Bu illər ərzində çoxlu sayda linoqravürlər və litoqrafiyalar, kitab qrafikası və rəsmlər yaradıldı. Müharibə illərindən başlayaraq ömrünün sonunadək Maral Rəhmanzadə 50-dən çox sərgidə iştirak edir, əsərləri bütün dünyada öz tamaşaçısını tapır.

Bu esseni davamı olaraq Maral Rəhmanzadə yaradıcılığının inkişaf mərhələlərini mövzu sırası ilə fəsillərə bölmək istərdik.

Maral Rəhmanzadə.
1946
Maral Rahmanzade. 1946

Maral Rəhmanzadə.
1956
Maral Rahmanzade. 1956

duties. Acting upon her deep and abiding sense of responsibility to her family, she helped her mother raise her younger brothers and sisters and became their mainstay. Maral's talented family blossomed. All the children chose creative professions – two brothers became sculptors, the elder sister became an architect and the younger sister a musician.

On her return to Baku, a new chapter opened in the life of Maral Rahmanzade – active years of creative work began. During this period she created many works of art – linocuts and lithographs, book illustrations and drawings, oil paintings and watercolors. From the war years until her death, Maral Rahmanzade had participated in more than 50 exhibitions worldwide, and her works always found their own audience.

I would like to continue this essay by categorizing the creative works of the artist according to the thematic series that were gradually developing throughout her artistic career.

Maral Rəhmanzadə öz fərdi sərgisində. 1949
Maral Rahmanzade at her personal exhibition. 1949

Neft bumu

The Oil Boom

Maral Rəhmanzadə Bayılda. 1951
Maral Rahmanzade in Bailovo. 1951

Neft bumu

Neft – Maral Rəhmanzadənin daha çox qrafik işlərində, özü də müfəssəl və müəyyən mənada nəqli rəssamlıq təhkiyəsi ilə ifadə olunan vacib mövzu olub, bütövlükdə rəssamın yaradıcılığının əhəmiyyətli tematik kəsimi sayıla bilər. Bu tematikaya aid 10 vərəqdən ibarət "Neft" adlı ton litoqrafiya seriyası 1947-ci ildə ərsəyə gəlir. Təbiətcə obrazlı düşünən şəxsiyyət kimi Maral Rəhmanzadə hər hansı bir mövzu haqda fikirləşərkən, ilk əvvəl onun seriyadakı işlərdə açıqlanacaq məzmun konsepsiyasını düşünürdü. Adıçəkilən seriyada isə o qarşısına, hələ qədim zamanlarda sitayiş obyekti olan, neft və qaz yataqları, yeraltı sərvətləri ilə məşhur, əsrarəngiz Abşeron torpağı haqda "danışmaq" məqsədi qoymuşdu. Hər vərəqdə Abşeronda neft hasilatı tarixinin müxtəlif mərhələləri ardıcıllıqla təsvir edilir. Burada həmçinin inqilabdan əvvəl neftçıxarma və sovet Azərbaycanında bu sahədə əldə edilmiş nailiyyətlər öz əksini tapıb. Seriyanı "Atəşpərəstlər" əsəri açır. Rəssam yumşaq çalar keçidləri və zərif xətlər vasitəsi ilə canlı, detallarla zəngin kompozisiya yaradır. Seyrçi ilk baxışdan atəşpərəstlərin sitayiş yeri olan "Atəşgah"ı tanıyır, və dərinliklərindən atəşpərəstlərin müqəddəs saydıqları alov çıxan bu qədim məbədin ətrafında zəvvarların ibadət etdiyini görür. Bu seriyanın növbəti əsəri qədim üsulla netfçıxarmanı təsvir edir. Burada Maral Rəmanzadə işıq-kölgə oyunundan məharətlə istifadə edir və biz qızmar günəş istisindən yanmış səhrada ağır əməkdən halsızlamış fəhlələrin quyulardan Abşeron torpağının "qara qızıl"ını çıxardıqlarını görürük. Növbəti əsər "Neft çıxaran qurğu"dur. Bu əsərdə rəssam artıq sovet Azərbaycanının texniki nailiyyətlərini nümayiş etdirir – önümüzdə daha monumental görünməsi üçün aşağı nöqtədən təsvir edilmiş nəhəng neft buruğunu görürük və bu buruq sovet insanının təbiət üzərində növbəti qələbəsinə ucaldılmış zəfər tağını əvəz edir. Seriya qeyri-adi ovqatlı "Tanker dənizə çıxır" əsəri ilə tamamlanır. Ulduzlar və zərif ayparanın gümüşü parıltısı ilə işıqlanmış, ucsuz-bucaqsız səthində Bakının işıqları əks olunmuş dəniz və ağır-ağır üzən gəmini təsvir edən gecə mənzərəsi olduqca ifadəlidir. Bu cür özünəməxsus tamamlayıcı akkordla Maral Rəhmanzadənin öz əsərlərinə həmahəng səmimi melodiya ilə səslənən incə, lirik intonasiya vermək bacarığı üzə çıxır.

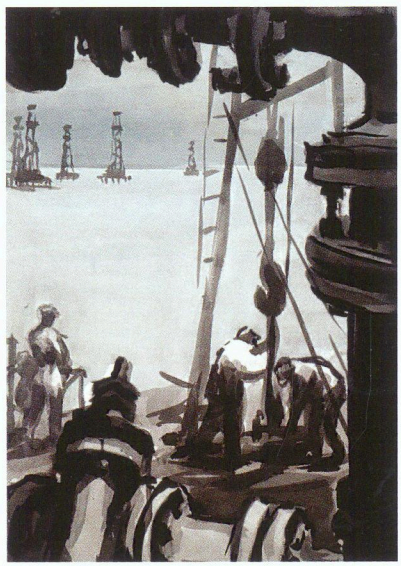

"Qazma gedir", 1954, 33x23
"There is Drilling", 1954, 33x23

Maral Rəhmanzadə bu tükənməz və hər zaman aktual olan mövzuya müraciət edən ilk azərbaycanlı rəssam idi. Dəmir qalağı, nəhəng neft çənləri, polad

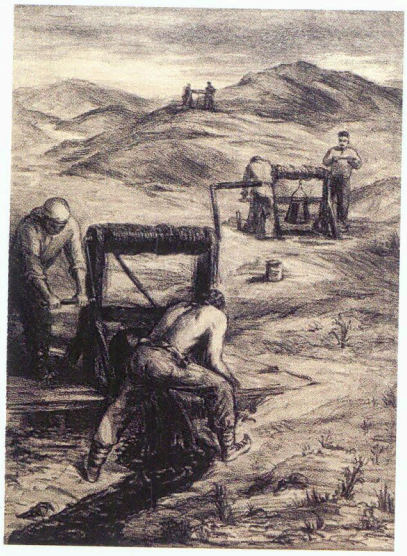

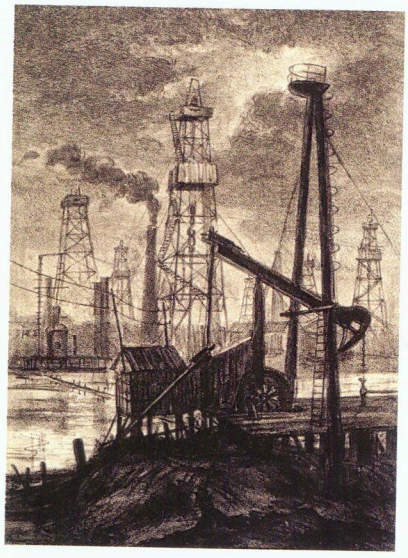

"Neft" silsiləsindən, avtolitoqrafiyalar
Autolithographs from "Oil" series

The Oil Boom

The most important topic in Maral Rahmanzade's works is oil, which was disclosed to a certain extent in a narrative way in the graphic works of the artist. In 1947, she created a series of continuous-tone art lithographs titled "Oil", consisting of ten sheets. Being a creator of vivid imagery, Maral Rahmanzade, referring to any topic, identified a certain semantic concept, which unfolded in a series of works. In this case, her task was to tell about the unique Absheron peninsula, for centuries famous for its natural resources – oil and gas fields, which people in ancient times worshiped. In each sheet of the series the artist consistently narrates the history of oil production in Absheron, how it was produced in pre-revolutionary Azerbaijan and what technical improvements were achieved in modern Soviet Azerbaijan. One series is opened by a work titled "Fire Worshipers". By means of soft tonal transitions and beautiful lines, the artist creates a vivid composition rich in detail. Here the audience recognizes the Fire Temple at Ateshgah, surrounded by pilgrims praying at the ancient temple, from the bowels of which holy tongues of fire are thrown out. The production of oil by ancient methods is the next sequence of the series, in which Maral Rahmanzade, effectively using the play of light and shadow, shows a sun-scorched steppe where the "black gold" of the Absheron land is extracted by hand from the wells by the efforts of physically exhausted workers. Another work of the series – "The Jack Pump" shows the technological advances of Soviet Azerbaijan – presented to the viewer from ground level, in order to give a monumental and awe-inspiring perspective, a huge oil derrick is painted as a kind of a triumphal arch in honor of Soviet man's victory over nature. The series ends with a painting surprising in its mood: The Tanker Puts Out to Sea". This is a nocturnal seascape, showing the sea lit by the silvery glow of stars and a thin crescent moon. The boundless surface of the sea reflects Baku glowing with night lights and a vessel slowly passing by. In this unique finale chord of the series the fascinating ability of Maral Rahmanzade to imbue her works with a touching, lyrical tone sounding a soulful melody manifests itself.

"Fəvvarə", 1940, avtolitoqrafiya, 42x29
"Fountain", 1940, autolithograph, 42x29

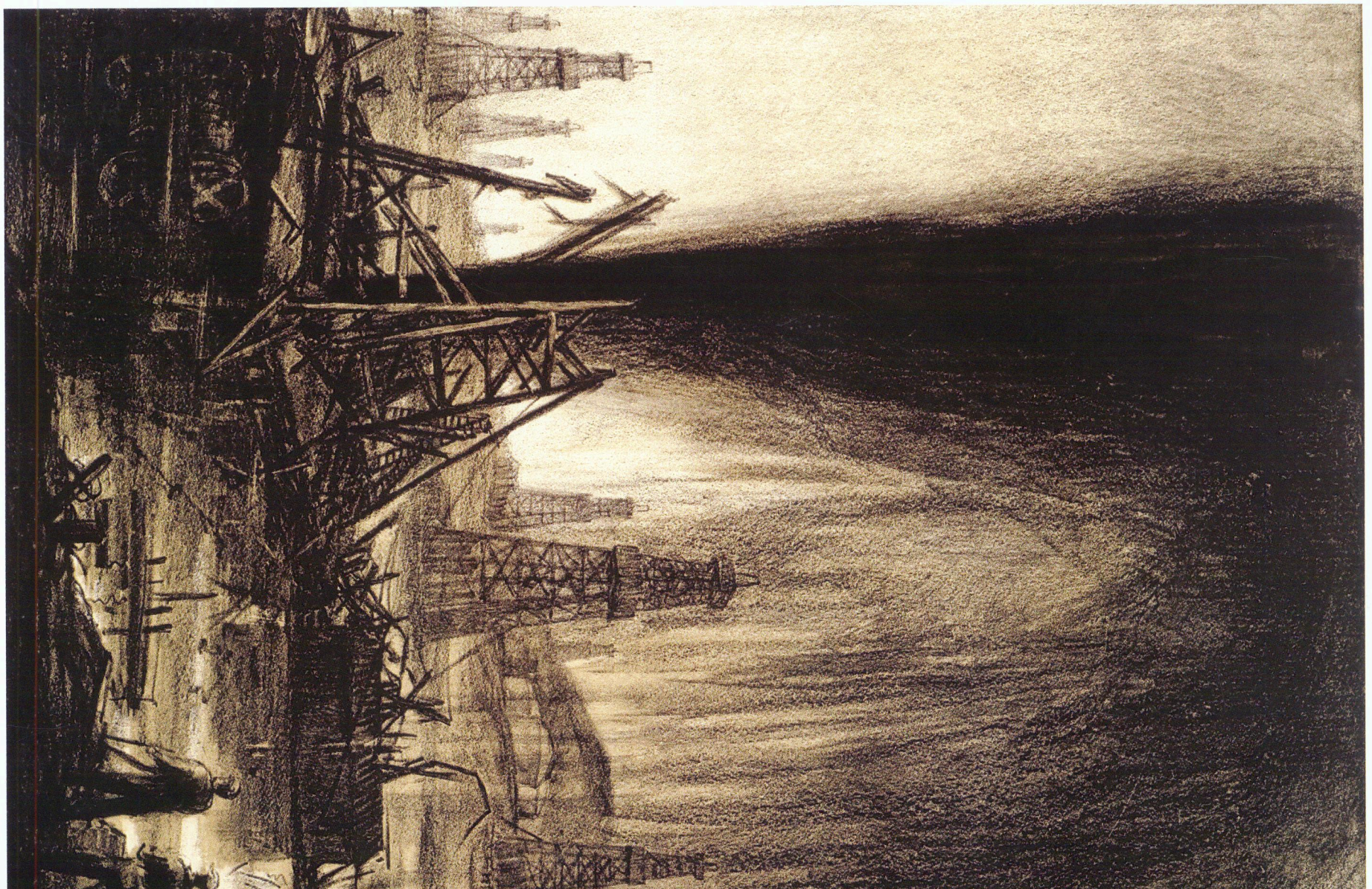

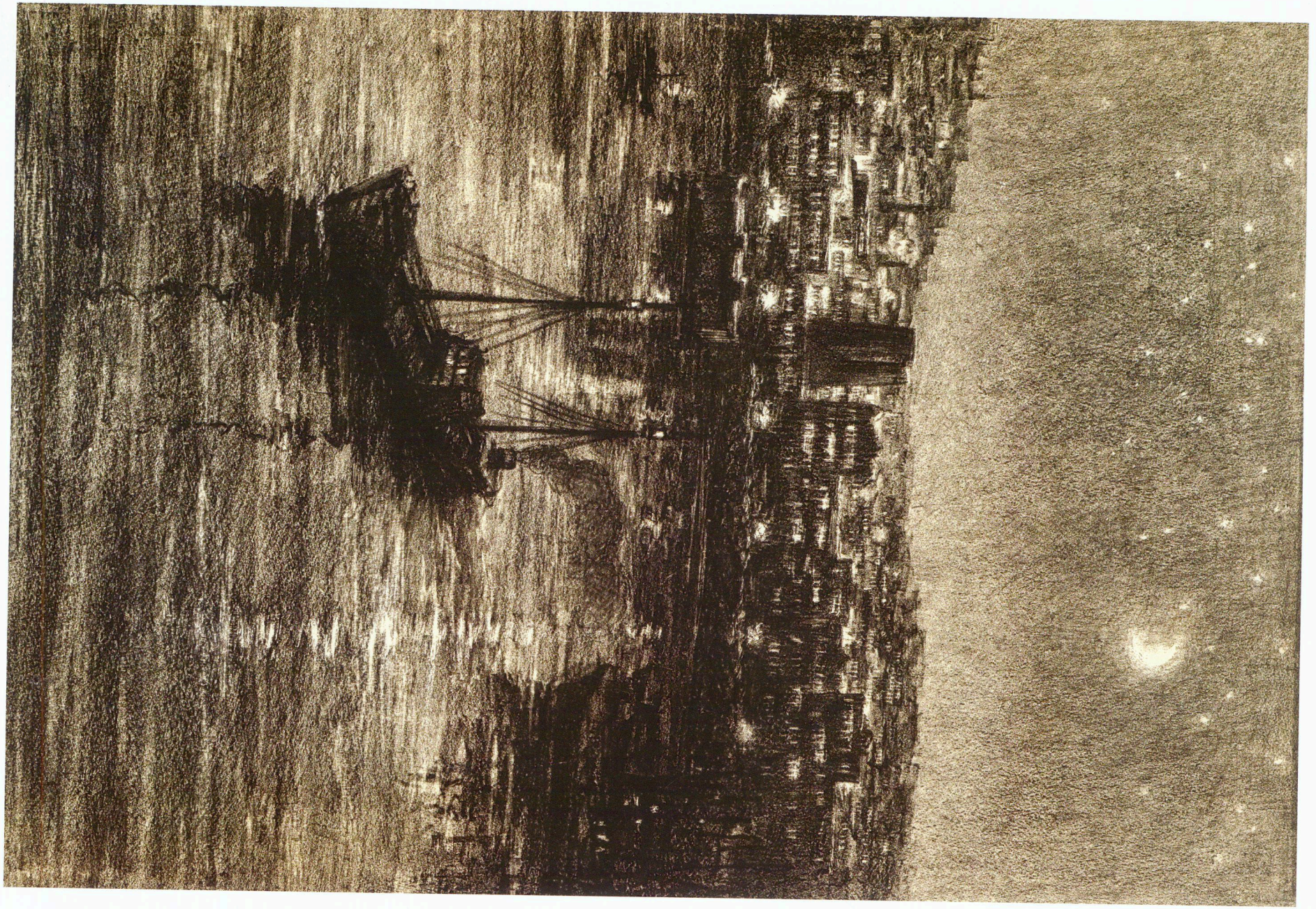

"Tanker dənizə çıxır", "Neft" silsiləsindən, 1947, kağız, avtolitoqrafiya, 42x29
"The Tanker Puts to Sea", from "Oil" series, 1947, autolithograph on paper, 42x29

"Bakı", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1956-57, kağız, litoqrafiya, 40x50
"Baku", from "Oil Rocks" series, 1956-57, lithograph on paper, 40x50

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5
"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

"Neft çıxaran qurğu", "Neft" silsiləsindən, 1947, kağız, avtolitoqrafiya, 57,8x41,5
"The Jack Pump", from "Oil" series, 1947, autolithograph on paper, 57,8x41,5

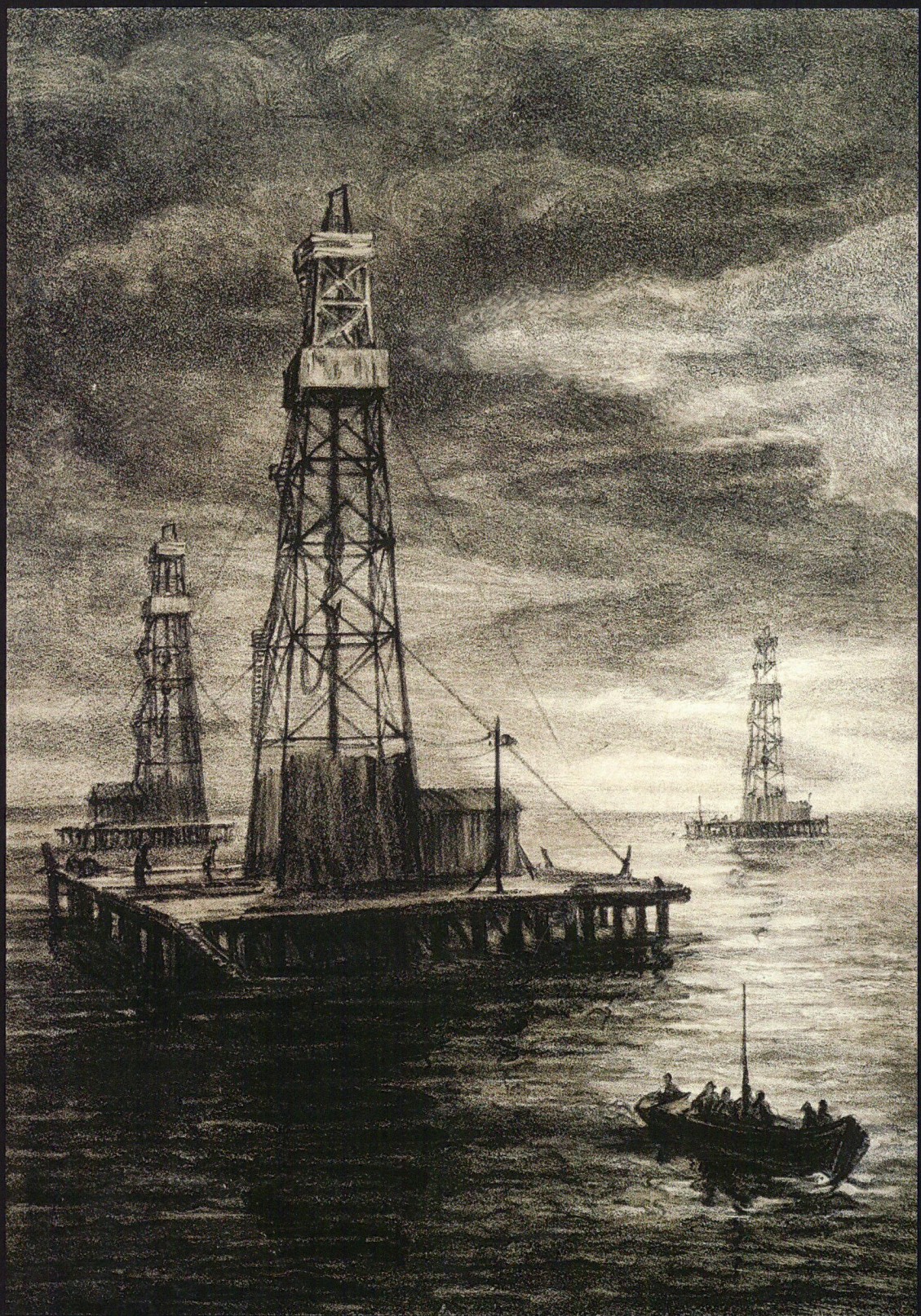

"Dənizdə buruqlar", "Neft" silsiləsindən, 1947, kağız, avtolitoqrafiya, 59,2x40,6
"Sea Derricks", from "Oil" series, 1947, autolithograph on paper, 59,2x40,6

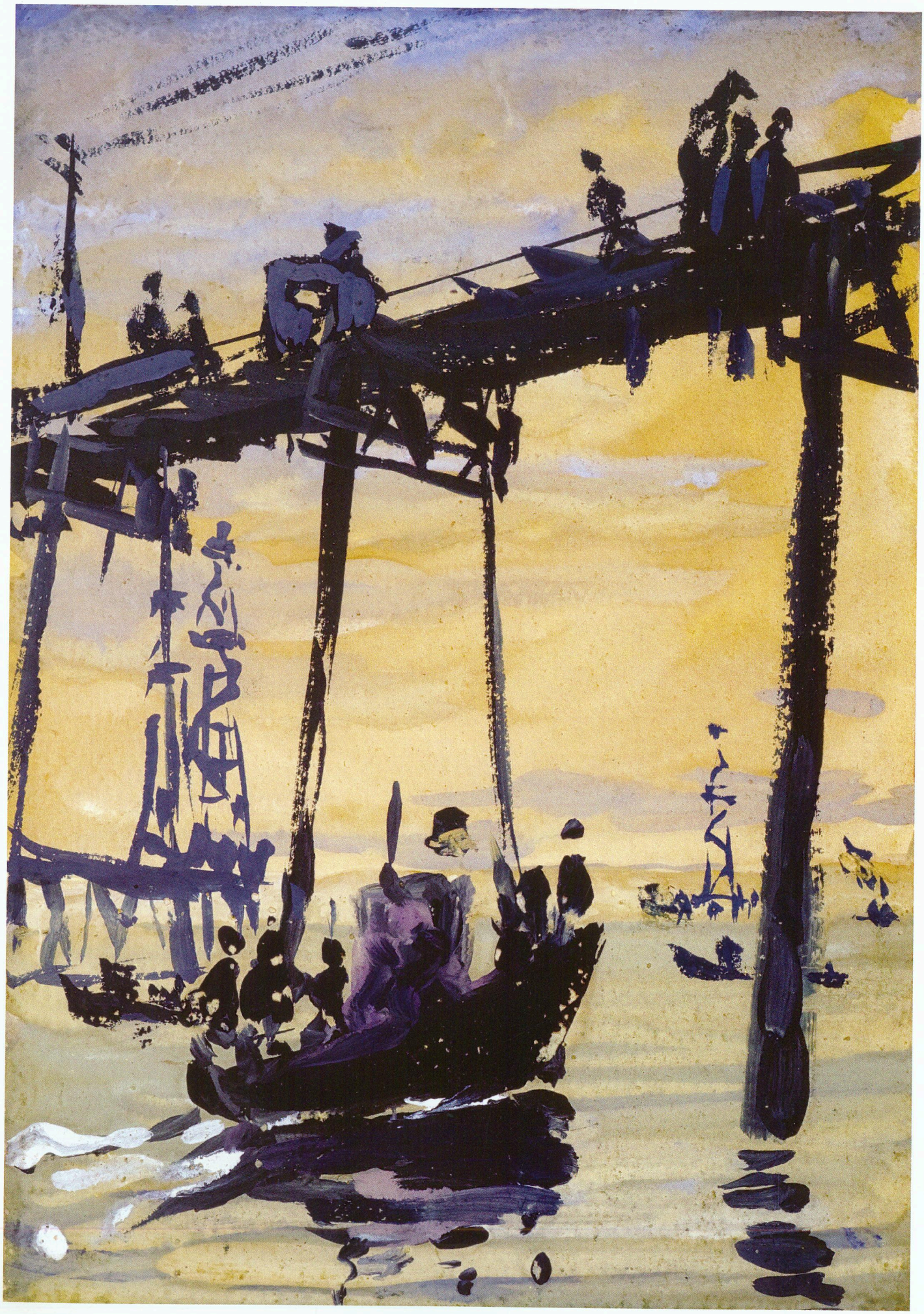

"Fəhlə rayonu", 1954, kətan, yağlı boya, 29,5x33,5
"Working Place", 1954, oil on canvas, 29,5x33,5

"Fəhlələr katerdə", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1956-57, kağız, litoqrafiya, 39x29
"Workers on the Boat", from "Oil Rocks" series, 1956-57, lithograph on paper, 39x29

"Estakadanın altında", 1965, 7x12
"Under the Pier", 1965, 7x12

It should be noted that Maral Rahmanzade was one of the first Azerbaijani artists who turned to such an inexhaustible and ever present subject. Not to everyone is given a talent to see the beauty in a pile of iron, in huge vats, in oil storage facilities, in iron piers and, for the most part, in such a serious and gloomy landscape. Maral Rahmanzade could feel the throbbing life of coiling pipes ("Transportation of Oil," 1947, "Oilmen," 1956-57) sprouting from the depths of the sea, derricks looking skyward, narrow diagonal piers receding into the distance and alternating rows of tank compartments ("The Reservoir Park" 1956 -57). In this theme, it was Maral Rahmanzade's aim to show originality and poetry, even lyricism, encrypted in the somewhat unattractive, harsh landscape of oilfields, in order to elevate and dignify the worker's labor. She miraculously found the fine line between the conflict of man with the elements and the fact that man can oppose them only by his courage and desire for survival ("In the

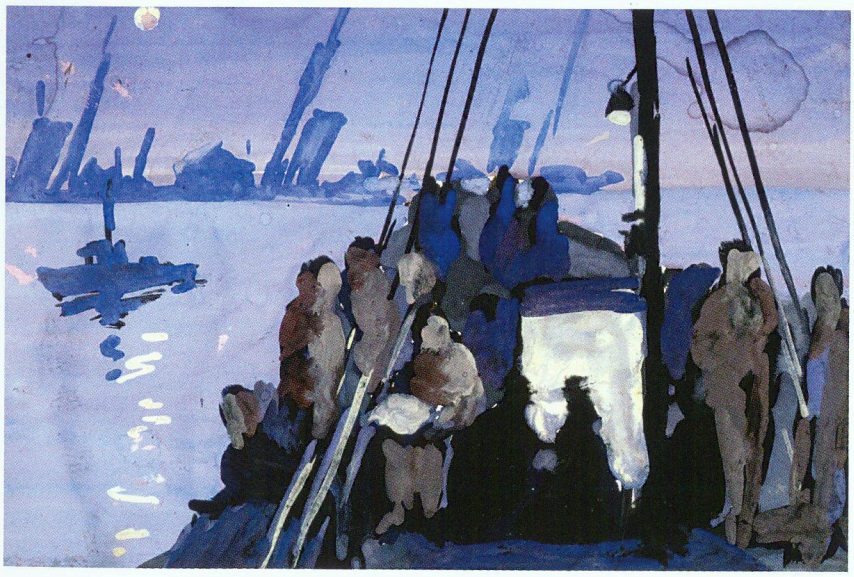

"Gəmidə", estamp, 24x41,5
"On the Ship", print, 24x41,5

"Növbəyə", 1965, 7x12
"To the Shift", 1965, 7x12

"Gecə", eskiz, 10x14
"At Night", sketch, 10x14

"Xəzərin ortasında", 1959, 16,5x27
"On the Caspian Sea", 1959, 16,5x27

"Dəniz mədəni", 1956-57, kağız, sulu boya, 29x39
"Oil Craft", 1956-57, watercolor on paper, 29x39

estakadalar, sərt və demək olar ki, cansıxıcı landşaftda gözəllik sezmək hər adama nəsib olmur. Maral Rəhmanzadə ilan kimi qıvrılıb uzanan, dənizin dərinliklərindən peyda olub buruqların ucuna qalxan, estakadaların ensiz diaqonalları və çoxsaylı çən qatarı boyunca uzaqlara gedən boruların nəbzini hiss etməyə müyəssər olmuşdu ("Neft nəqli" 1947, "Neftçilər tankerdə" 1956-1957). Bu mövzuda Maral Rəhmanzadə üçün özəl, hamı üçün aydın olmayan poetikliyi, bəzən neft mədənlərinin sərt mənzərəsində şifrələnmiş lirikanı göstərmək, fəhlənin zəhmətini, onun əməyini nəcibləşdirmək olduqca vacib idi. O, insana tabe olmayan təbiət qüvvələri ilə insanın bu mübarizədə nümayiş etdirdiyi cəsarət, yaşamaq eşqi kimi xüsusiyyətlər arasından keçən nazik səddi inanılmaz şəkildə hiss edə bimişdi ("Fırtınada" 1957, "Ərzaq gətirildi" 1957). Bu işlərdə ifadə olunan başlıca ideya insan əqli və iradəsinin məhsulunun təbiət ilə qəfil qaynayıb-qarışması, onun bir hissəsinə çevrilərək təbiətin görkəmini və ovqatını dəyişməsi məqamıdır ("Yeddi gəmi adası" 1957, "Günəş şüaları" 1971). Burada qismən "Bizim Xəzərdə" albomuna daxil edilmiş əsərlər seriyasını qeyd etmək yerinə düşər. Seriyanın əsərləri haqda söhbətə isə industrial tematikanın XX əsrin 30-cu illərindən etibarən

"Motorlu qayıq", 1954, 13x37,5
"Outboard Motorboat", 1954, 13x37,5

"Neft Daşları" silsiləsindən iki litoqrafiya, 1956-57, kağız, 29x39

Two lithographs on paper from "Oil Rocks" series, 1956-57, 29x39

"Dənizin körpü, kran və gəmilər fonunda görünüşü", "Bakı" silsiləsindən, 1959, rəngli linoqravür, 32x46

"Seascape against the Bridge, the Crane and the Ships", from "Baku" series, 1959, color linocut, 32x46

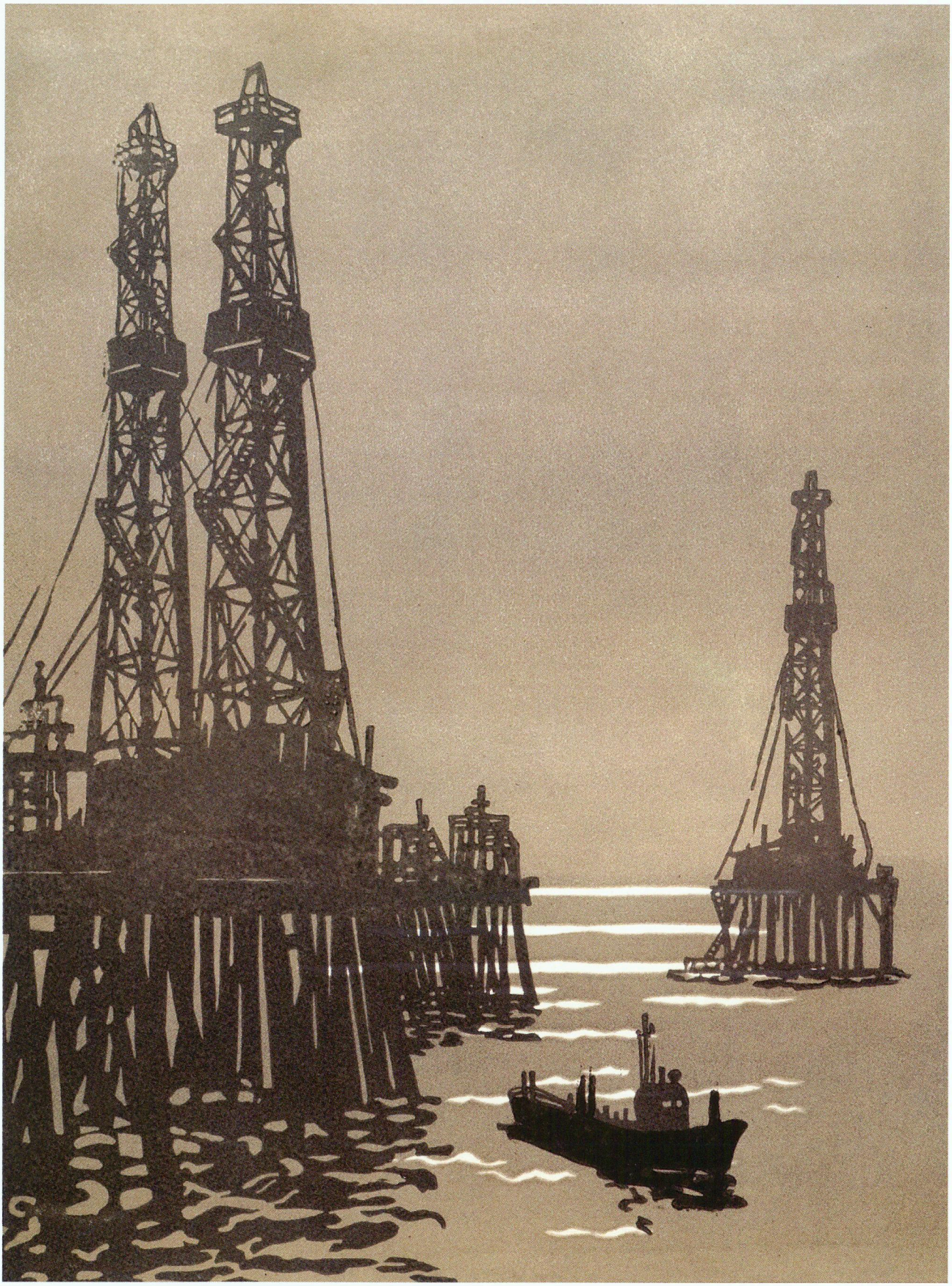

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5

"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

"Fırtına zamanı", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1950-ci illər, kağız, ağ boya, tuş, 75,5x57,5

"Running into the Storm", from "Oil Rocks" series, 1950s, mixed technique on paper, 75,5x57,5

bu mətləblərə estetik cazibə duyan rəssamlar üçün magistral mövzu olduğunu deməklə başlamalıyıq. O zaman zavod və fabriklər, neft və qaz mədənləri, su elektrik stansiyaları, dəmir yolları, yeni şəhərlərin tikildiyi sovetlər ölkəsində müşahidə olunan industrial bum, gündəlik insan əməyinin coşqun romantikası ilə səciyyəvi idi. Çox vaxt təhlükəli və çətin insan əməyi heyrət və sevinc doğururdu. İlk dəfə dirəklər üzərində tikilən unikal şəhərə – Neft Daşlarına ayaq basan rəssamın ürəyinə məhz bu hisslər hakim kəsilmişdi. Onu təhlükəli və qəhrəman əməyin romantikası, dəmir buruqların sərt gözəlliyi cəlb etmişdi. Ekspedisiya böyük ruh

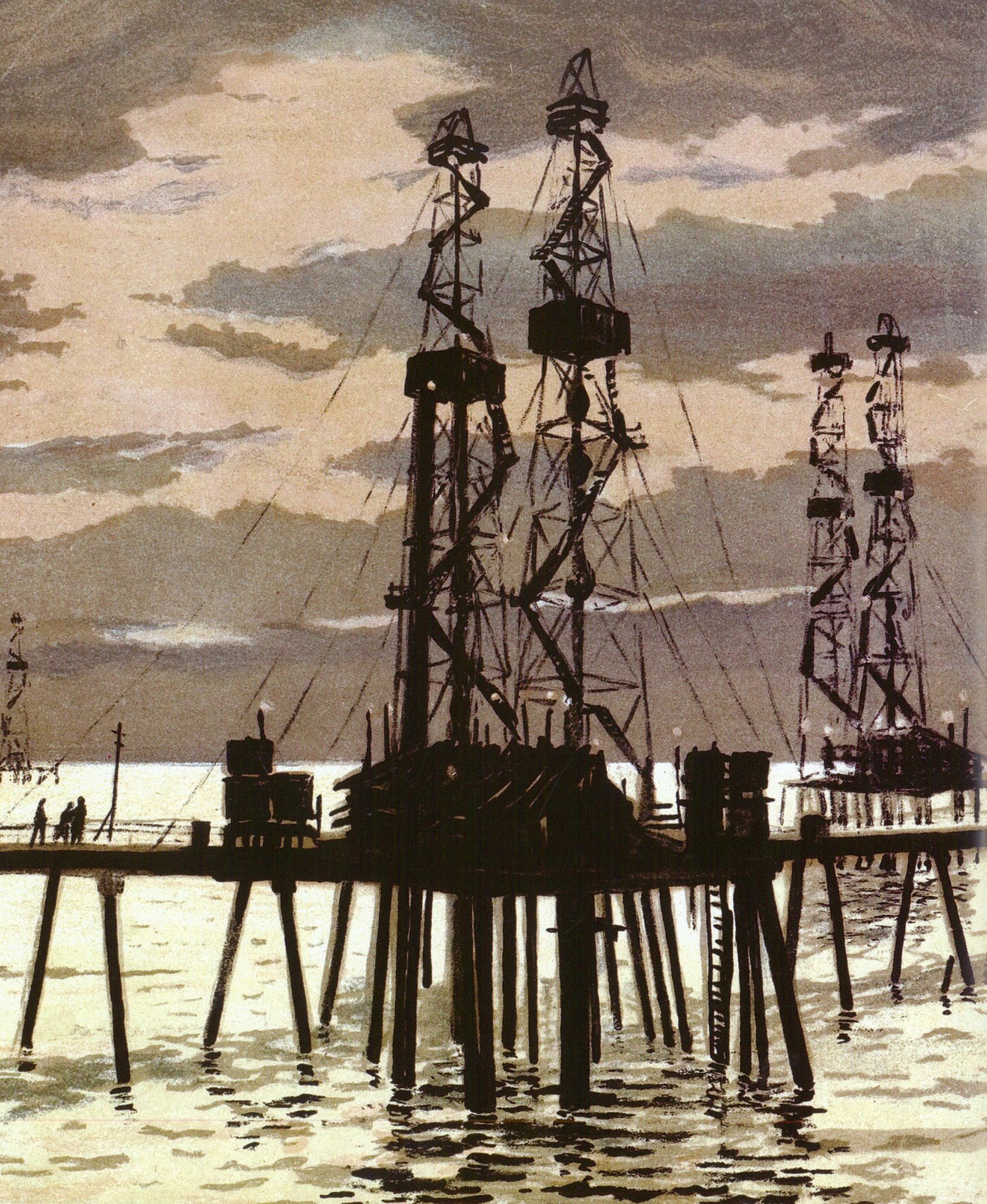

"Estakada", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1956-57, kağız, rəngli litoqrafiya, 40x50
"The Pier", from "Oil Rocks" series, 1956-57, color lithograph on paper, 40x50

"Günəş şüaları", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1971, kağız, rəngli linoqravür, 56x71
"Rays of the Sun", from "Oil Rocks" series, 1971, color linocut on paper, 56x71

"Xəzərin sərvətləri", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1971, rəngli linoqravür, 61x74
"Caspian Resources", from "Oil Rocks" series, 1971, color linocut, 61x74

"Neft Daşları" silsiləsindən
From "Oil Rocks" series

Storm" 1957, "Food's Brought," 1957). In these works, the main idea was the fact that a product of the human mind and will may, in an unexpected way, merge with the natural landscape, becoming a part of it while changing its shape and mood ("The Island of Seven Ships" 1957, "The Sunlight", 1971). In this connection it is necessary to note a series of works partially included in her album "At Our Place in the Caspian Sea". When talking about this series, it is necessary to begin with the fact that from 1930, an industrial theme became the mainstay for artists who managed to find aesthetic appeal in it. The industrial boom of the Soviet country, where plants and factories were built, oil and gas producing fields explored, hydroelectric power stations, railways and new towns sprouted, was characterized by an inspirational glorification of work. Human labor, often dangerous and totally unprotected, evoked admiration. These are the feelings that had inspired young artist Maral Rahmanzade when she first disembarked on the platform of a unique kind of city, a city on the piles

"Gecə", kağız, litoqrafiya
"Night", lithograph on paper

"Aylı gecə", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1956-57, kağız, litoqrafiya, 28,5x38,5
"Moonlit Night", from "Oil Rocks" series, 1956-57, lithograph on paper, 28,5x38,5

"Neft çənləri", 1963,
rəngli linoqravür, 65x35
"Oil Tanks", 1963, color
linocut, 65x35

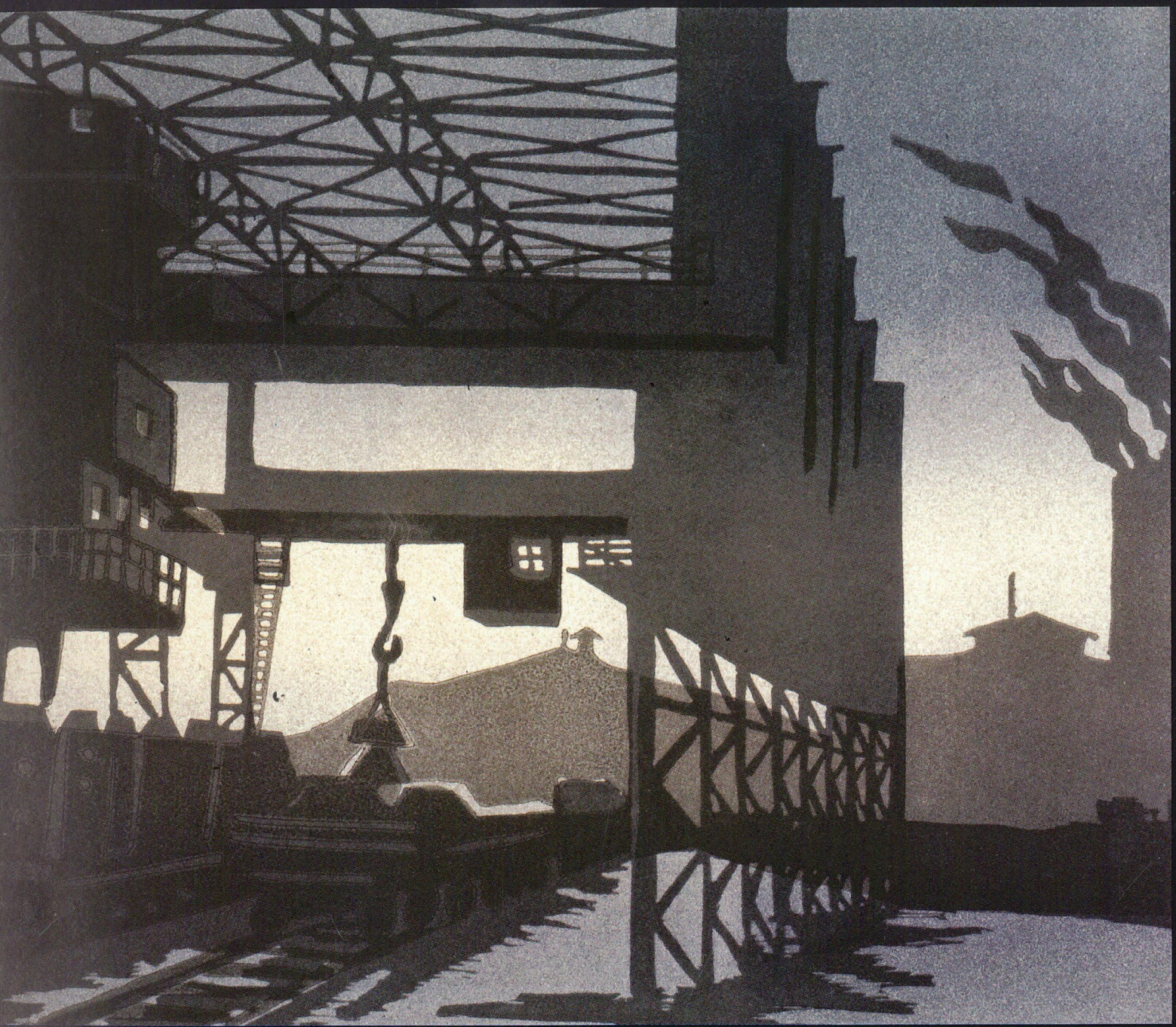

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5
"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

УКРЕПИМ
ТРУДОМ ДЕЛО
МИРА!

"Neftçilər tankerdə", 1956-57, kağız, rəngli avtolitoqrafiya, 39x29
"Oil Industry Workers on the Tanker", 1956-57, autolithograph on paper, 39x29

yüksəkliyi və romantik entuziazmla dolu idi. Maral xanım heyət üçün sığınacaq olan batmış gəmidə, neftçilərlə eyni şəraitdə yaşayırdı. O, neftçilərlə birlikdə dənizə çıxır, saatlarla onların işini müşahidə edir, fırtına zamanı insanın coşmuş təbiətlə pəncələşməsinin, buruqlar "meşəsi" fonunda valehedici qürubların şahidi olurdu ("Fırtına zamanı" 1957, "Estakada" 1957). Maral Rəhmanzadə panoramlı kompozisiyalarda qəsdən üfüq xəttini aşağı salır, ön planda yastı və biçimsiz yardımçı tikililəri göstərməklə ayrı-ayrı elementlərin miqyas nisbətindən istifadə edir və neft buruqlarının əzəmətini qabardır, estakadaların monumentallığına diqqəti cəlb edirdi. Bakıda keçirilən fərdi sərgisində seyrçilərin böyük marağına səbəb olan çoxsaylı qrafika nümunələri onun Neft Daşlarına uzunmüddətli ekspedisiyaları, çoxillik fədakar əməyinin parlaq nəticəsi idi. Sərgi böyük uğur qazandı və Neft Daşlarında nümayiş etdirildi. Bu geniş silsilənin ən yaxşı 15 əsəri 1957-ci ildə Moskvada nəşr olunmuş "Bizim Xəzərdə" albomuna daxil oldu. Bu silsilə rəssamın ən yüksək nailiyyətlərindən biri idi. Maral Rəhmanzadəni – onun istedad

"Xilasedicilər briqadası", 1963, rəngli linoqravür, 57,5x42
"Brigade of Rescuers", 1963, color linocut, 57,5x42

"Estakada", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1956-57, kağız, rəngli litoqrafiya, 40x50

"The Pier", from "Oil Rocks" series, 1956-57, lithograph on paper, 40x50

"Ərzaq gətiriblər", "Bizim Xəzərdə" silsiləsindən, 1957, kağız, rəngli litoqrafiya, 40x50
"Food's Brought", from "At Our Caspian Sea" series, 1957, color lithograph on paper, 40x50

"Neft Daşları", 1956-57, kağız, litoqrafiya, 30x39
"Oil Rocks", 1956-57, lithograph on paper, 30x39

"Neft Daşlarında buruqlar", 1956-57, kağız, rəngli avtolitoqrafiya, 50x40
"Derricks on the Oil Rocks", 1956-57, autolithograph on paper, 50x40

– the Oil Rocks. She was attracted by the romance of dangerous and heroic labor and the harsh beauty and power of the iron derricks, which seemed to her almost living beings, hissing and bubbling with spewed gases. The expedition itself was full of the romance of adventure. The artist lived in the same conditions as the oilmen, and a submerged ship served as a refuge for them She went with the oil workers to the sea and watched them working for hours, witnessing the heroic struggle of man with the raging elements during storms, but also watching wonderful sunsets against the background of the forest of derricks ("During the Storm," 1957, "The Pier" 1957). In her panoramic compositions, Maral Rahmanzade, deliberately omitting the horizon line and showing the squat and homely barns in the foreground, included by use of the ratio of scales of individual items the underlying orderliness of the verticals of oil rigs and the monumentality of piers (The Derricks in the Pier, "1957," Admiration "1957). The result of many years of dedicated work arising from her lengthy expeditions to the Oil Rocks was represented by numerous graphic works displaying a variety of techniques, which were shown at her personal exhibition in Baku. The exhibition was a great success and was continued in the Oil Rocks. The top

"Estakada yanı körpü", 1956-57, kağız, sulu boya, 28,5x38
"The Bridge Near the Pier", 1956-57, watercolor on paper, 28,5x38

"Neft çənləri parkı", 1956-57, kağız, litoqrafiya, 50x40
"Oil Tanks", 1956-57, lithograph on paper, 50x40

"Estakadada avtokran", 1956-57, kağız, sulu boya, 43x53

"Truck Crane on the Pier", 1956-57, watercolor on paper, 43x53

"Estakada", 1956-57, kağız, sulu boya, 43x53

"The Pier", 1956-57, watercolor on paper, 43x53

"Növbəyə", 1956-57, kağız, litoqrafiya, 30x50

"To the Shift", 1956-57, lithograph on paper, 30x50

"Açıq dənizdə neft mədəni", 1956-57, kağız, sulu boya, 28x38

"Oil Craft on the High Seas" from "Oil Rocks" series, 1956-57, watercolor on paper, 28x38

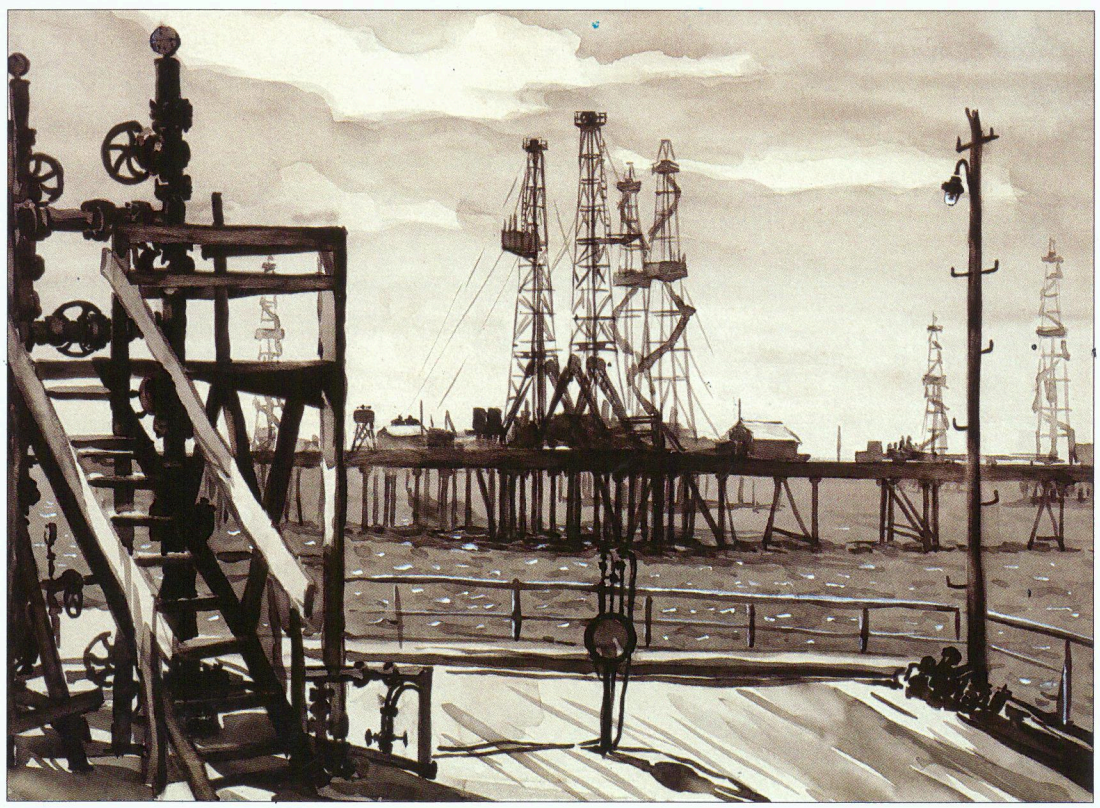

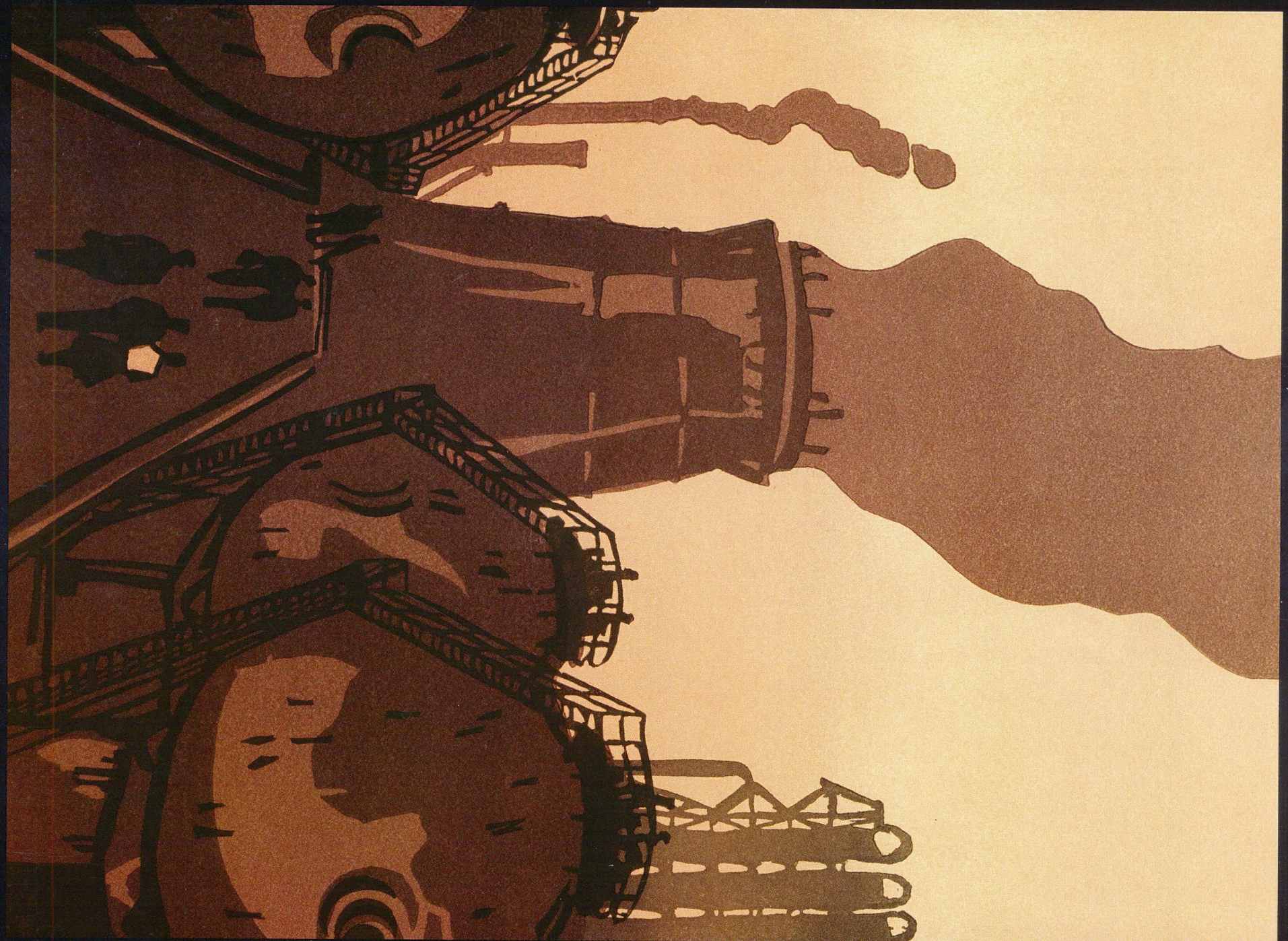

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5
"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

"Körpünün yanında",
"Neft Daşları" silsiləsindən,
1956-57, kağız, sulu boya,
25,5x39

"Near the Bridge", from
"Oil Rocks" series, 1956-57,
watercolor on paper, 25,5x39

"Fəhlə transportu", 1963, avtolitoqrafiya, 38x27
"Worker's Transport", 1963, autolithograph, 38x27

"Su basmış gəmilərdə", 1956-57, kağız, sulu boya, quaş, 43x53
"At the Flooded Ships", 1956-57, watercolor on paper, 43x53

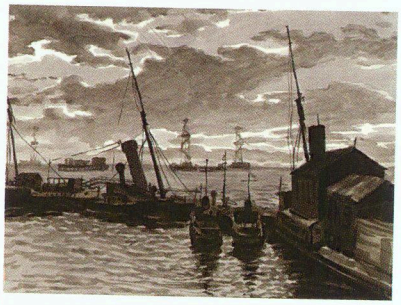

"Buxtadan görünüş", 1956-57, kağız, ikirəngli litoqrafiya, 40x49
"View from the Bay", 1956-57, lithograph on paper, 40x49

fifteen works of this vast collection were included in the album "At Our Place in the Caspian Sea" which was published in Moscow in 1957. It should be noted that this cycle of works became one of the greatest achievements of the artist. The world learned about her talent and dedication. After the exhibitions held in Baku and the Oil Rocks, works from this series were exhibited in Moscow at the Exhibition Hall of the Association of Artists of the USSR, and later at the collective exhibition of Soviet graphic artists in London at the Royal Academy of Arts' Gallery, along with the works of such masters as V.A. Favorskiy, G.G. Nysskiy, G.S. Vereyskiy and others.

Mobile exhibitions of the Soviet graphic artists had visited many cities in the UK. Maral Rahmanzade's works were noted by the British critics in numerous publications, as well as included in a book about contemporary graphic art published in London, where a separate article was dedicated to the artists' creativity.

və fədakarlığını bütün dünya tanıdı. Bakı və Neft Daşlarındakı sərgilərdən sonra bu seriya sovet rəssam-qrafiklərinin Londonda keçirilən kollektiv sərgisində V. Favorski, Q. Nisski, Q. Vereyski kimi ustadların əsərləri ilə yanaşı Kral Sənət Akademiyasının qalereyasında sərgiləndi. Sovet qrafiklərinin səyyar ekspozisiyası Böyük Britaniyanın bir çox şəhərlərini gəzdi. Britaniyalı tənqidçilər öz çoxsaylı resenziyalarında Maral Rəhmanzadənin əsərlərinə, onun yaradıcılığına geniş yer ayırmışdılar, müasir qrafikaya həsr olunmuş kitabın London nəşrində isə Maral xanım haqqında ayrıca məqalə işıq üzü görmüşdür.

"Bakı limanı", kətan, yağlı boya, 60x80
"Baku Port", oil on canvas, 60x80

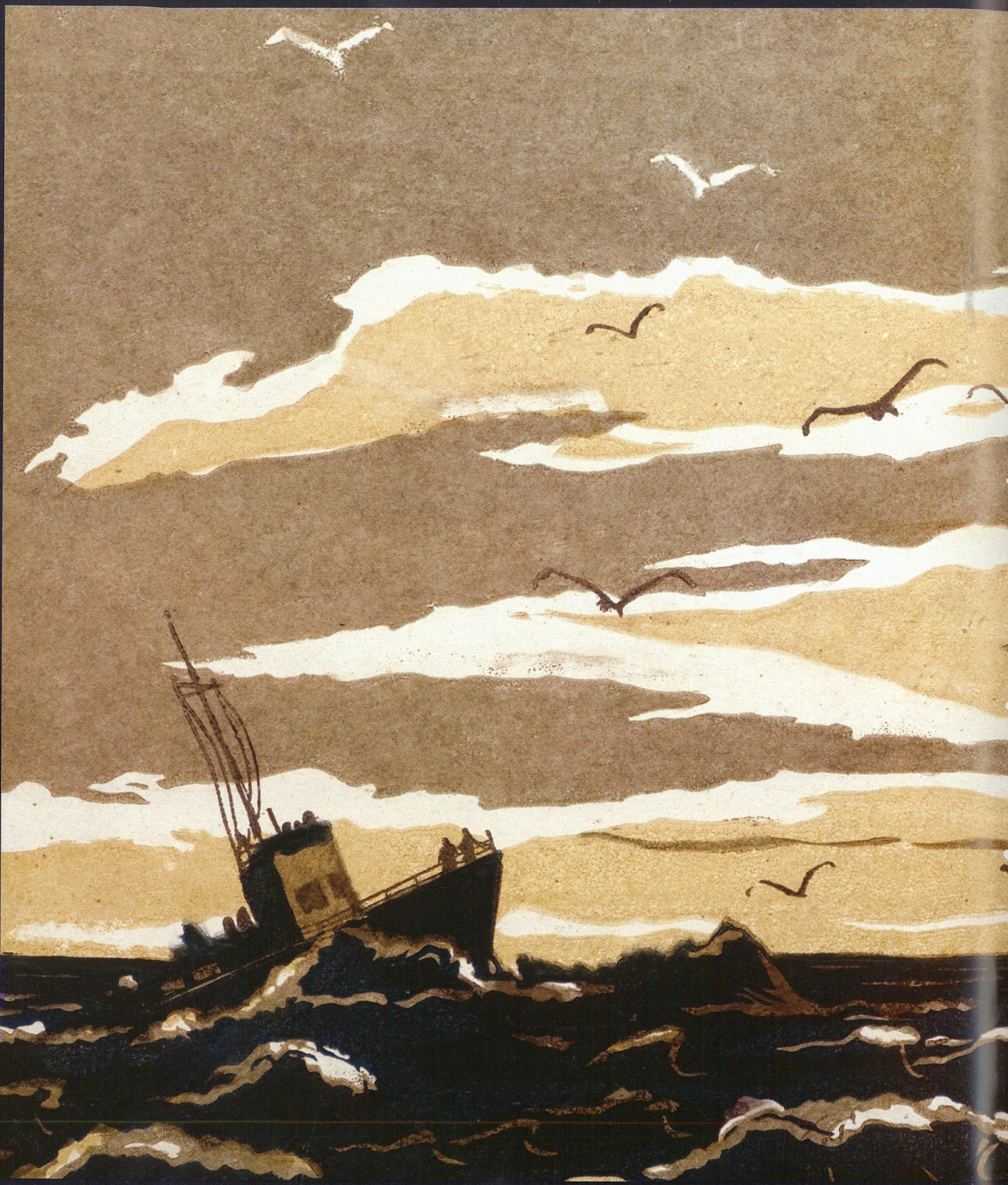

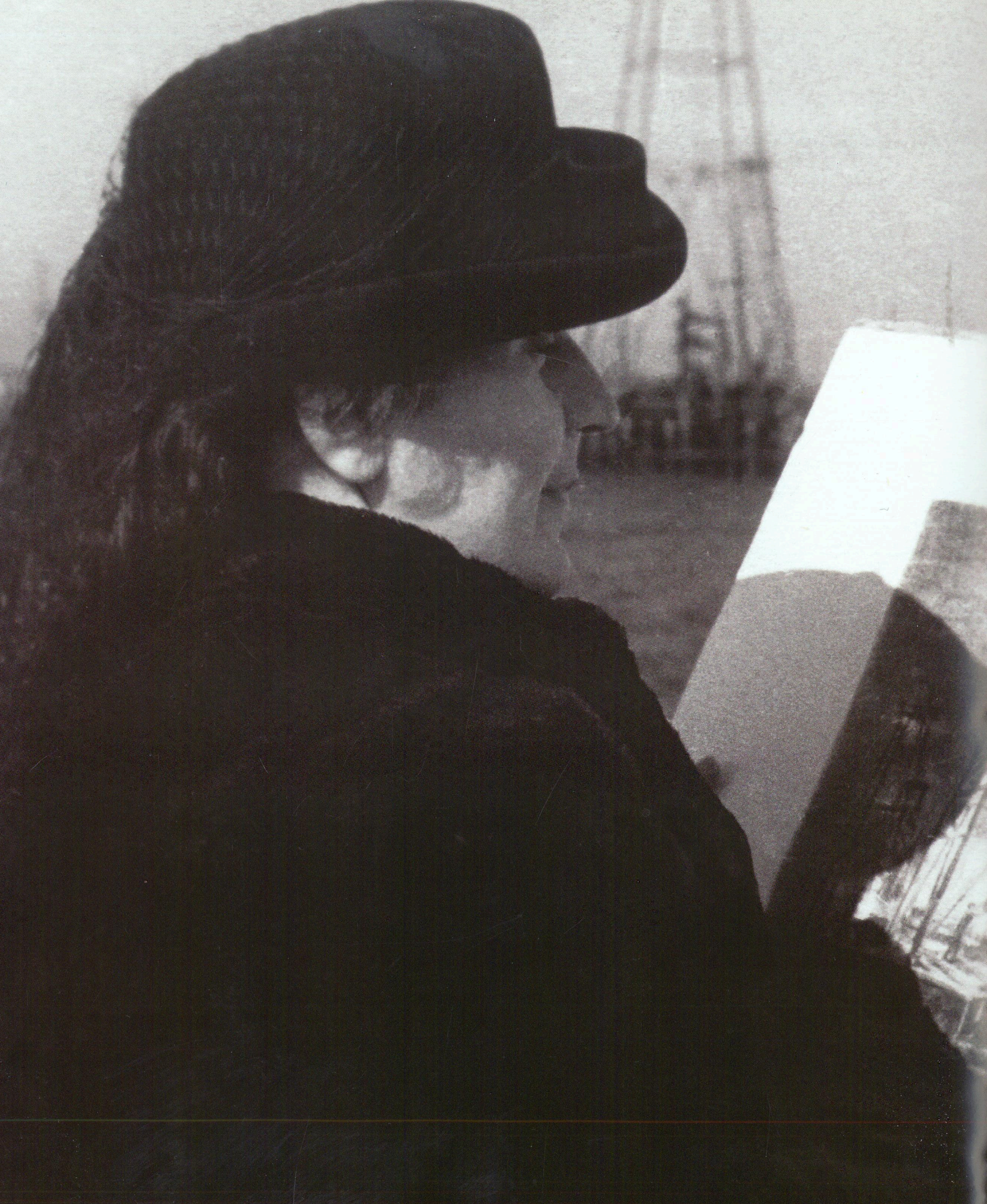

Maral Rəhmanzadə Bayılda. 1951

Maral Rahmanzade in Bailovo. 1951

Səhifə 84-85:
"Xəzri", "Neft Daşları" silsiləsindən, 1971, karton, avtolitoqrafiya, 55x70,5

Page 84-85:
"Khazri", from "Oil Rocks" series, 1971, autolithograph on cardboard, 55x70,5

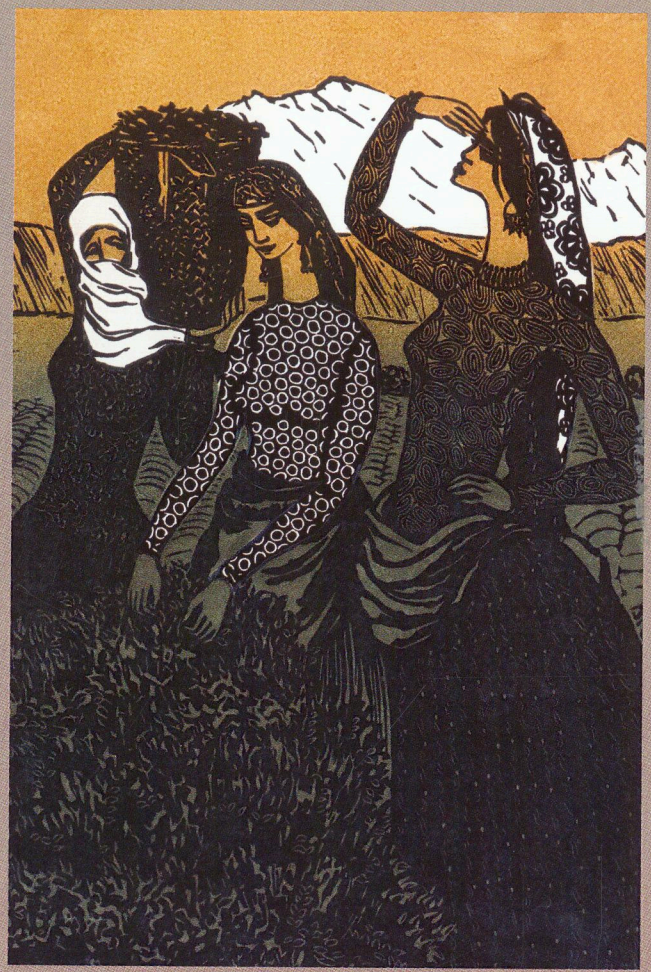

Şərq qadınları
Women of the East

Maral Rəhmanzadə Seneqal bazarında. 1966
Maral Rahmanzade in Senegal's bazaar. 1966

Bizi qocalara tay eləməyin,
Tabut tək hücrədə zay eləməyin.
Zəncirə bənzərsə qadın hörüyü,
Qadını dəmirlə zəncirləməyin.
Məhsəti Gəncəvi

Şərq qadınları

Bu sətirlər XI əsrin sonu, XII əsrin əvvəllərində yaşamış böyük Azərbaycan maarifçi-şairəsi Məhsəti Gəncəviyə məxsusdur. Rübaidə qadınların orta əsrlərin dərinliklərindən eşidilən əsarətdən qurtulmaq istəyi aydın şəkildə sezilir. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan qadını öz azadlığı, təhsil almaq hüququ və cəmiyyətin bərabərhüquqlu üzvü olmaq uğrunda mübarizə aparırdı və bu mövzu son dərəcə aktual idi. Yaradıcılığında bu mövzunu hələ tələbə ikən qaldıran Maral Rəhmanzadə üçün öz mənəvi və əxlaqi paradiqmasında formalaşan qadın, ana, bacı, rəfiqə, zəhmətkeş obrazını seyrçiyə çatdırmaq çox vacib idi. Çünki Maral xanım bu problemi özü yaşamış, çadraya bürünmüş, heç bir hüququ olmayan şərq qadınından təhsilli, diplomlu, müasir rəssam-qrafikə qədər uzun bir yol keçmişdi. Buna baxmayaraq rəssamın əsərlərində heç vaxt siyasi qərəz və dövlət sifarişinin tələbləri nəzərə çarpmırdı. O ayrıca, qəlbinin hökmü ilə işləyib-yaradırdı, onun qəhrəmanları yalnız ona xas olan lirika, gündəlik həyatın adiliyindən uzaq füsunkarlıqla fərqlənirdilər.

Maral Rəhmanzadə. Moskva. 1948
Maral Rahmanzade in Moscow. 1948

Azərbaycan qadınlarına həsr olunmuş əsərlər əsasən ağ-qara linoqravür texnikası ilə yerinə yetirilib, rəssam-qrafikin ritmik kontrastların uzlaşmasından istifadə bacarığı ilə diqqəti cəlb edir. Əsərləri analiz edərkən elə təəssürat yaranır ki, əsərin kompozisiya məkanı bir-biri ilə dərin təzadda olan, amma polifonik vəhdət təşkil edən akkordlardan hörülüb. İfadə vasitələri – dairə və spirallar, qırıq ştrix və dəyirmiləşdirilmiş xətlər, nöqtə və iti ziqzaqlar, kiçik bitki naxışları vasitəsi ilə əşyaların fakturası, zinət əşyalarının, toxunma səbətlərin, geyimin axıcı parçasının çəkisi ötürülür. Qeyd etmək lazımdır ki, "Bizim qızlar", "Mənim bacılarım", "Odlar yurdunun qızları", "Üç çiçək" seriyalarını qeyri-adi musiqililik, təmtəraqlı ornamentallılıq, nəfis incəlik, xətlərin və siluetlərin, hərəkət və pozaların plastikliyi

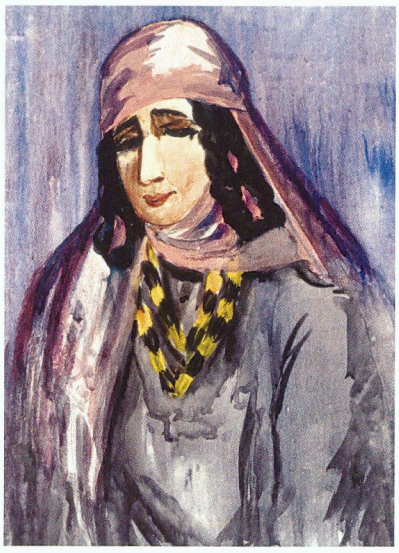

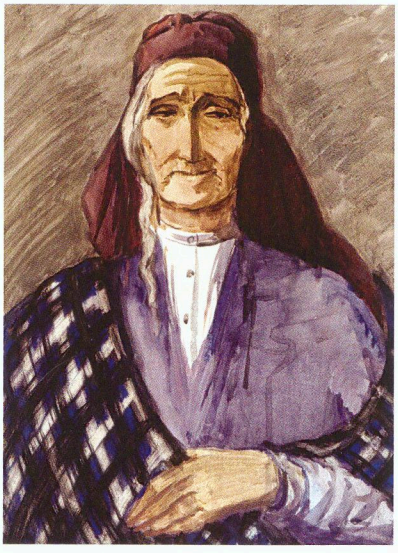

"Azərbaycan qadınları" silsiləsindən iki portret, 1962/1963, karton, akvarel, 50x70

Two portraits from "Women of Azerbaijan" series, 1962, watercolor on cardboard, 50x70

One cannot chain us to an old man
One cannot close us in the cell, as in the coffin
If maiden's hair curls like a chain
One cannot chain her.
Mehsety Gyandzhevy

Women of the East

These lines are attributed to a great Azerbaijani woman, educator, poetess and chess player – Mehsety Gyandzhevy, who lived during the bridge of the eleventh and twelfth centuries. In this 'rubai', from the depths of the middle ages, the theme of the enslavement of women rings out with startling and unvarnished candour, expressing her inner strength and determination to throw off the chains entangling her soul. It is interesting to note the extent to which this topic was relevant at the beginning of the twentieth century, when Azerbaijani women were still locked in a continuing struggle for liberation and the right to education and equality in society, despite the appearance of the poetry of Hurshudbanu Natavan and Heyran Khanum, Gamarbeyim Sheydy Garabagi and others already voicing women's claims. For Maral Rahmanzade, who addressed this issue in her work while still a student, it was important to convey to her audience the image of a woman in the various roles of mother, sister, girlfriend and worker, whether in the field or at the factory, which was a keystone of her spiritual and moral paradigm. In fact, Maral Rahmanzade had first-hand knowledge of this problem; she had made the transition from veiled woman to certified artist. Notwithstanding this, there had never been any political bias in the works of Maral Rahmanzade, her tribute to the societal and political order. She worked for herself, at the behest of her soul, and therefore her characters are presented with a charm peculiar to her, characterized by a certain detachment from prosaic everyday life.

Her series of works devoted to the women of Azerbaijan are painted mainly in black and white using the linocut technique and attract attention, first of all, by rather the rare ability of the graphic artist to use a combination of rhythmic

Maral Rəhmanzadə. Avtoportret, 1948, kətan, yağlı boya, 90x70
Maral Rahmanzade. Self-portrait, 1948, oil on canvas, 90x70

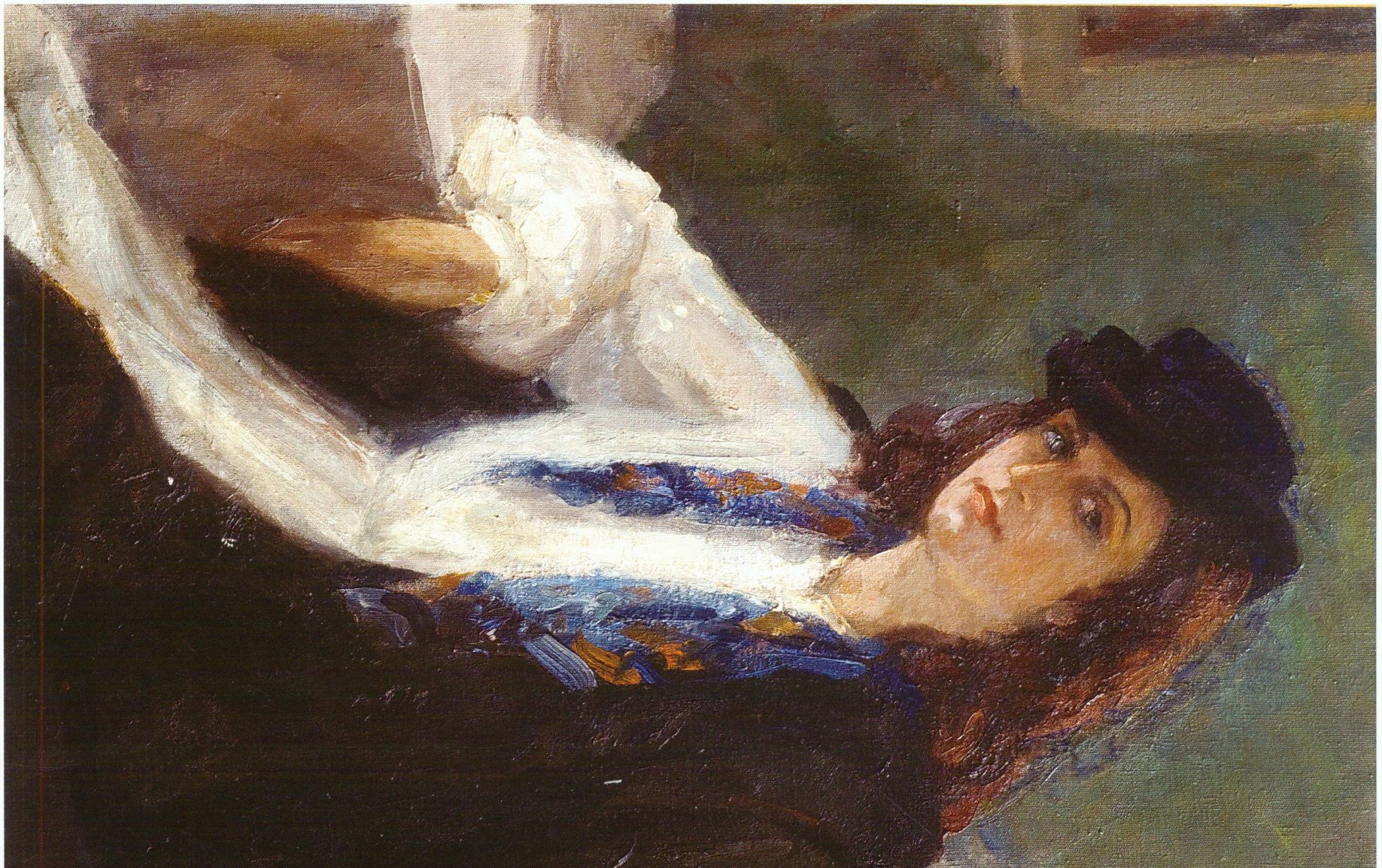

"Məhsul yığımı", linoqravür, 51x40
"Harvesting", linocut, 51x40

"Üzüm yığımı", "Üç gül" silsiləsindən, linoqravür, 51x40
"Vintage", from "Three Flowers" series, linocut, 51x40

"Bazarda", rəngli linoqravür, 35x51 / "In the Bazaar", colored linocut, 35x51

"Nüsnüs kəndi. Ordubad", 1971, kağız, qrafit, 50x80
"Nus-nus Village in Ordubad", 1971, graphite pencil on paper, 50x80

contrasts. These works produce an impression of the compositional space of the panting made of contrasting chords that construct a polyphonic harmony. With the help of graphic devices – circles and spirals, abrupt lines and arcs, dots and sharp zigzags, combined with fine floral ornament, the texture of objects is conveyed – the weight of gold jewelry, basket weaves and the flowing draperies of clothing. It should also be noted that all of the works: "Our Girls," "My Sisters", "Maidens of Fire Land", "Three Flowers" and others, are united by an amazing music, flowery ornamentation, refined openwork, plasticity of lines and silhouettes, movements and poses. In this context, such works as "The Dance of Lankaran Girls" (from the series "Lankaran" 1970), "Gifts of the Land" (from the series "Land and People" 1984), "The Sunlight", "Tea Pickers" and "Vintage" are extremely significant. It is no coincidence that a melody sounds in the works of the artist, sometimes dynamic and enticing, sometimes melancholy and evoking sadness; this is attributed to the fact that Maral Rahmanzade used

"Mərdəkan. Aprel", 1963, kağız, karandaş, 28,5x40
"Mardakan, April", 1963, pencil on paper, 28,5x40

"Nənə", kağız, qrafit, 38x27
"The Grandmother", graphite pencil on paper, 38x27

Maral Rəhmanzadə

7 Ијун 1976 ил Тамамајла Лачына кәлдик.
14 Ијунда Рәһим Аббасов јолдаш вә бир дана
тәш вигатчы илә „Гошасу" кәндинә кетдик.
Јоллар чох ағыр, чәтин, хараб олмасына
бахмајараг суруҹу бизи елә апардыки,
биз һеч инҹимәдик. Хсусән мән, тәбиәтин
фусункар қозәллиқләри мәни о гәдәр
озунә валеһ етдики һеч билмәдим неҹә
чатдыг. 15 Ијунда кәндин мәнзәрәсини
ишләдим. Нәһардан сонра јола чыхдыг.
Бир қозәл мәнзәрәдә отуруб бир нечә
кәндләтуд етдим. Мән етуди баша
вурана кими, бүлүдлар аман вермә-
диләр. Һәтта јазышда јазды, вә јазмурла
да евә гајытдыг.
16 Ијун. Қоруса кетдик.

Maral Rəhmanzadənin yol dəftərindən səhifələr
Pages from the notebook of Maral Rahmanzade

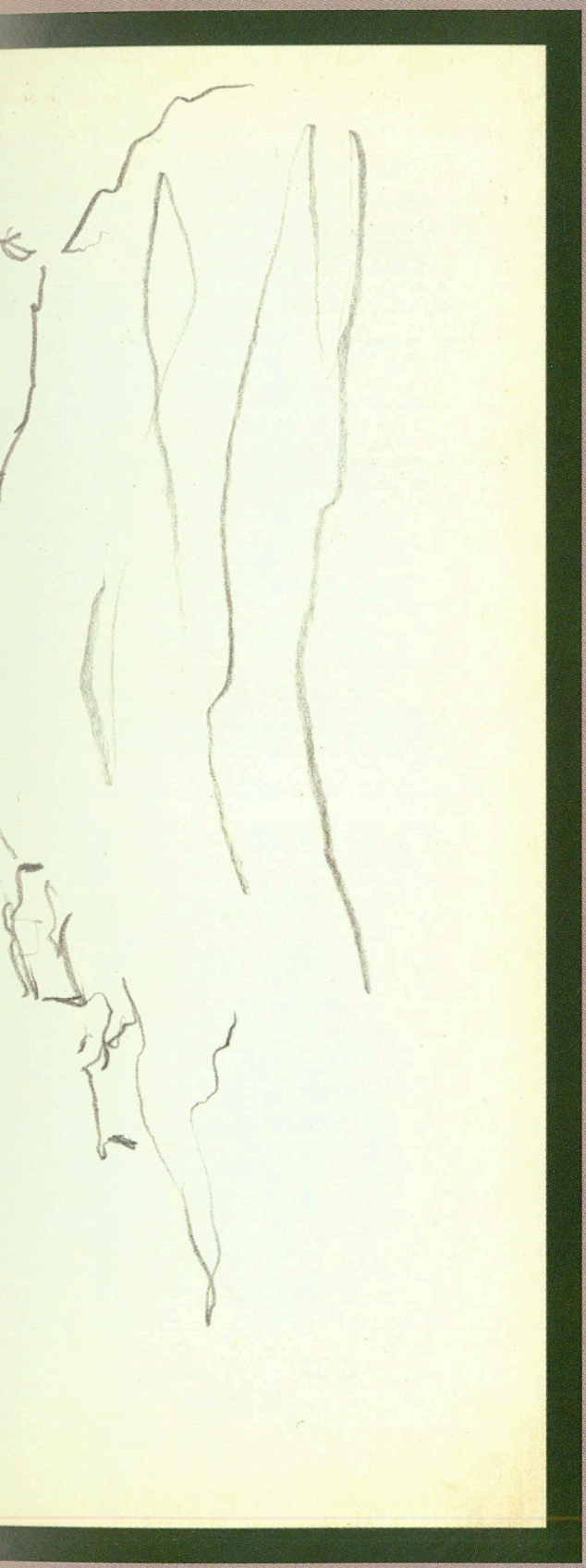

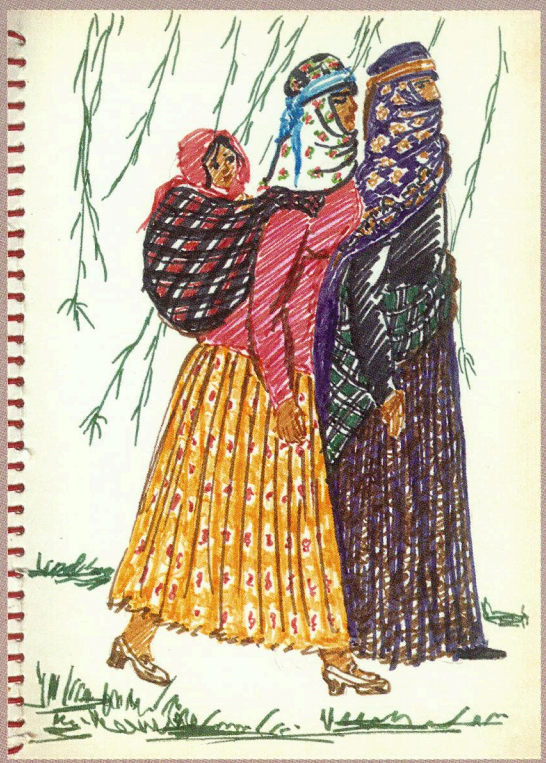

Maral Rəhmanzadənin yol dəftərinə çəkdiyi rəsmlər
Sketches from the notebook of Maral Rahmanzade

Maral Rəhmanzadənin yaxın qohumları
Maral Rahmanzade's closest relatives

"Dağlı qızlar", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1964, rəngli linoqravür, 31x56
"Women from Mountain Village", from "Azerbaijan" series, color linocut, 31x56

birləşdirir. Bu kontekstdə "Lənkəran qızlarının rəqsi" ("Lənkəran" seriyası, 1970)", "Torpağın nemətləri ("Torpaq və insanlar" seriyası, 1984)", "Günəşin şüaları", "Çay yığıcıları", "Üzüm yığımı" əsərləri səciyyəvidir. Təsadüfi deyil ki, rəssamın əsərlərində gah dinamik və məftunedici, gah da lirik, kədərli müsiqi səslənir. Çünki Maral Rəhmanzadə həmişə musiqi sədaları altında işləyir və yaradırdı. Rəssamın emalatxanasında potefon və hər səfərindən gətirdiyi saysız vallar var idi. O, eyni dərinliklə həm muğam və milli rəqs havaları, həm də Bizenin, Putçininin və Verdinin klassik operalarını hiss edirdi. Məhz qadın obrazlarında xüsusi musiqiliyə nail olurdu. Çay plantasiyasında, tarlada, ağacların kölgəsində və yaxud çeşməyə su üçün gedən qızlar eyni dərəcədə incə və heyranedicidir. Onların incə yerişlərində, zirək hərəkətlərində, gülər üzlərində incəlik və lətafət, mərhəmət və nikbinlik

Maral Rəhmanzadə. 1956
Maral Rahmanzade. 1956

Maral Rəhmanzadə Naxçıvanda. 1962
Maral Rahmanzade in Nakhchivan. 1962

"Rəfiqələr", "Mənim vətənim" silsiləsindən, 1964, linoqravür, 42x59

"Friends", from "My Motherland" series, 1964, linocut, 42x59

"Zəhmətkeş qız", "Quba" silsiləsindən, 1970, linoqravür, 52x35

"The Toiler", from "Guba" series, 1970, linocut, 52x35

to work exclusively to the accompaniment of music. Near her work area in her studio there was a gramophone and a huge collection of records that Maral had brought back from all her trips. She was equally inspired by traditional mugam, Azerbaijani dancing tunes and classical opera by Bizet, Puccini and Verdi. She was especially successful in depicting images of women lyrically. Her female characters working in the tea plantations or in the field, resting in the garden under the shade of trees or going to the creek for water are graceful and charming. In the ease of their tread, dexterity of movements, lurking tenderness and femininity is an implied kindness and unquenchable optimism. Despite the fact that the works are in black, they are buoyant in their perception and emit light ("A Worker" 1970, "The Harvest", "After Work"). It must be noted that, for all their decorativeness and proximity to the miniature, they do not display the detachment of the characters of classical oriental miniatures. Here we see an interesting gallery of female characters and images that reflect the uniqueness

Maral Rəhmanzadə Seneqalda. 1966 / *Maral Rahmanzade in Senegal. 1966*

"İşdən sonra", 53x39, linoqravür
"After the Working Day", 53x39, linocut

"Bulaqdan qayıdanda", "Naxçıvan" silsiləsindən, 1964, linoqravür, 61x41
"On the Way from the Spring", from "Nakhchivan" series, 1964, linocut, 61x41

"İstirahət vaxtı", 1985, linoqravür, 41x49
"Time for Rest", 1985, linocut, 41x49

"Dağlı qızlar", "Laçın" silsiləsindən, 61x44
"Women from the Mountain Village", from "Lachin" series, 1972, 61x44

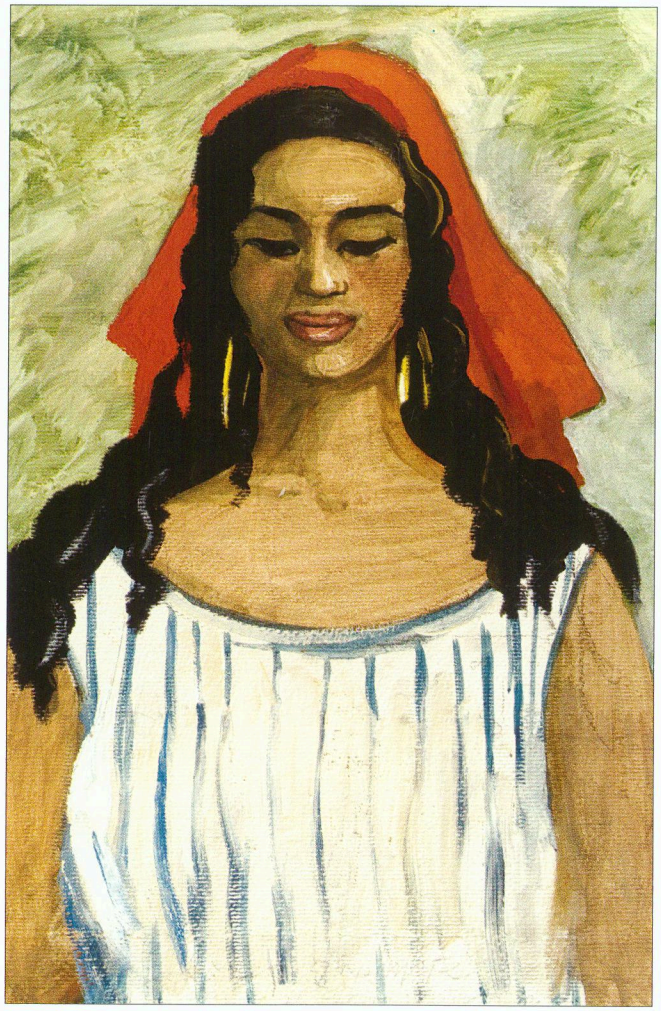

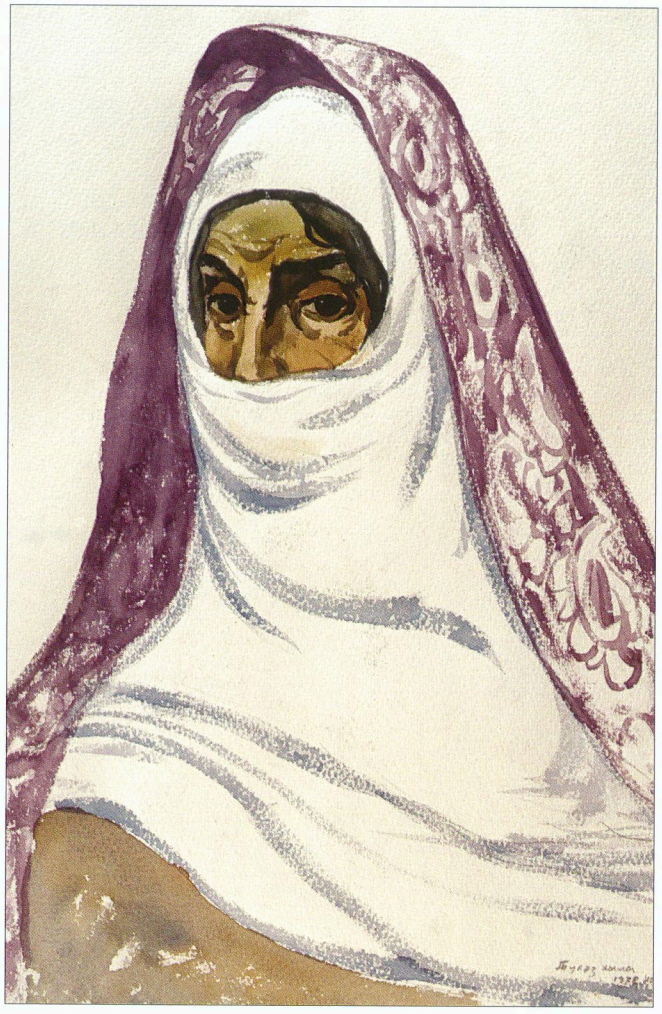

"Qubalı qız tütün fabrikindən", 1964, karton, sulu boya, 70x50
"Girl from Tobacco Factory in Guba", 1964, watercolor on cardboard, 70x50

"Ana Naxçıvan", 1978, kağız, sulu boya, 48x36
"Mother – Nakhchivan", 1978, watercolor on paper, 48x36

of that time and the contrast of different generations. For example, in her work "On Vacation" we see a fascinating conversation between old women wrapped in black veils (yashmaks), drinking a flavored black tea and talking about their lives to a young modern girl in a short dress, who is listening with genuine attention to the interesting stories that carry her imagination to the distant past.

Maral Rahmanzade was extremely fond of painting, especially elaborate national costumes highlighting the beauty of the female figure. Her village girls are well-dressed and festive. Puffed, flowing skirts emphasize their waists and proud stature. Silk 'kelagai' with the traditional interwoven ribbon ornament fall in soft folds on the shoulders. Being the daughter of a skilled goldsmith, Maral painstakingly painted traditional jewelry to complement the costume. She created an ideal of female beauty – her women are slender and tall as a plane

gizlənir. Əsərlərin tünd rənglərdə işlənməsinə baxmayaraq onlar pozitivdir və nur saçırlar ("Zəhmətkeş" 1970, "Məhsul yığımı", "İşdən sonra"). Dekorativliyə və miniatürə yaxınlığa baxmayaraq klassik Şərq miniatürünün personajları kimi indifferent deyillər. Burada biz çox maraqlı qadın xarakteri və obrazları qalereyası müşahidə edirik. O dövrün özünəməxsusluğu müxtəlif nəsillərin kontrastını əks etdirir. Məsələn, "Tətildə" əsərində ətirli çay süfrəsi ətrafında gənc müasir qız çadraya bürünmüş yaşlı qadınların öz həyatları haqqında danışdıqları və onun təxəyyülünü uzaq keçmişə aparan, maraqlı əhvalatları diqqətlə dinləyir.

Maral Rəhmanzadə qadın qədd-qamətinin gözəlliyini vurğulayan milli geyim çəkməyi, daha doğrusu "yazmağı" sevirdi. Onun kənd qızları təmtəraqla bəzənmiş və qəşəngdirlər. Parlaq xəfif axınlı ətəklər, incə bellər, sərv qamətlər vurğulanır. Ənənəvi hörmə naxışlı ipək kələğayı yumşaq büküklərlə çiyinlərə düşür. Zərgər qızı – Maral xanım milli geyimi tamamlayan ənənəvi zinət əşyalarını bacarıqla çəkirdi. O, qadın gözəlliyinin özəl bir kanonunu yaratmış oldu – onun gözəlləri uzadılmış proporsiyalı və çinar qamətlidir, onlar seyrçinin nəzərində məğrur və azad qadınlardır. Məhz bu əsərlərdə rəssamın iç dünyasında özünə yer eləmiş və uşaqlıqdan içinə hopmuş ornamental mentallıq özünü biruzə verir. Bu gözəllərin obrazları uşaqlıqda eşitdiyi və yaddaşına əbədi həkk olunan Azərbaycan nağılları və mahnılarından qaynaqlanır. Rəssamın yaradıcılığında o dövrün başqa bir tipaji da öz əksini tapıb – ağır fiziki işdən qorxmayan sovet zəhmətkeşi, əmək zərbəçisi.

"Xınalıq. Sağıcı qadın", 1969, avtolitoqrafiya, 44x35
"Xinalig. Milkmaid", 1969, autolithograph, 44x35

"Azərbaycan qadınları" 1963, kağız, sulu boya, 65x45
"Women of Azerbaijan", 1963, watercolor on paper, 65x45

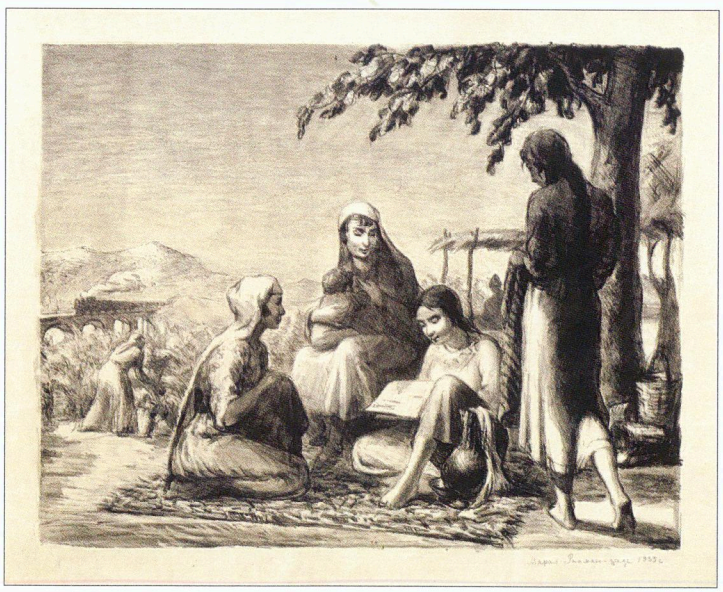

"Əmək hüququ", 1940,
kağız, kömür, 49x31
"Right to Work", 1940,
charcoal on paper, 49x31

"Kolxozçuların istirahəti", 1939,
kağız, litoqrafiya, 41x32
"Farmers at Rest ", 1939, lithograph
on paper, 41x32

"Montajçı qızlar", 1948, litoqrafiya, 60,2x84
"Women Fitters", 1948, lithograph, 60,2x84

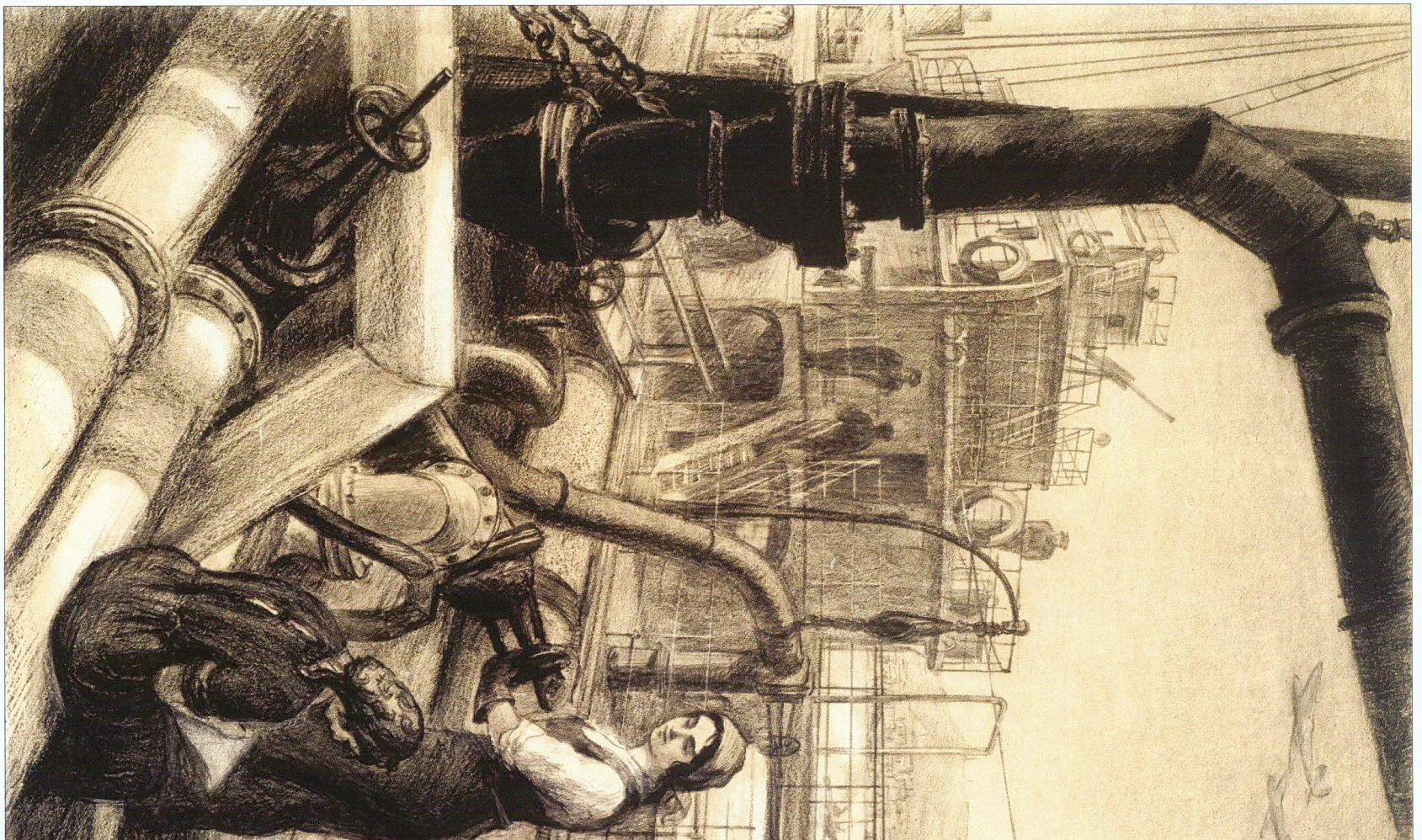

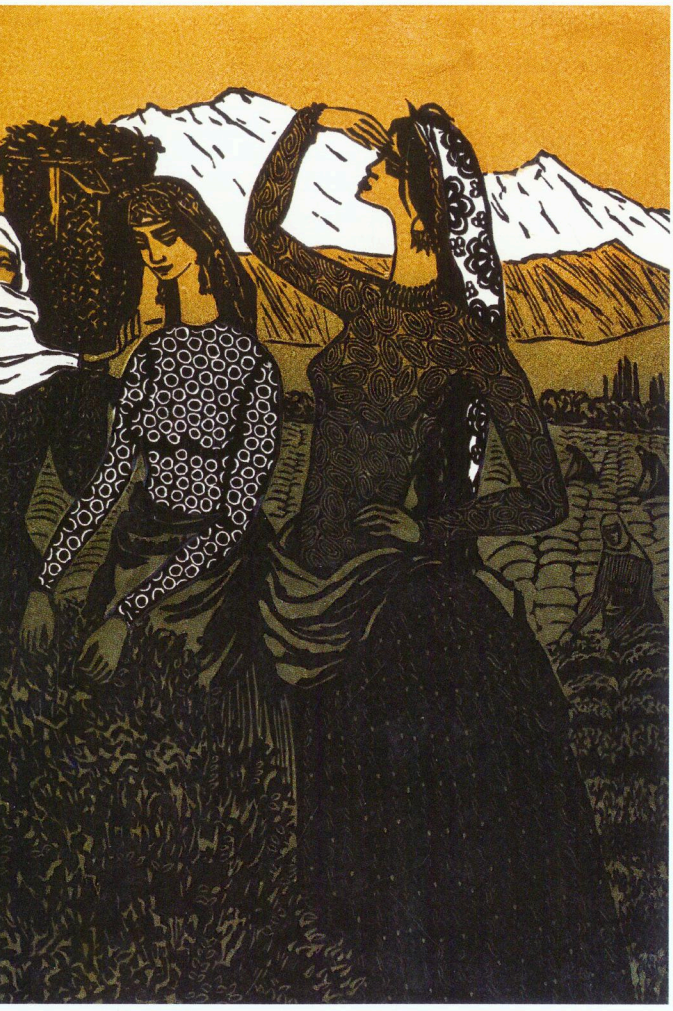

"Çayçı qızlar", "Lənkəran" silsiləsindən, 1972, rəngli linoqravür, 54x42
"Women Tea Pickers" from "Lenkoran" series, 1972, color linocut, 54x42

"Günəşin şirəsi", rəngli linoqravür, 50x36
"Grapes in the Sun", color linocut, 50x36

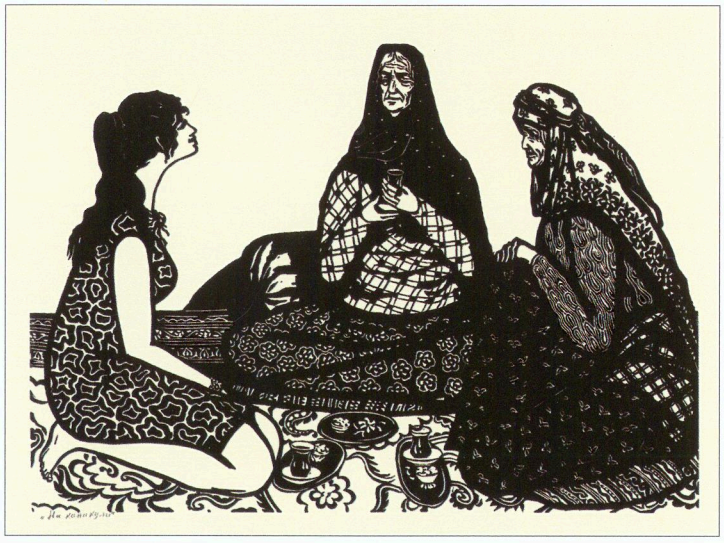

"Tətildə", linoqravür, 41x55
"On Holiday", linocut, 41x55

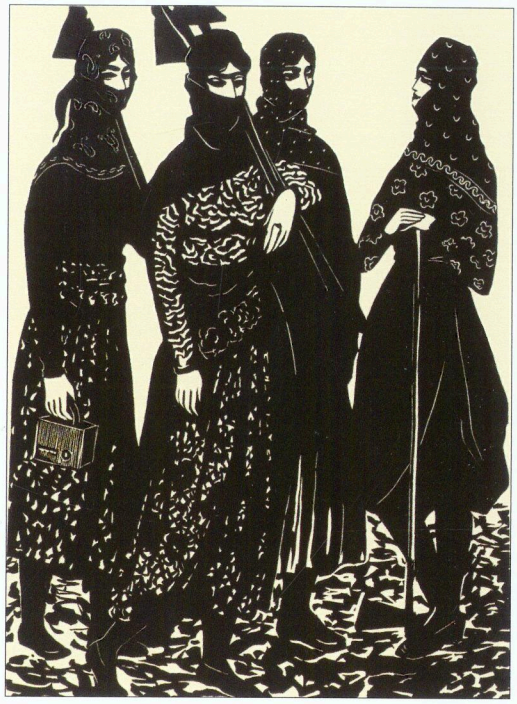

Qeyd etmək lazımdır ki, qadın əməyi o dövrün simvolu idi. "Yeni qadın" obrazında biz, dəzgah qarşısında iri boltları bərkidən, təvazökar, lakin ruhən güclü, mənən dayanıqlı, əqidəli ictimaiyyətçini görürük. "Montajçı qızlar", "Bakı nefti", "Zavod" əsərləri xumar gözəllərdən tam fərqli bir Azərbaycan qadını obrazını nümayiş etdirirlər. Bu qadınlar fəhlə kombinezonunda, başına ləçək bağlamış, qadınlara xas olmayan gərgin işə köklənirlər. Bu qrafik işlər avtolitoqrafiya texnikası ilə işlənmiş və öz bədii həllinə görə realistik və dürüstdür. Sovet gerçəkliyinin qadını tüstüləyən borular, zavodların nəhəng dəmir konstruksiyaları, ən əsası isə boz buludlara bürünmüş səma fonunda təsvir olunub.

Dünya ölkələrinə çoxlu səyahət etmiş Maral Rəhmanzadənin yaratdığı obrazlar sırasında afrikalı qadınların akvarel portretlərini qeyd etmək yerinə düşər. Maral xanıma xas olan musiqili xətlərlə işlənmiş "Afrika gözəli ("Afrika" seriyası, 1967)" profil təsvirinin səciyyəvi tipajlığı, uzun boynu, yerə dikilmiş gözləri və iri dodaqları ilə diqqəti cəlb edir. Bir hərəkətlə baş ətrafına çalma şəklində dolanmış əlvan parça zolağı dinamik və mütəhərrikdir.

"Tarla sahibələri", 1985, linoqravür, 43x40
"The Mistresses of the Field", 1985, linocut, 43x40

"Kolxozçular", "Bizim qızlarımız" silsiləsindən, 1971, ağ-qara linoqravür, 83,5x62
"Farmers" from "Our Girls" series, 1971, black and white linocut, 83,5x62

Maral Rəhmənzadə Bakıda səfərdə olan Şahbanu Fərəh xanıma kitabını təqdim edir
Maral Rahmanzade presents her book to Mrs. Shahbanu Farah in Baku

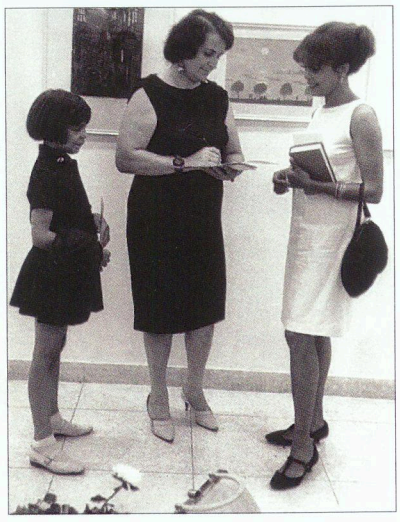

Maral Rəhmanzadə emalatxanada. Bakı. 1969
Maral Rahmanzade in studio. Baku. 1969

Maral Rəhmanzadə Havanada öz fərdi sərgisində avtoqraf verir. 1967
Maral Rahmanzade autographs on her personal exhibition in Havana. 1967

tree, with elongated proportions. They carry themselves proudly with a sense of self-sufficiency.

These works manifest an ornamental vein throbbing deeply inside Maral Rahmanzade, which she had absorbed in her childhood. The images of these fabulous maidens were evoked by the Azerbaijani fairy tales and songs that she heard in her childhood and that had left an ineradicable imprint on her memory. The other type of women of that time is also reflected in the artist's works – the image of a Soviet worker, a record-setter in work who is not afraid of heavy physical labor. It should be noted that women's labor was a symbol of the era. The ideal "new woman" was modest but strong in spirit, "a morally stable ideological voluntary group activist", who stood at the lathe, tightening huge bolts and solving problems in the factory. Her works "Fitters", "Baku Oil Supplier" and "Factory" show us a quite different image from the languishing beauties: the image of an Azerbaijani woman in overalls, with a kerchief on her head and her head down, totally focused on laborious, 'unwomanly' work.

These graphic works are made using the technique of autolithography and in their artistic solution, they are realistic and truthful. There is no stylization and everything is grotesquely clear. A woman of the Soviet reality is depicted against the background of smoking chimneys, huge iron structures of factories, and most importantly, against the background of a sky covered with gray clouds.

It is worth mentioning the watercolor portraits of African women in the series of female images created by Maral Rahmanzade, who traveled extensively. Painted with the fluid harmony of lines, so characteristic of Maral, her work "An African Beauty" (from the series "Africa" 1967), attracts attention by its prototype of profile images with long necks, large eyes cast down and full lips. A strip of colorful cloth deftly wound around her head as a turban is dynamic and mobile.

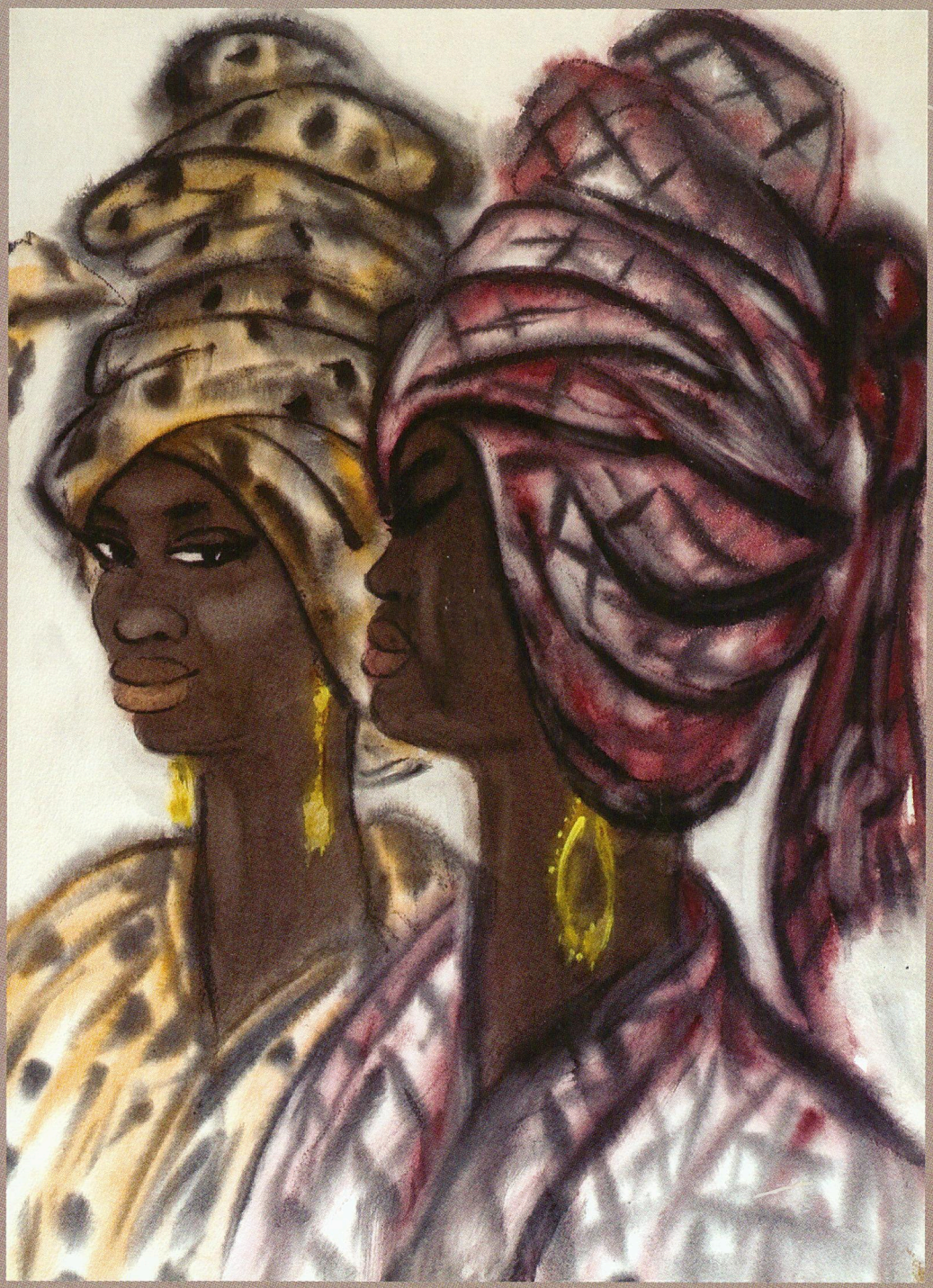

"Simpoziumda", "Afrika haqqında" silsiləsindən, 1990, kağız, sulu boya, 70x50
"Symposium", from "About Africa" series, 1990, watercolor on paper, 70x50

Maral Rəhmanzadə bələdçi ilə Seneqalda. 1966
Maral Rahmanzade in Senegal with guide. 1966

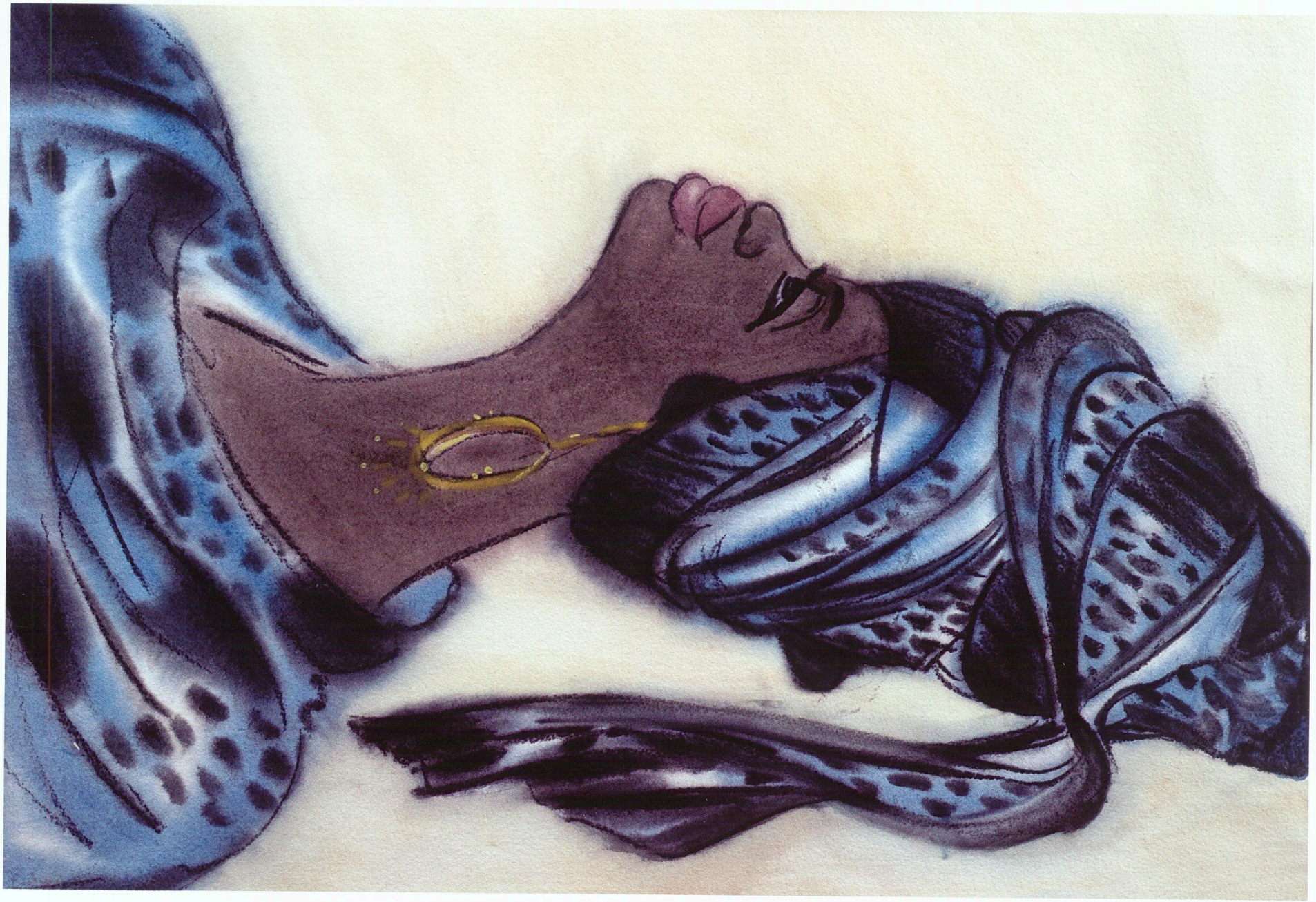

"Afrika gözəlləri", "Afrika haqqında" silsiləsində, 1990, kağız, sulu boya, 72x49
"Africa Beauty", from "About Africa" series, 1990, watercolor on paper, 72x49

"Nigeriyadan", "Afrika haqqında" silsiləsindən, 1990, kağız, sulu boya, 62x40
"From Nigeria", from "About Africa" series, 1990, watercolor on paper, 62x40

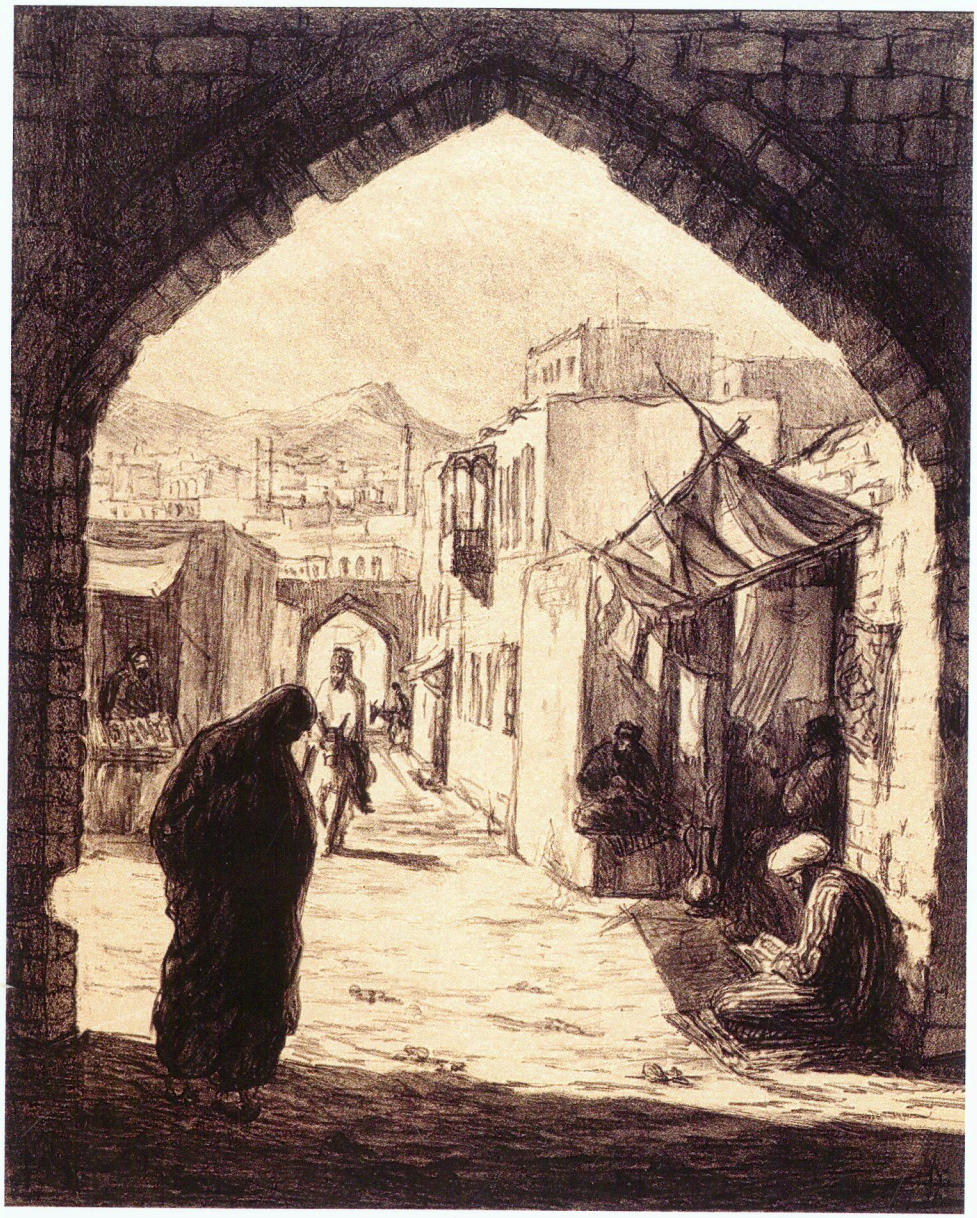

"Kasıblıq", 1940, kağız, kömür, 49,5x31
"Indigence", 1940, charcoal on paper, 49,5x31

"Qeyri-bərabər nikah", 1940, kağız, kömür, 31x49
"Misalliance", 1940, charcoal on paper, 31x49

"Köhnə şəhər", 1940, avtolitoqrafiya, 40x31,5
"Old City", 1940, autolithograph, 40x31,5

"Şaxsey-vaxsey", 1941, kağız, kömür, 49x31
"The Taziyah", 1941, charcoal on paper, 49x31

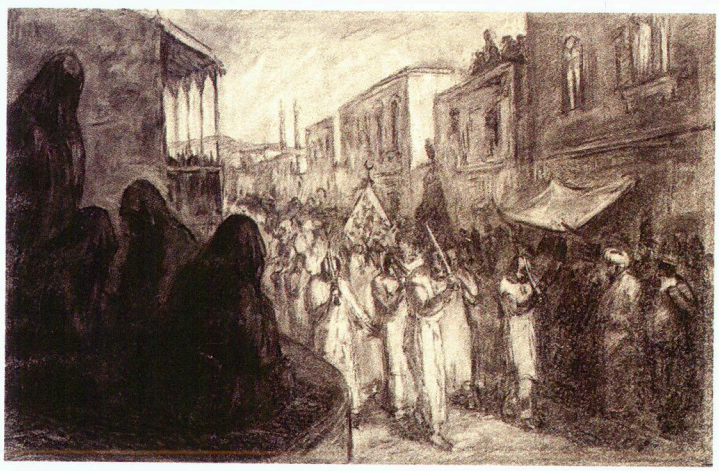

"Qadın ansamblının çıxışı", 1940, kağız, kömür, 30,5x50

"Performance of the Women's Ensemble", 1940, charcoal on paper,30,5x50

"Əsgərlər qarşısında qadın ansamblının çıxışı", 1940, avtolitoqrafiya, 84,5x60,8

"Performance of Women's Ensemble for Soldiers", 1940, autolithograph, 84,5x60,8

"Lənkəran qızlarının rəqsi", "Lənkəran" silsiləsindən, 1970, linoqravür, 62x41
"The Dance of the Lenkoran Girls", from "Lenkoran" series, 1970, linocut, 62x41

"Rəfiqələr", rəngli linoqravür, 53x40
"The Friends", color linocut, 53x40

"Qəzet oxuyanlar", rəngli linoqravür, 61x44
"The Newspaper Readers", color linocut, 61x44

Maral Rəhmanzadə Yaponiyalı rəssam Makuto Yəno ilə. 1969

Maral Rahmanzade with the guest from Japan – artist Makuto Yano. 1969

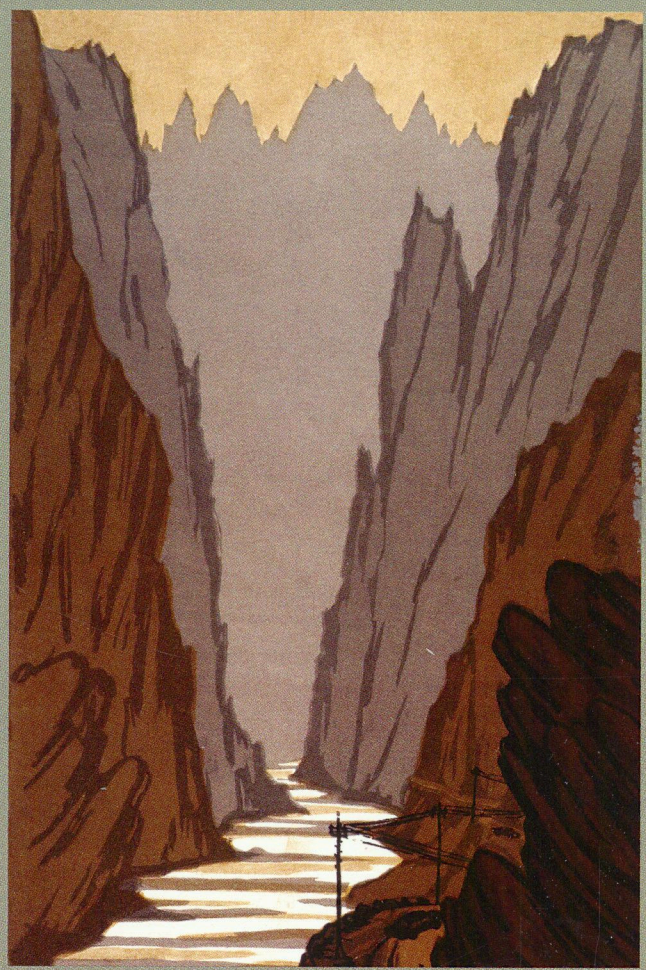

Mənim Azərbaycanım
My Azerbaijan

Maral Rəhmanzadə Türkanda
Maral Rahmanzade in Turkan

Mənim Azərbaycanım

Mənzərə janrı Maral Rəhmanzadənin yaradıcılığında əhəmiyyətli yer tutur. Rəssam bu janra müraciət edərkən həm kiçik etüdlər, həm bitkin, düzgün kompozisiya qurğusuna malik rəsmlər, sulu boya və qrafika işləri, rəngli linoqravürlər və litoqrafiyalar yaradır, hər dəfə də müxtəlif ifadə vasitələri, fərqli texnikalardan istifadə edirdi. Yuxarıda sadalanan qrupları bir-bir nəzərdən keçirmək istərdik, çünki hər bir işdəki yaradıcı yanaşma və bədii həll bir qayda olaraq formaya görə dəyişirdi.

İlk növbədə onu qeyd etmək lazımdır ki, Maral Rəhmanzadə Azərbaycanı bütünlüklə, qarış-qarış gəzib, bu, onun əsərlərinə baxarkən dərhal aydın olur. Maral Rəhmanzadə əzəmətli dağ mənzərələrinin mahir ustası idi. Azərbaycanın dağ rayonlarının vurğunu olan Maral xanım öz əsərlərində dağ landşaftlarının sərt gözəlliyini və müxtəlifliyini təsvir edirdi. Biz o rəsmlərdə dağ aşırımlarının və dərələrin əzəmətini, Şahdağ və İlan dağın günəş altında bərq vuran zirvələri, hündür və şiş, sıldırım qayaları, kasıb bitki örtüyü və dağ cığırlarının dolambacları, dağ kəndlərinin gözəlliklərini görürük. O, dağ massivlərini həm gündüz – günəşin zenitdə olduğu və rənglərin daha parlaq çalar aldığı ("Dağlar" 1972, "Naxçıvan" 1971), həm də qürub çağı – batan günəşin şüaları qayaların üzərində oynayaraq onları tünd-qırmızı rəngə boyayan, uzaqdakı dağları isə soyuq axşam alatoranlığına qərq etdiyi vaxt rəsm çəkməyi sevirdi. Rəssamın etüd mənzərələrinə şaquli persperktiv xasdır. Burada rəssam, xətti, tonal və hava perspektivlərini şüurlu şəkildə ikinci plana keçirir ki, bu da ucsuz-bucaqsız dağ massivlərini rəsmlərin əsas personajına çevirmək məqsədi daşıyır. Dekorativ koloristik quruluşdan istifadə etməklə o, gərgin rəng səslənməsinə nail olur. Tonal şkalanı maksimum sıxaraq rəng şkalasının maksimal genişlənməsinə müvəffəq olur. Bədii formasına görə Maral Rəhmanzadənin etüdləri klassik Şərq miniatürlərinə bənzəyir. Bu mənada "Naxçıvan. Tvin kəndi" (1971), "Lerik dağları" (1982), "Dağlar", "Culfa. Körpü" (1972), "Naxçıvan. Günorta" (1971) kimi əsərləri qeyd etmək olar.

"Köhnə çinar", kağız, qrafit, 40x29
"The Old Plane Tree", graphite pencil on paper, 40x29

Böyük, kompozisiya baxımından bitkin rəsmlərdə biz bədii ifadəyə nail olmanın tam fərqli yanaşmasını görürük. Bu əsərlərdə artıq xətti və fəza perspektivi var, rəng baxımından onlar daha yetkindirlər, artıq dekorativ deyillər. Lakin mürəkkəb

My Azerbaijan

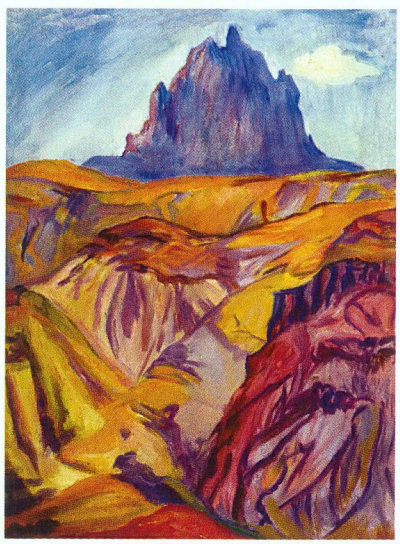

"İlan dağ", 1971, kətan, yağlı boya, 80x60
"Ilan-Dag Mountain", 1971, oil on canvas, 80x60

The landscape genre occupies an important place in the creative work of Maral Rahmanzade. In this genre the artist uses different means of expression and techniques in paintings as well as small sketches, compositionally aligned canvases, drawings and watercolors, colored linocuts and lithographs. In this connection I would like to consider separately the aforementioned groups, as the creative solutions metamorphose, depending on the various art forms.

It is necessary to mention that Maral Rahmanzade traveled a lot throughout Azerbaijan and, judging by her work, one gains the impression that there was not a single picturesque corner in the country that she failed to visit. It should be noted that Maral Rahmanzade was a master in painting majestic mountain landscapes. Being in love with the mountainous areas of Azerbaijan, she highlighted in her works the stark beauty and variety of mountain landscapes.

Her work shows the grandeur and majesty of gorges and mountain passes, the peaks of Shah-dag and Ilan-dag sparkling in the sun, high jagged cliffs and dark rocks, sparse vegetation and the ornateness of mountain paths and picturesque mountain villages. She loved to capture the mountains in the daytime when the sun is at its zenith and the color acquires bright, ringing impact ("The Mountains" 1972), as well as at sunset, when the departing sun's rays still play on the rocks, staining them with crimson, and the mountain expanse has already been immersed in the cold evening twilight ("Nakhchivan" 1971). The characteristic feature of the etude landscapes of the painter is that in their artistic solution they are planar, and there is a vertical perspective, in which the artist consciously draws into the background the linear, tonal, and airy perspective in order to achieve a single goal – to show the immense mountain ranges in all their diversity and make them the main character of her paintings. Using the decorative color system, she attains a tension of color sound. As much as possible, by narrowing the tonal scale, she manages to maximize the color.

In their artistic form the picturesque sketches of Maral Rahmanzade resemble classical oriental miniature. In this connection I would like to give an example of

"Naxçıvan", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1970-ci illər, kağız, linoqravür, 20x13
"Nakhchivan", from "Azerbaijan" series, 1970, linocut on paper, 20x13

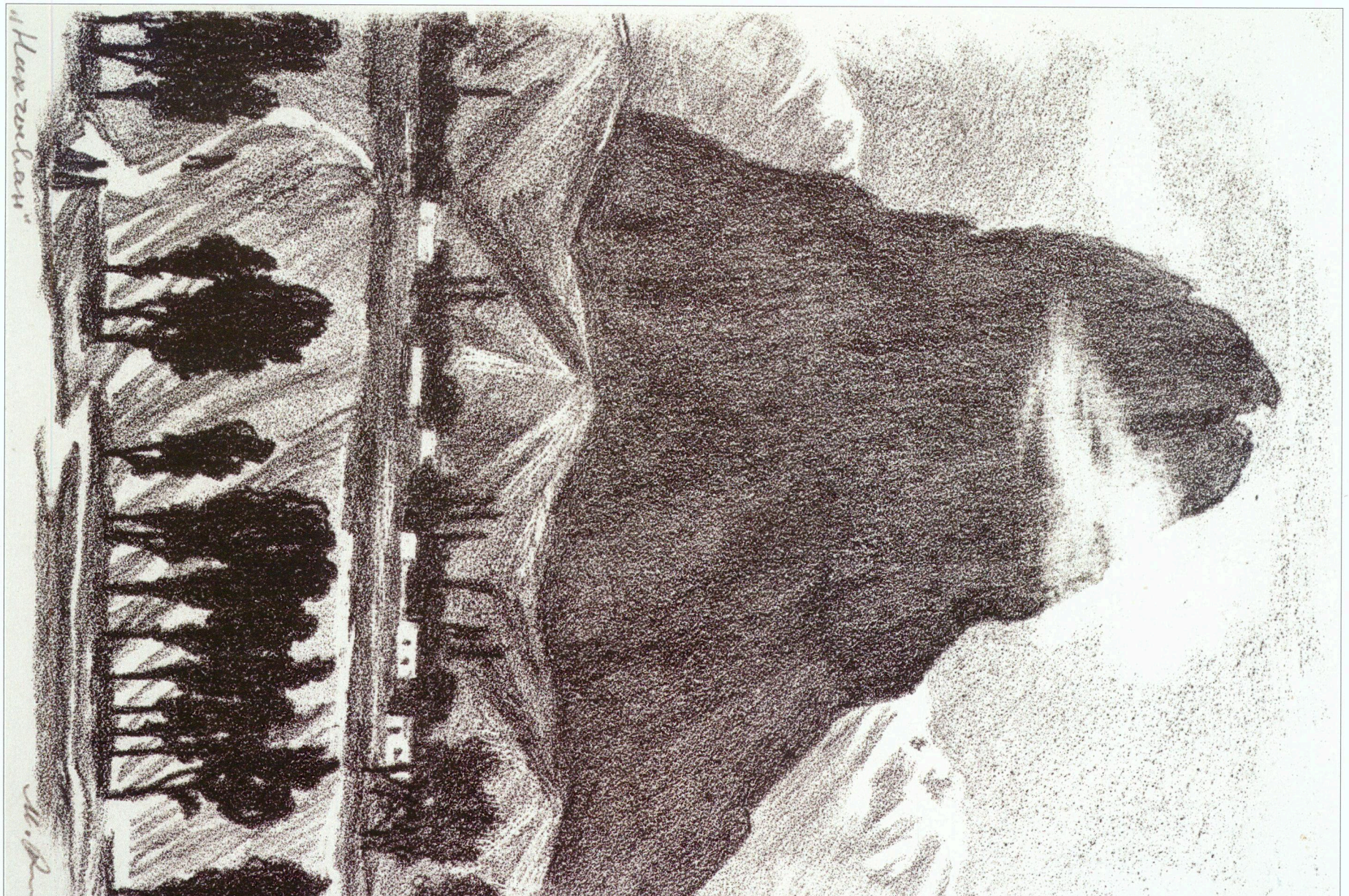

"Əshabi-Kəhf", "Naxçıvan" silsiləsindən, 1963, litoqrafiya, 63,5x45,5
"As-habi-Kahf", from "Nakhchivan" series, 1963, lithograph, 63,5x45,5

"Atlı", ofort, 30x20
"The Rider", etching, 30x20

"Dağlar", 1990, kağız, qarışıq texnika, 50x70

"Mountains", 1990, mixed technique on paper,50x70

"Arifin həyəti", "Naxçıvan" silsiləsindən, 1963, kağız, qrafit, 70x50

"Arif's Yard", from "Nakhchivan" series, 1963, graphite pencil on paper, 70x50

"Böyük Araz", kətan, yağlı boya, 65x55
"The Big Araz", oil on canvas, 65x55

such works as "Nakhchivan. Twin Village" 1971, "Mountains of Lerik" 1982, "The Mountains", "Julfa. The Bridge" 1972, "Nakhchivan. The Noon" 1971.In large, compositionally finished paintings, we see a completely different approach to achieve artistic expression. In these works, linear and airy perspective is already present; color is much more sustained and less decorative. However, looking intently at a massive mountain range studded here and there with emerald green patches of vegetation, we can see how nature suddenly comes to life, acquiring peculiar shapes. For example, in her work "At the Foot of the Mountains", when examining the painting, you can see the portrait of a woman who has covered her face with her hands. There is an 'arahchyn' with coins on her head; her breast and arms are decorated with emerald necklaces and a bracelet. This amazing feature of Rahmanzade's landscapes opens an entirely different facet of her personality – as an aesthete and a person utterly in love with nature, she could see and feel aspects hidden from the eyes of outsiders, displaying an internal,

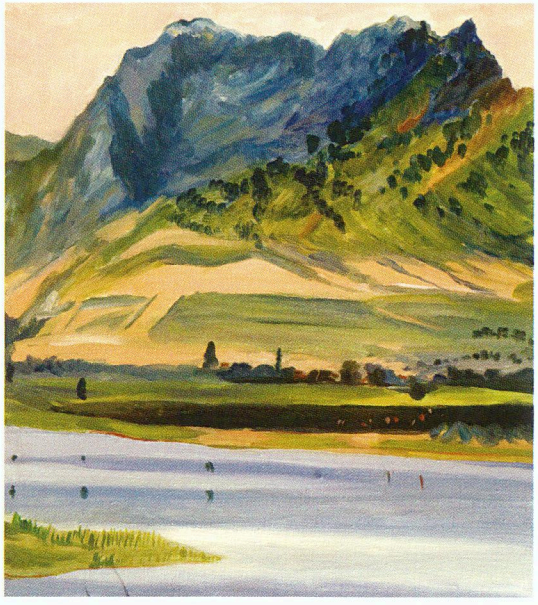

"Culfa. Körpü", 1972, karton, yağlı boya, 49x69
"Julfa. The Bridge", 1972, oil on cardboard, 49x69

"Araz boyu. Böyük Araz", kətan, yağlı boya, 65x55
"Along the Araz River. The Big Araz", oil on canvas, 65x55

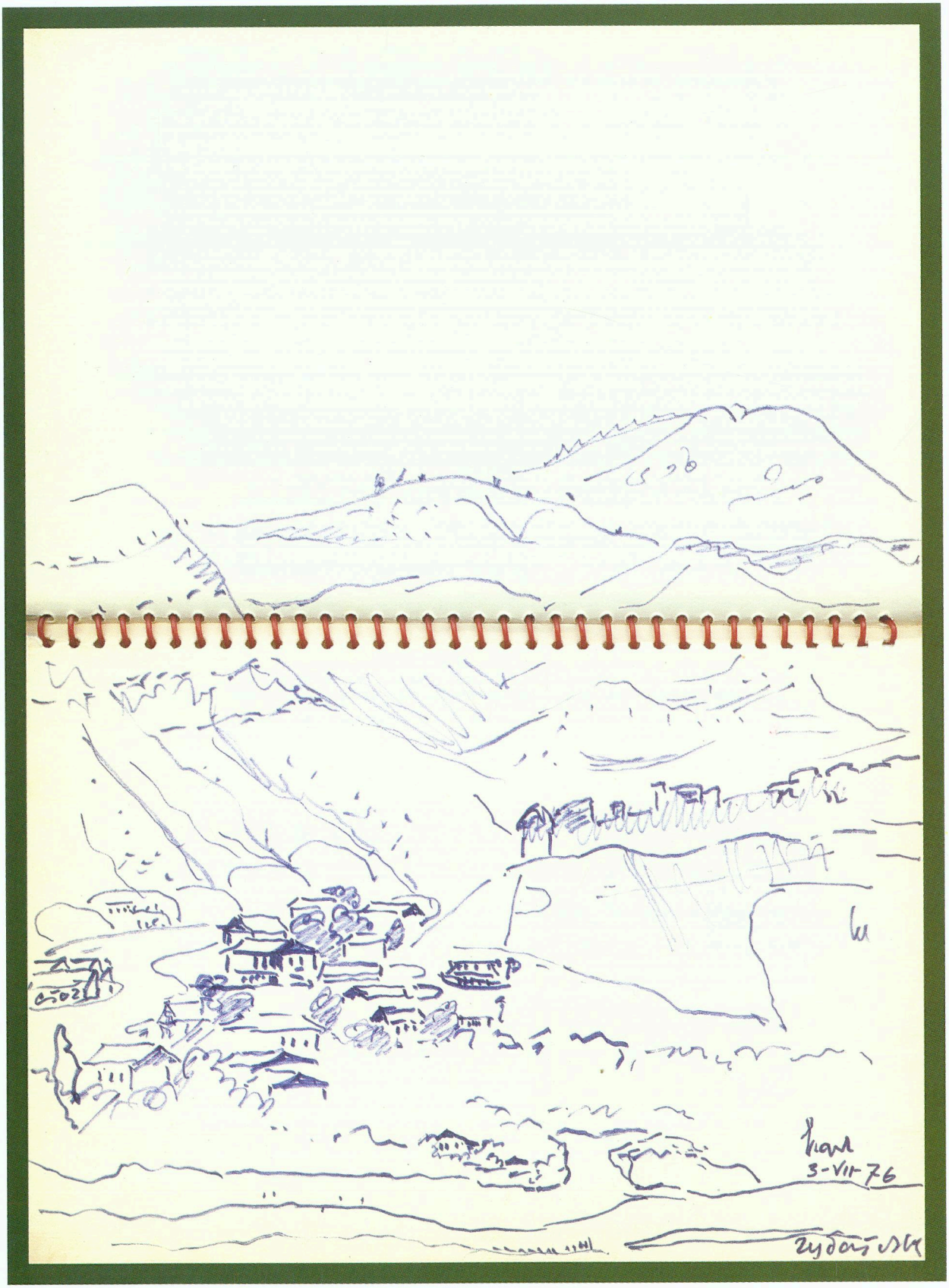
3-VII-76

düzülmüş dağ massivinə, ora-bura səpələnmiş zümrüdü bitki adacıqlarına diqqətlə baxarkən, biz təbiətin özəl cizgilər alaraq canlanmasının şahidi oluruq. "Dağ ətəyində" kompozisiyasının detallarına diqqət yetirdikdə – başında sikkəli araqçın, sinəsi və əlləri zümrüd boyunbağı və bilərziklə bəzədilmiş, əlləri ilə üzünü bağlamış qadının portretini görürük. Maral Rəhmanzadənin mənzərələrinin bir incə xüsusiyyəti rəssamın xasiyyətinin yeni çalarını açırdı – estet, təbiətə hədsiz sevgi bəsləyən bir insan kimi o, adi insanın gözlə görə bilməyəcəyi təbiət gözəlliyinin daxili və dərin anlamını görür, dərk edirdi. O, sanki təbiətin susqun və sirli qəlbini oxumağa yaxın idi. Dağlar arasında əbədi sığınacaq tapmış Xınalıq kəndinin mənzərələri öz bədii həllinə görə heyrət doğurur. Zamandan kənar mövcud olan bu kəndin dağların konturlarını təkrar edən şiş tək evləri canlı varlığın

Maral Rəhmanzadənin yol dəftərindən səhifələr
Pages from the notebook of Maral Rahmanzade

"Naxçıvan yolu", kağız, qarışıq texnika, 15x23
"Nakhchivan Road", mixed technique on paper, 15x23

"Qala", 1965, kağız, qrafit, 29x40
"The Tower", 1965, graphite pencil on paper, 29x40

"Quba.Tanqaaltı", 1965, kağız, qrafit, 44x31
"Guba. Tangaalty", 1965, graphite pencil on paper, 44x31

in-depth understanding of the beauty of nature. She was as if halfway from the clues of her silent and enigmatic soul. The landscapes depicting Khinalig village, forever lost in the mountains, are beautiful in their artistic solution. Reproducing the outlines of mountains resembling incrustations, the houses of this amazing village existing outside of time acquire the silhouette of a living creature, which is achieved exclusively by pictorial means.

Her graphic works awake the imagination, where the surprising features of her mountains are most pronounced. In the outline of the spiny rock they look through them as frozen, enchanted figures, ready to come to life and take a deep breath. ("Sisters" from the "Nakhchivan" series, 1973). In her graphic work "Legend of Nature" (1973), giants chained to the mountain and frozen in various poses like prisoners of the mountains appear as if on the Judgment Day. In her work "Along the Road" from "Nakhchivan" series a fragment of

"Dağlar", 1972, kətan, yağlı boya, 100x80
"Mountains", 1972, oil on canvas, 100x80

"Bacılar", "Naxçıvan" silsiləsindən, 1973, kağız, qrafit, 50x70
"The Sisters", from "Nakhchivan" series, 1973, graphite pencil on paper, 50x70

a rock crowns the sculpture of a man in a fez and a bent female figure wrapped in a 'charshab'.

This fantastic realm of rocky peaks, castles, sculptures and obelisks, in which the stone portraits of people or zoomorphic images are encoded into the thickness of stone (1268, piece), now smiling, now weeping ("The Fortress" 1965), forms that had been created over hundreds of years by the joint efforts of water and wind, fascinated Maral Rahmanzade. In these works the artist omits all the secondary elements – she is not interested in the winding road, in people squatting under a tree to rest or wandering to their villages. She paints them superficially, merely outlining the contours and that only to establish scale, in order to emphasize the monumentality and significance of the mountains.

"Yolda", "Naxçıvan" silsiləsindən, 1963, kağız, qrafit, 70x50
"On the Road", from "Nakhchivan" series, 1963, graphite pencil on paper, 70x50

"Xınalıq", kağız, sulu boya, 24,5x20
"Khinaliq", watercolor on paper, 24,5x20

"Sıldırım dağlar", 1963, kağız, qrafit, 69x49
"Cliffs", 1963, graphite pencil on paper, 69x49

"Dağlar, ağaclar", 1971, kətan, yağlı boya, 70x50
"Mountains and Trees", 1971, oil on canvas, 70x50

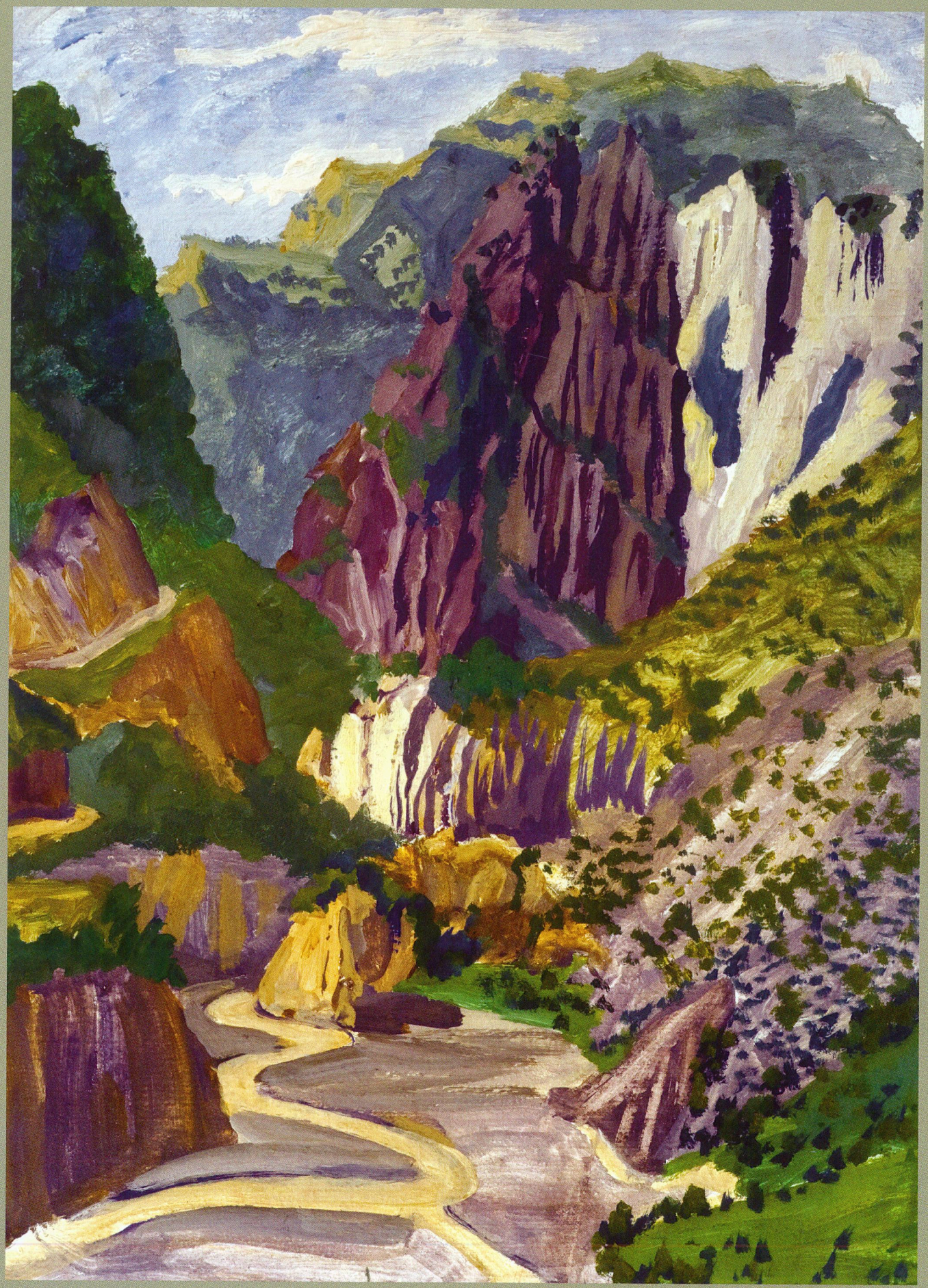

"Xınalıq. Qızıl qaya", 1963, karton, quaş, 70x25
"Khinaliq. The Golden Rock Mountain", 1963, gouache on cardboard, 70x25

A series of color autolithographies "Baku" (1960) is fascinating in its mood. These smaller-sized works convey the peculiar charm of Baku, its mood and appearance, with great warmth and affection. We see the cozy streets of Baku, lit with the soft glow of night lights, with pedestrians hurrying home and few cars on the roads. ("The Evening"). In the windows of 'shushebends' (traditional glazed balconies) shines a warm, discreet light, while the narrowing perspective of the street invites one to take a stroll through a Baku that has remained in the pages of the history ("The Baku Side Street"). The mazes of the Old City with one- and two-storey houses nestling together and few passers-by are shown in contrast with the new face of Baku – its wide avenues, skyscrapers, crowded intersections and trams from a bygone era. ("Kirov Avenue"). The picturesque image of the Baku Boulevard ("The Seaside Boulevard") is beautiful

siluetinə bənzəyir ki, bu da şübhəsiz ifadə vasitələrinin köməyi ilə mümkün olur. Rəssamın qrafik işləri təxəyyülü heyrətləndirir – onun çəkdiyi dağların canlanmaq xüsusiyyəti var, şiş qayaların konturlarında donmuş, sanki ovsunlanmış, hər an dirilib dərindən nəfəs almağa hazır olan fiqurlar sezilir ("Bacılar" 1973, "Naxçıvan" seriyası). "Təbiətin əfsanəsi" (1973) əsərində dağa zəncirlənərək müxtəlif pozalarda donmuş nəhənglər elə bil dağların əsirləridir və məhşər günündə cavab verirlər. "Naxçıvan" seriyasının "Yol boyu" əsərində qayanın zirvəsini sanki bir heykəltəraşın ustalıqla daşdan yonduğu başı fəsli kişi və çarşaba bürünmüş beli-bükük qadın fiquru tamamlayır. Qayalı zirvələrin, qalaların, heykəl və abidələrin fantastik səltənəti insan və zoomorf varlıqların kodlaşaraq daşlara hörülmüş, gah gülümsəyən, gah ağlayan ("Qala" 1965), yüz illər boyunca su və küləyin birgə əsəri olan bu təsvirlər Maral Rəhmanzadəni riqqətə gətirirdi. Bu əsərlərdə

"Elik", 1964, kağız, qrafit, 27x38
"Elik", 1964, graphite pencil on paper, 27x38

"Elik", 1964, kağız, qrafit, 28,5x38
"Elik", 1964, graphite pencil on paper, 28,5x38

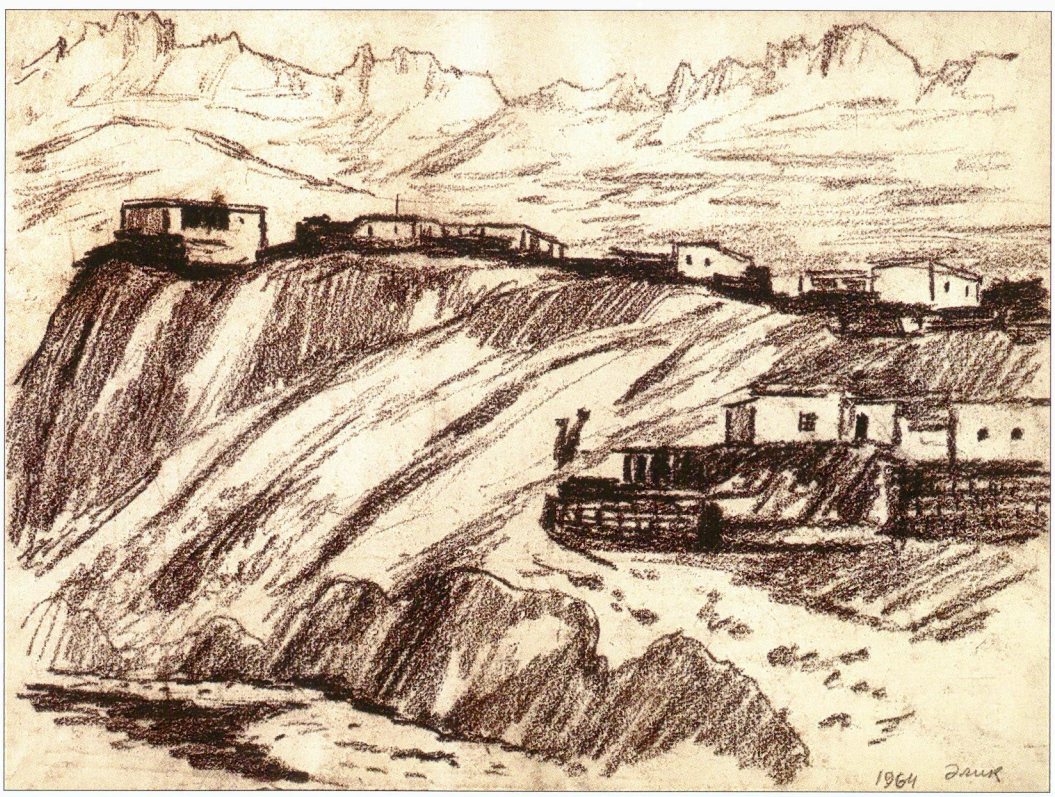

"Qarlı dağlar", kağız, sulu boya, 24,5x20
"The Snowy Mountains", watercolor on paper, 24,5x20

"Noxur", "Lənkəran" silsiləsindən, kətan, yağlı boya, 80,5x11,2
"Nokhur", from "Lenkoran" series, oil on canvas, 80,5x11,2

and became the symbol of socialist Baku famous for its surprisingly positive aura of an international and hospitable capital.

The graphic sheets that were solved with the technique of color linocuts became the next step in the creative work of Maral Rahmanzade. The artistic expressiveness of the works painted with the use of this technique manifests itself succinctly in the relationship of clearly laid out large masses and decorative color solution. All these components are combined in the series of linocuts of different topics. However, we will focus on the industrial theme, because it is the linocut, with its precise, clear rhythm of lines and spots that conveys the harsh contrasts of the industrial landscape to the best advantage. Thus the next, widely known series of Maral Rahmanzade's works was devoted to two industrial

"Nəhəng. Dağ mənzərəsi", 1969, kətan, yağlı boya, 75x95
"The Giant. Mountain Landscape", 1968, oil on canvas, 75x95

rəssam ikinci dərəcəli elementlərə əhəmiyyət vermir, əyri-üyrü yollar, dincəlmək üçün ağac altına sığınan, yaxud kəndə tərəf gedən insanlar maraqlı deyil, rəssam onları səthi, konturları sezdirərək, daha çox dağların monumentallıq və əzəmətini göstərmək üçün, miqyası hiss etdirmək üçün çəkir.

Ovqatına görə "Bakı" (1960) rəngli avtolitoqrafiya seriyası füsunkardır. Ölçü baxımından o qədər də böyük olmayan əsərlər Bakının özünəməxsus cazibəsini, onun əhvalını və zahirini böyük rəğbət və məhəbbətlə bizə ötürür. Biz gecə fənərlərinin yumşaq işıq seli ilə işıqlandırılmış küçələrində evə tələsən piyadalar və təkəmseyrək avtomobilləri görürük. Şüşəbəndlərin pəncərələrinə ilıq, xəfif işıq nur saçır, dar küçənin daha da darlaşan perspektivi elə hey tarixin səhifələrində qalmış o Bakının küçələrini dolaşmağa çağırır. İçərişəhərin tanış dolambacları,

Maral Rəhmanzadə Qobustanda Böyük Britaniyalı qonaqları ilə. 1971
Maral Rahmanzade in Qobustan with the guests from Great Britain. 1971

bir-birinə qısılmış bir və iki mərtəbəli evləri, ara-sıra gözə dəyən yolçularla diqqəti çəkən bu təsvir müasir Bakının görüntüləri – onun geniş prospektləri, hündür binaları, izdihamlı küçələri və keçmişdə qalmış tramvayı ("Kirov adına prospekt") ilə təzadda göstərilib. Öz beynəlmiləlçilik və müsbət aurası ilə məşhur olan sosialist Bakının simvoluna çevrilmiş dənizkənarı bulvarın ("Dənizkənarı bulvar") görünüşü gözəl və əsrarəngizdir. Maral Rəhmanzadənin yaradıcılığında növbəti mərhələ rəngli linoqravür texnikasında işlənmiş qrafik lövhələrdir. Bu texnika ilə işlənən əsərlərin bədii ifadəliyi formaların lakonikliyi, dəqiq yerləşdirilmiş böyük kütlələrin əlaqəliliyində, dekorativ rəng həllindədir. Sadalanan elementlər rəssamın yaradıcılıq fəaliyyəti ərzində müxtəlif mövzularda yaratdığı linoqravür seriyalarını birləşdirir . Biz sənaye mövzusu haqda ətraflı danışmaq istərdik, çünki məhz linoqravürlər öz xətt və ləkələrinin dəqiq ritmi ilə industrial mənzərənin sərt təzadını verə bilir.

"Naxçıvan dağları", "Naxçıvan" silsiləsindən, 1963, kağız, qrafit, 70x50

"Nakhchivan Mountains", from "Nakhchivan" series, 1963, graphite pencil on paper, 70x50

"Lerik dağları", 1982, kətan, yağlı boya, 50x70

"Mountains in Lerik", 1982, oil on canvas, 50x70

"Naxçıvan. Günorta", 1971, kətan, yağlı boya, 70x49

"Nakhchivan. Noon", 1971, oil on canvas, 70x49

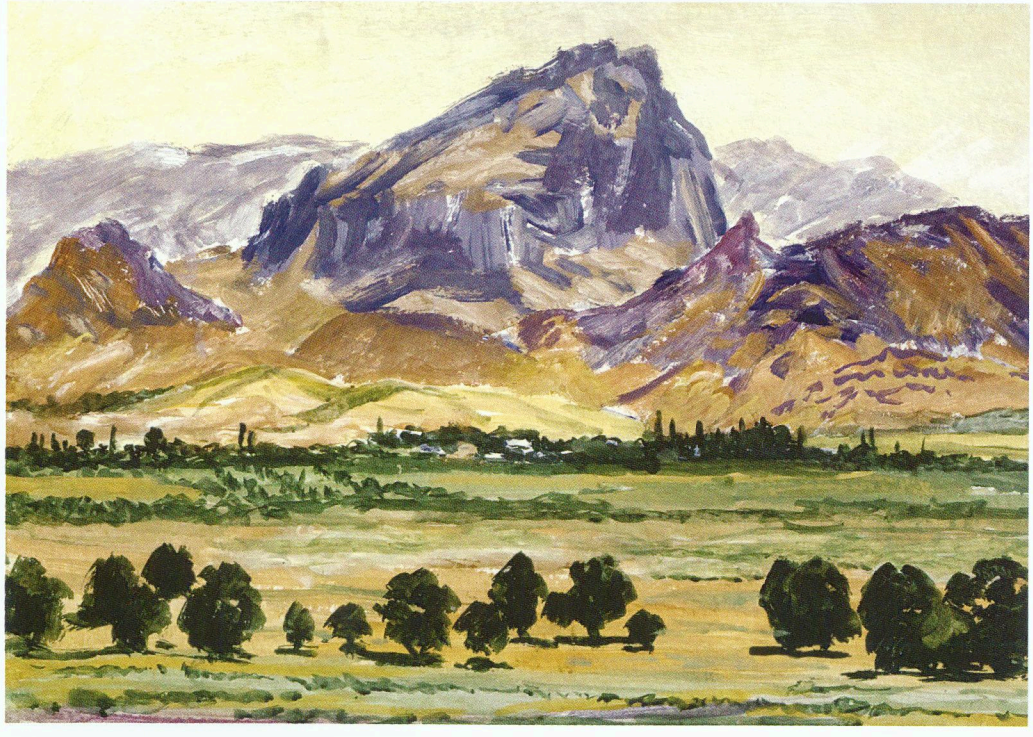

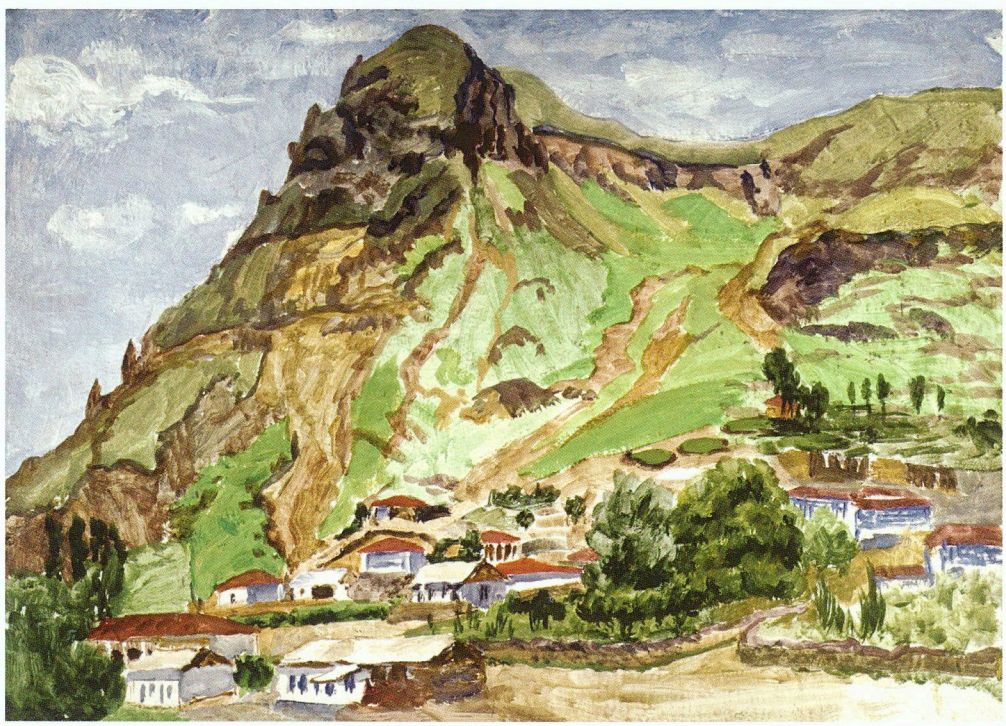

"Laçın. Qoşa-su", 1973, kətan, yağlı boya, 49,5x69

"Lachin. Qosha-su Spring", 1973, oil on canvas, 49,5x69

"Çinar qaya", 1975, kətan, yağlı boya, 51x70

"Chinar Mountain", 1975, oil on canvas, 51x70

"Laçın", karton, yağlı boya, 50x70
"Lachin", oil on cardboard, 50x70

"Dağ ətəyində", 1987, kətan, yağlı boya, 100x70
"At the Foot of a Mountain", 1987, oil on canvas, 100x70

towns of the Soviet Union – Sumgayit and Rustavi. The idea to create this series of linocuts is not accidental. Her intrepidity and curiosity led Maral Rahmanzade to choose a difficult path in her creative search. She risked her life on the open sea making sketches of the Caspian oil workers; she rode a horse for six hours to reach the isolated mountain village of Khinalig, to see and experience firsthand rural life close to the clouds. Also of no small importance is the fact that she, on her own initiative, went to the largest factories in the Transcaucasia situated in Sumgayit and Rustavi to watching the fire-breathing pipes emitting streams of smoke, searching for the right angle to encompass the vastness of the iron constructions. In these works there is neither exemplariness nor reportage. Here we have a collective artistic image, the sincerity of the impressions derived by the artist after this visit ("The Friendship of the Two Brothers", "In Front of the

MP

"Əsgəran", 1969, kağız, karandaş, 22x57
"Askeran", 1969, pencil on paper, 22x57

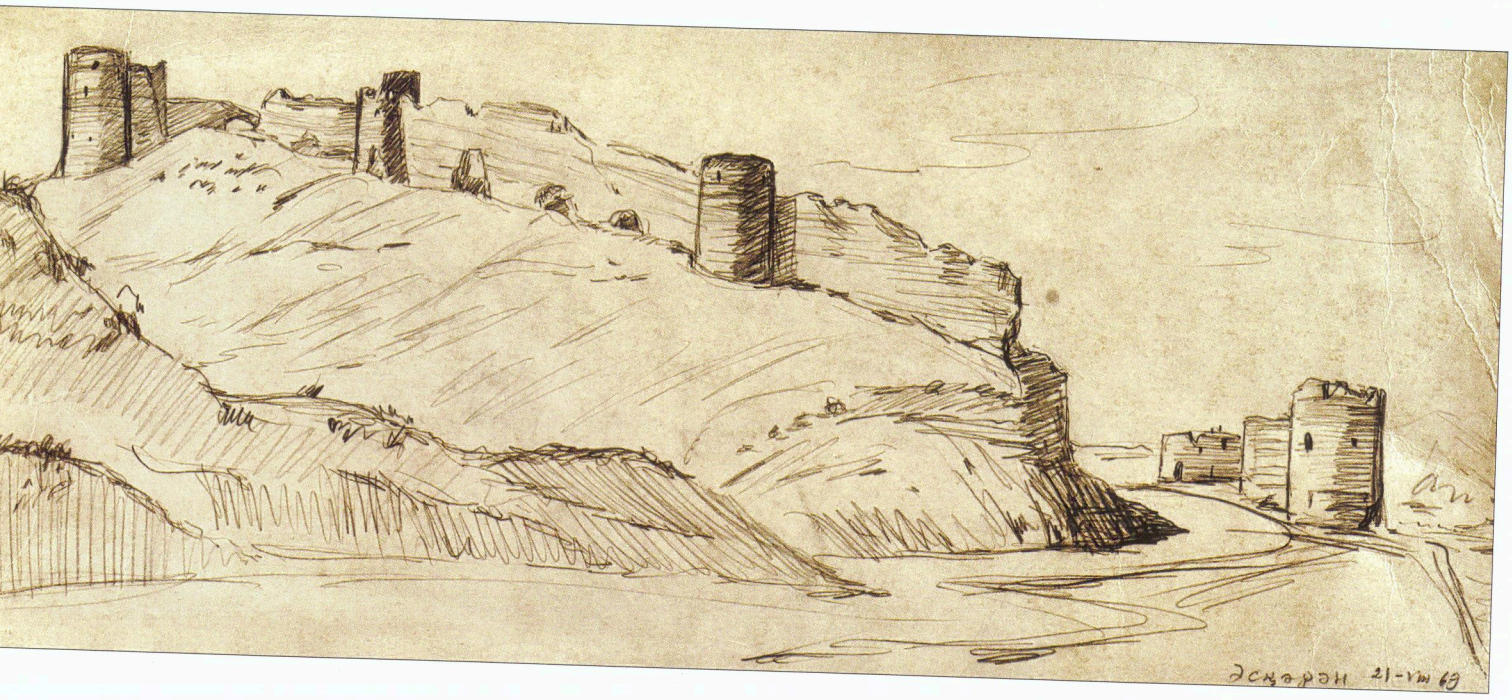

Plant"). Here is depicted the impressive size of the factory structures, a forest of smoking chimneys and strange human figures, so unconvincingly engaged in work ("On the Way to Work", "The Pipes", "The Industrial Landscape").

Again, as with the mountain landscapes, man is not the main object of the composition for Rahmanzade. She draws people rather for a scale comparison, to intensify the impression produced by the massive structures of the Metallurgical Plant, a string of wagons carrying products, cranes and tanks. The color in these works – decorative, both bright and local or dim, plays an important role in the emotional perception of the works and helps create a certain mood. The series was called "Friendship of the Two Brothers" (1961-1963) and consists of sixteen colored sheets. Works from the series have been repeatedly shown at the national and all-Union scale exhibitions, and were deservedly honored with positive feedback.

"Naxçıvan. Duzlu dağlar", 1979, kağız, qrafit, 36,5x48
"Nakhchivan. The Salt Mountains", 1979, graphite pencil on paper, 36,5 x 48

Maral Rəhmanzadənin növbəti tanınmış seriyası Sovet İttifaqının iki fəhlə şəhəri, Sumqayıt və Rustaviyə həsr olunub. Belə bir seriya yaratmaq fikri təsadüfi deyildi. Öz fəallığı, hər şeyi bilib, öyrənmək həvəsinin nəticəsi olaraq Maral Rəhmanzadə yaradıcılıq axtarışlarında belə ən çətin yolu seçirdi. O, Xəzər neftçiləri haqda rəsmlər çəkərkən dənizə həyat üçün riskli səfərlər edir, uca dağlar arasında gizlənmiş Xınalıq kəndinə qədər at belində altı saatlıq yol qət edirdi ki, buludlar arasında həyatı görüb, yaşasın. Bu da maraqlıdır ki, rəssam öz təşəbbüsü ilə bu şəhərlərin Zaqafqaziyadakı iki böyük zavoduna səfərə yollanmış və od püskürən,

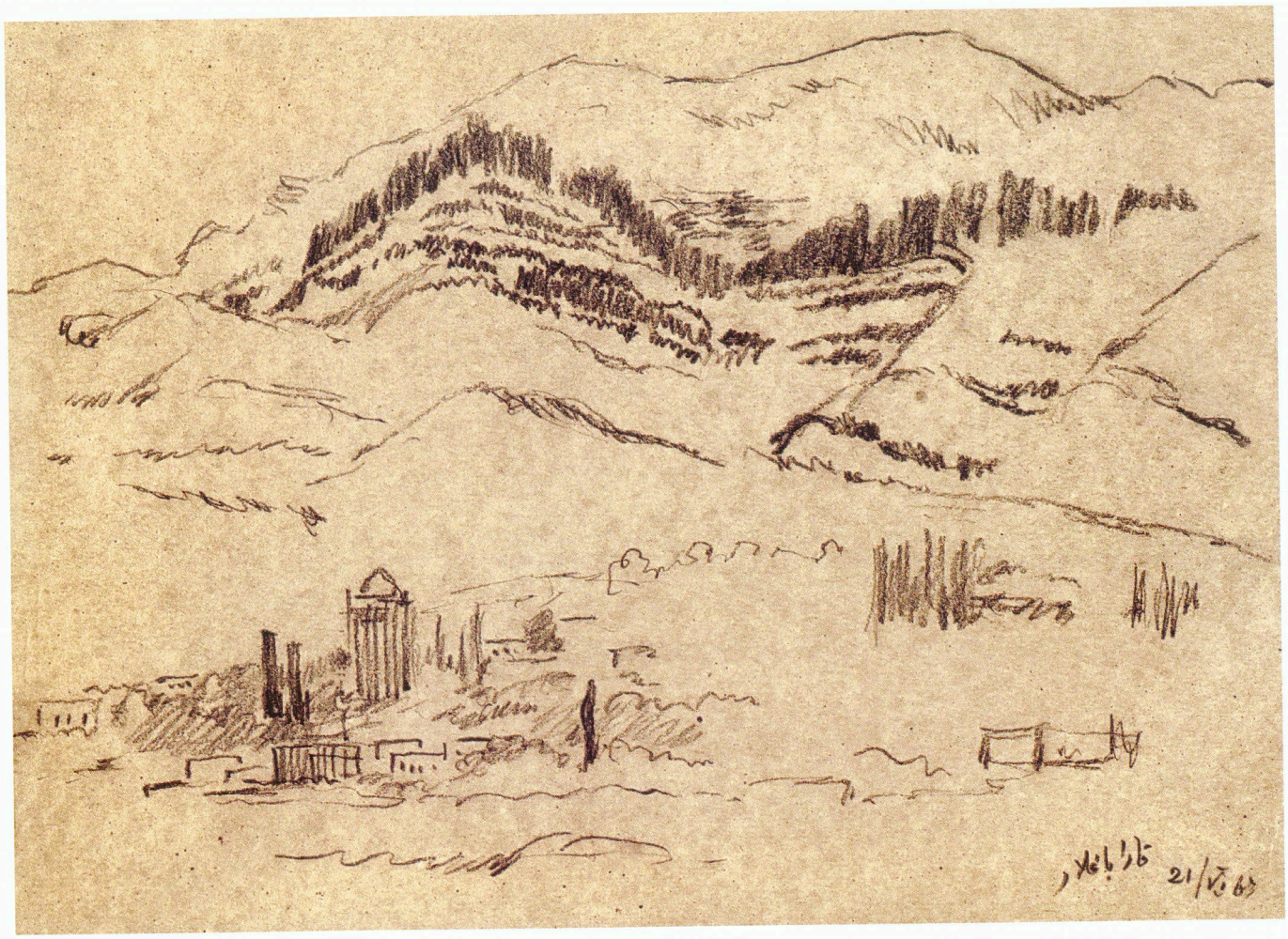

"Mənzərə", 1963, kağız, qrafit, 29x40
"The Landscape", 1963, graphite pencil on paper, 29x40

"Alıs düzü", 1974, kağız, qrafit, 26,5x39
"Alis Dyuzyu", 1974, graphite pencil on paper, 26,5x39

"Xınalıq kəndi", 1963, kağız, qarışıq texnika, 60x79
"Khinalik Village", 1963, mixed technique on paper, 60x79

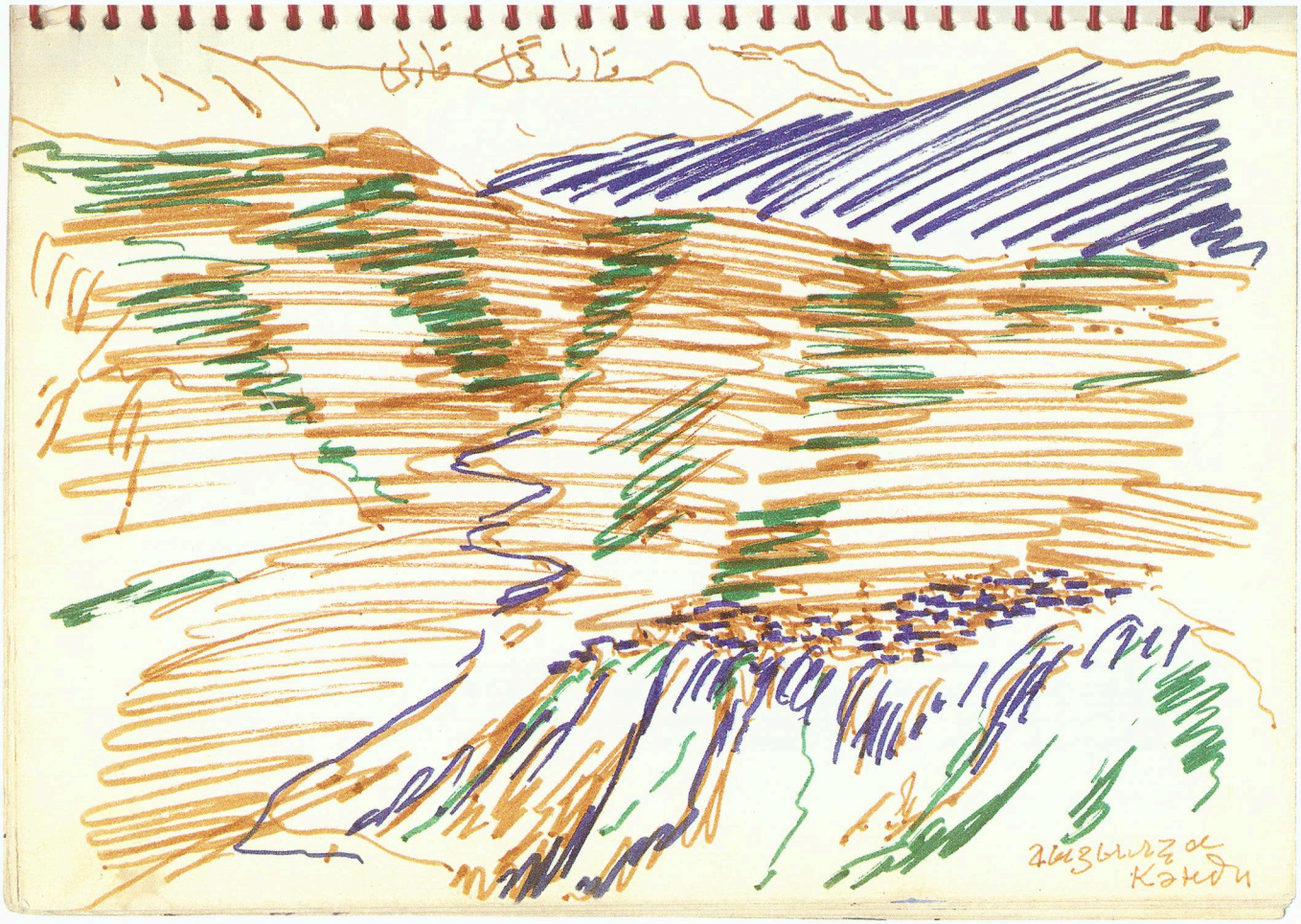

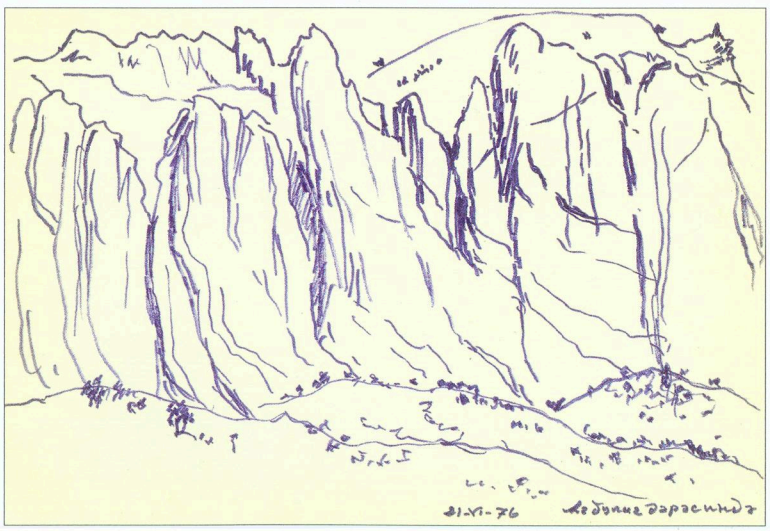

Maral Rəhmanzadənin yol dəftərindən səhifələr

Pages from the notebook of Maral Rahmanzade

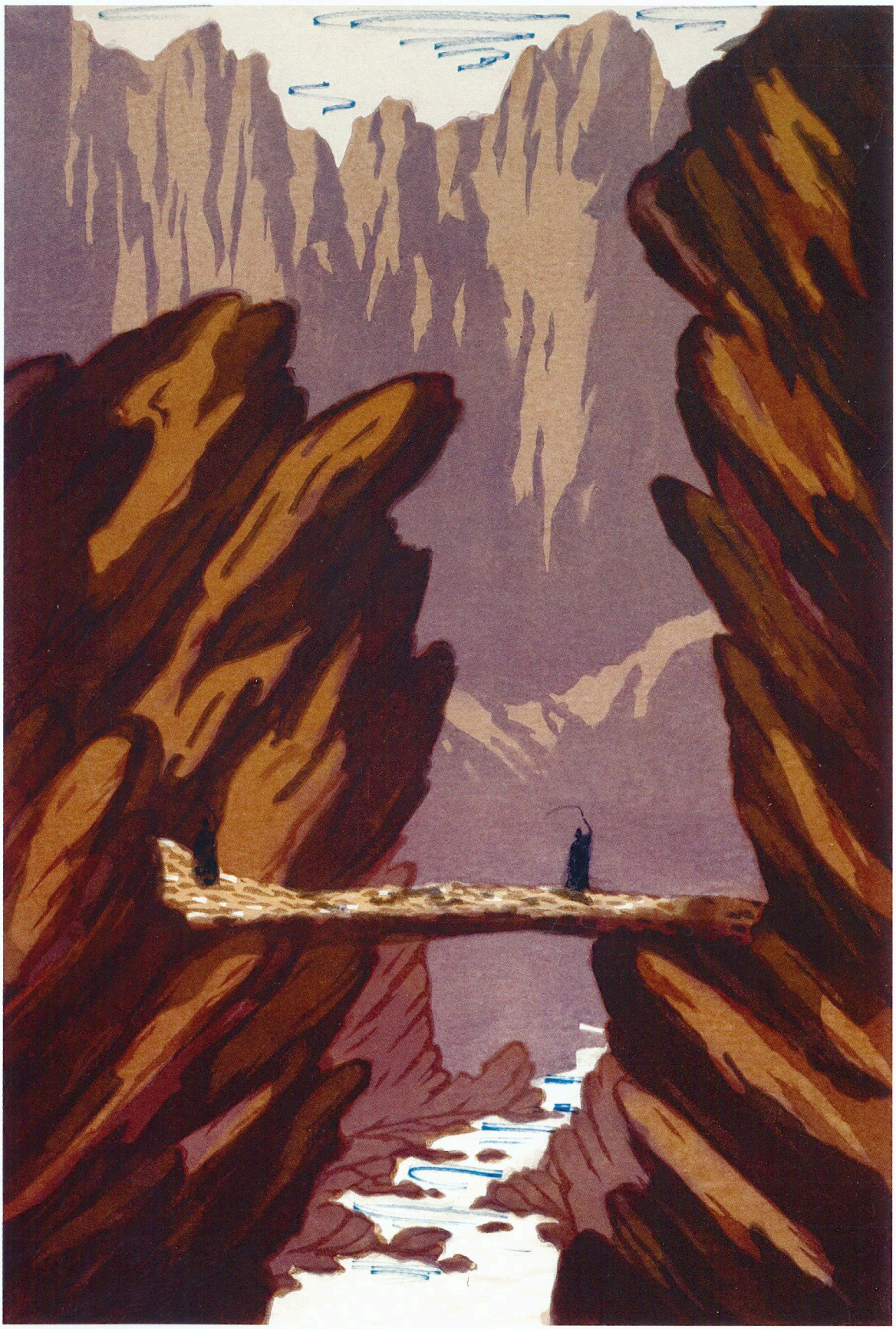

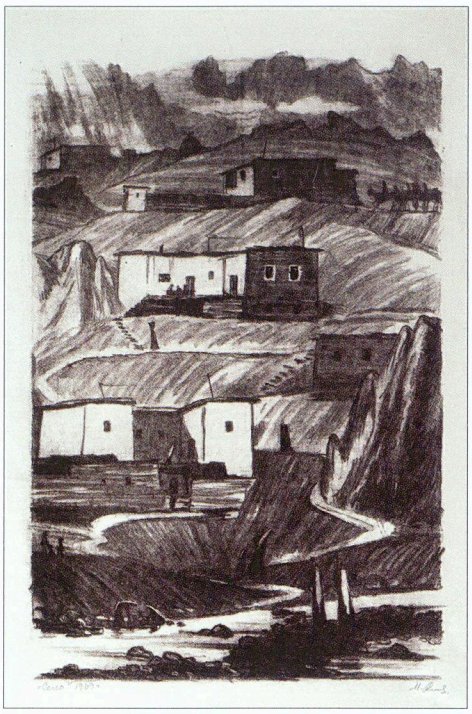

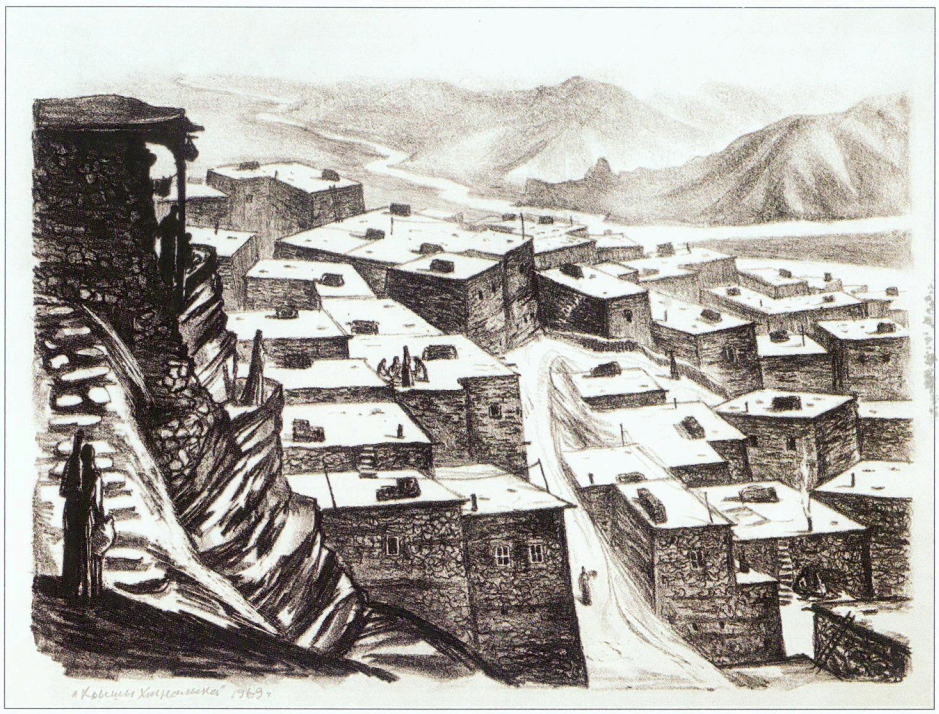

tüstü buraxan boruları müşahidə etmiş,dəmir qurğuların hüdudsuzluğunu əhatə etmək üçün lazımi rakurslar aramışdı. Bu əsərlərdə nümayişkəranəlik, illüstrativlik və reportajlılıq yox idi. Burada rəssamın səfərlər zamanı yaşadığı ümumiləşdirilmiş bədii obraz və təəssüratların səmimiliyi göz qabağındadır ("İki qardaşın dostluğu", "Zavodun önündə"). Biz zavod tikililərinin heyrətamiz ölçülərini, tüstüləyən boru "meşəsini", iş pozaları inandırıcı görünməyən əcaib insan fiqurlarını görürük ("İşə gedərkən", "Borular", "İndustrial mənzərə"). Bu işlərdə də insanın dağ mənzərələrində olduğu kimi, yenə də Maral Rəhmanzadə kompozisiyasında əsas obyekt olmadığı nəzərə çarpır. O, insanları miqyaslı müqayisə üçün, metallurgiya zavodunun nəhəng polad-dəmir qurğularını, məhsul daşıyan vaqon cərgələrinin, qaldırıcı kran və sisternlərin vizual təəssüratını gücləndirmək üçün istifadə edir. Bu əsərlərin rəngi gah gur, gah lokal, gah da boğuqdur ki, bu da öz növbəsində əsərin emosional səslənməsində böyük rol oynayır və müəyyən ovqatın yaranmasına təkan verir. "İki qardaşın dostluğu" (1961–1963) adı altında olan bu seriya on altı rəngli linoqravürdən ibarətdir. Seriyanın əsərləri respublika və keçmiş SSRİ səviyyəli sərgilərdə dəfələrlə nümayiş olunub və çoxlu müsbət rəylər alıb.

"Mənzərə", 1963, kağız, litoqrafiya, 45,5x63,5
"Landscape", 1963, lithograph on paper, 45,5x63,5

"Xınalığın damları", 1963, kağız, litoqrafiya, 42,5x54,5
"The Roofs of Khinalik Village", 1963, lithograph on paper, 42,5x54,5

"Kolxoz sürüsü", "Mənim vətənim" silsiləsindən, 1967, avtolitoqrafiya, 54,5x35
"The Flock on the Collective Farm", from "My Motherland" series, autolithograph, 54,5x35

"Araz", 1964, rəngli linoqravür, 46,5x31
"Araz", 1964, color linocut, 46,5x31

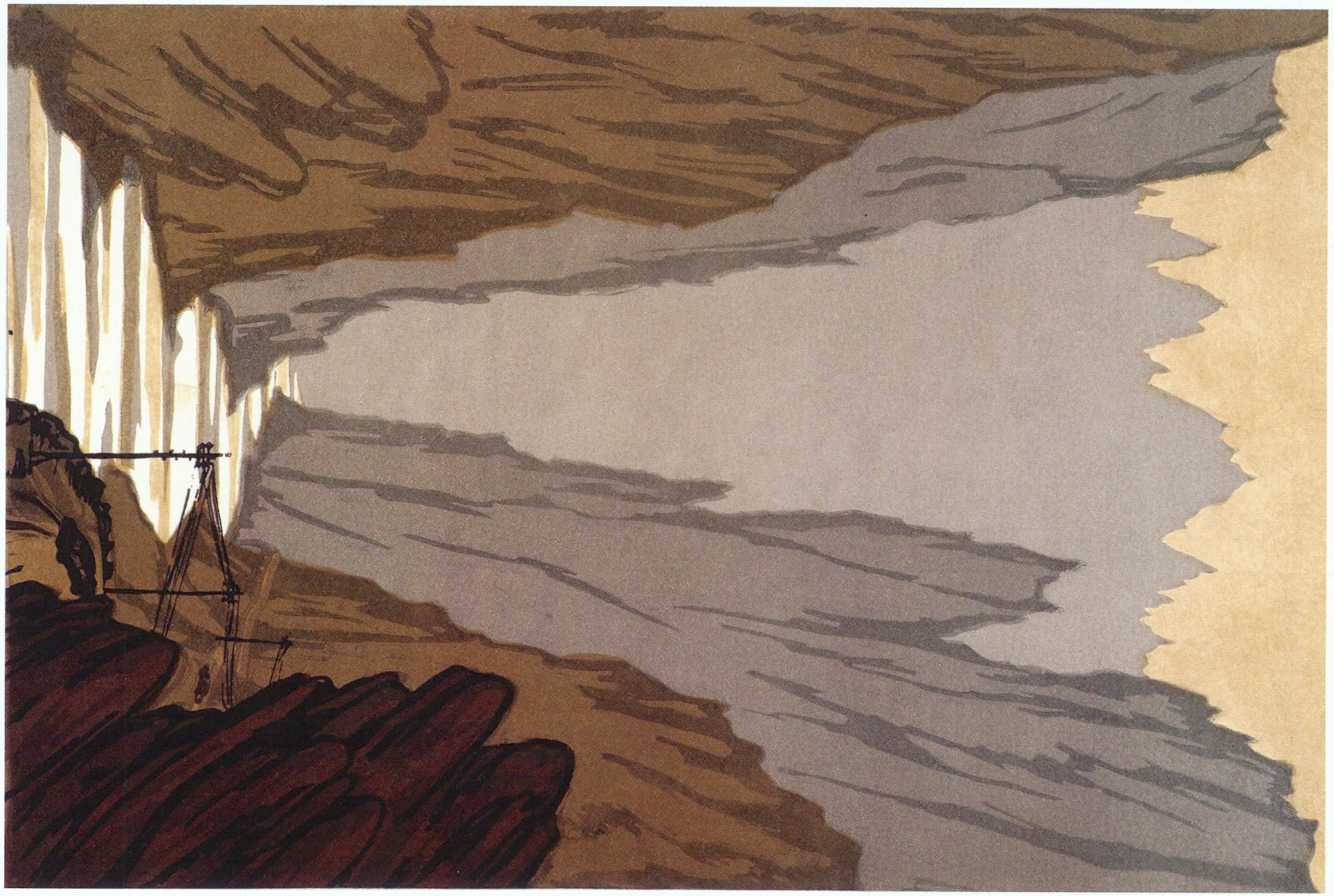

"Dağ kəndi", 1964, rəngli linoqravür, 62x49
"Mountain Village", 1964, color linocut, 62x49

"Qayalar", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1970-ci illər, kağız, linoqravür, 21x13
"Rocks", from "Azerbaijan" series, 1970s, linocut on paper, 21x13

"Əshabi-Kəhf", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1970-ci illər, kağız, linoqravür, 21x13,5
"As-habi-Kahf", from "Azerbaijan" series, 1970s, linocut on paper, 21x13,5

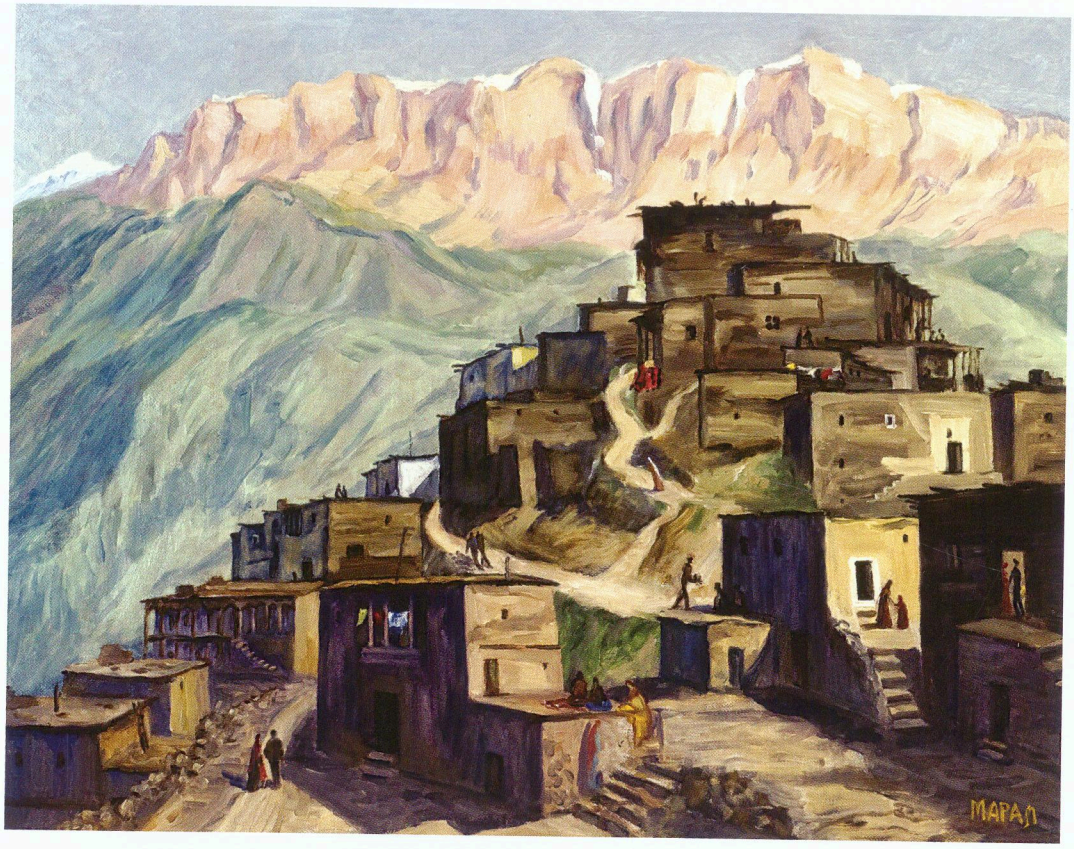

"Xınalıq küçələri", 1963, kətan, yağlı boya, 90x70

"Streets in Khinalik Village", 1963, oil on canvas, 90x70

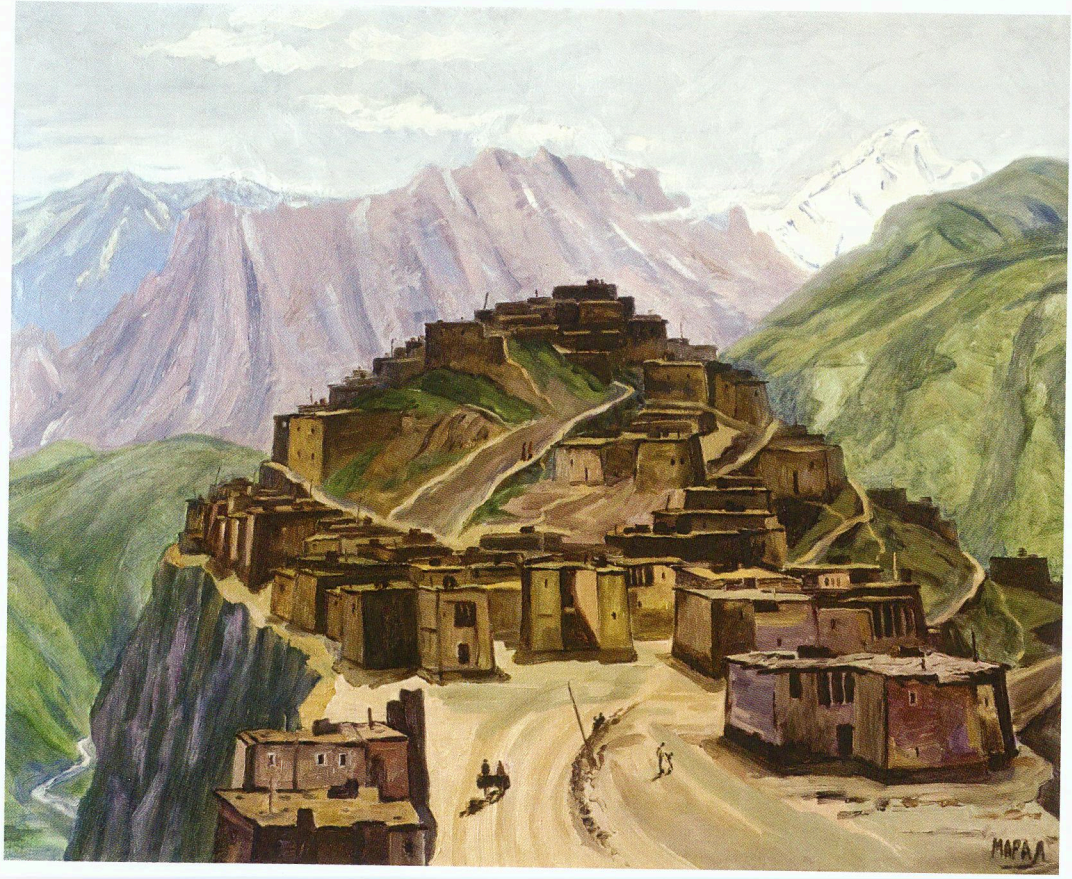

"Xınalıq kəndi", 1963, kağız, qarışıq texnika, 60x79

"Khinalik Village", 1963, mixed technique on paper, 60x79

"Xınalıq", 1963, kətan, yağlı boya, 80x90
"Khinalik Village", 1963, oil on canvas, 80x90

"Xınalıq", 1963, kağız, litoqrafiya, 64x46
"Khinaliq", 1963, linocut on paper, 64x46

"Culfa", 1970, kağız, qrafit, 36x48
"Julfa", 1970, graphite pencil on paper, 36x48

"Əshabi-Kəhf", 1963, kağız, litoqrafiya, 63,5x45,5
"As-habi-Kahf", 1963, lithograph on paper, 63,5x45,5

"Dağlar", "Naxçıvan" silsiləsindən, 1973, kağız, qrafit, 50x70

"The Mountains", from "Nakhchivan" series, 1973, graphite pencil on paper, 50x70

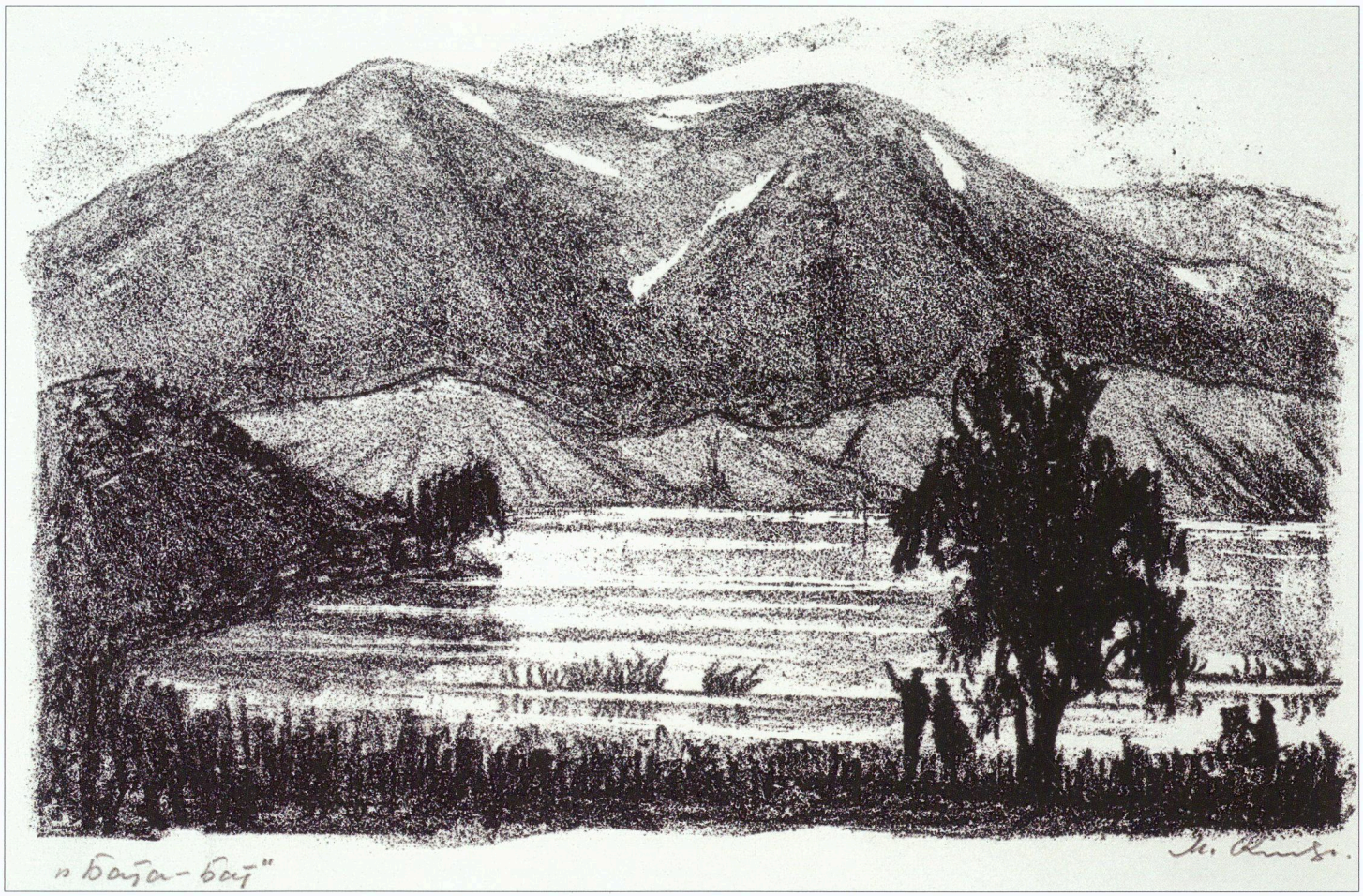

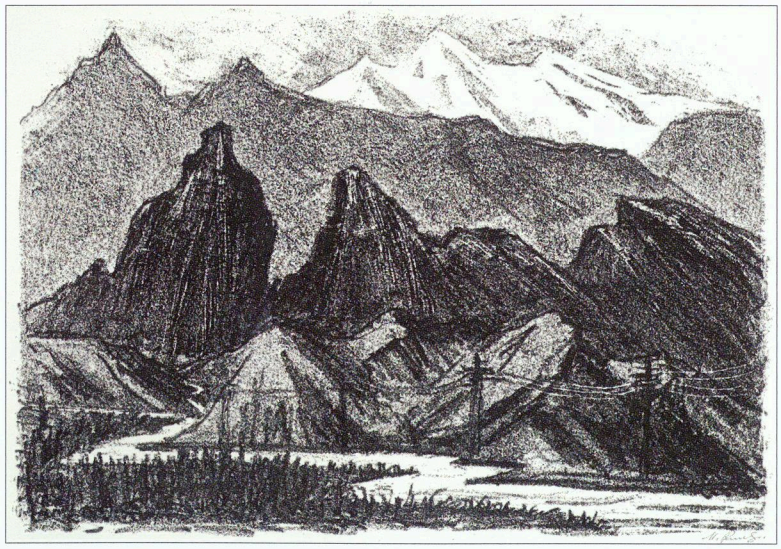

"Araz boyu", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1970-ci illər, kağız, linoqravür, 14,5x20

"On The Araz River", from "Azerbaijan" series, 1970s, linocut on paper, 14,5x20

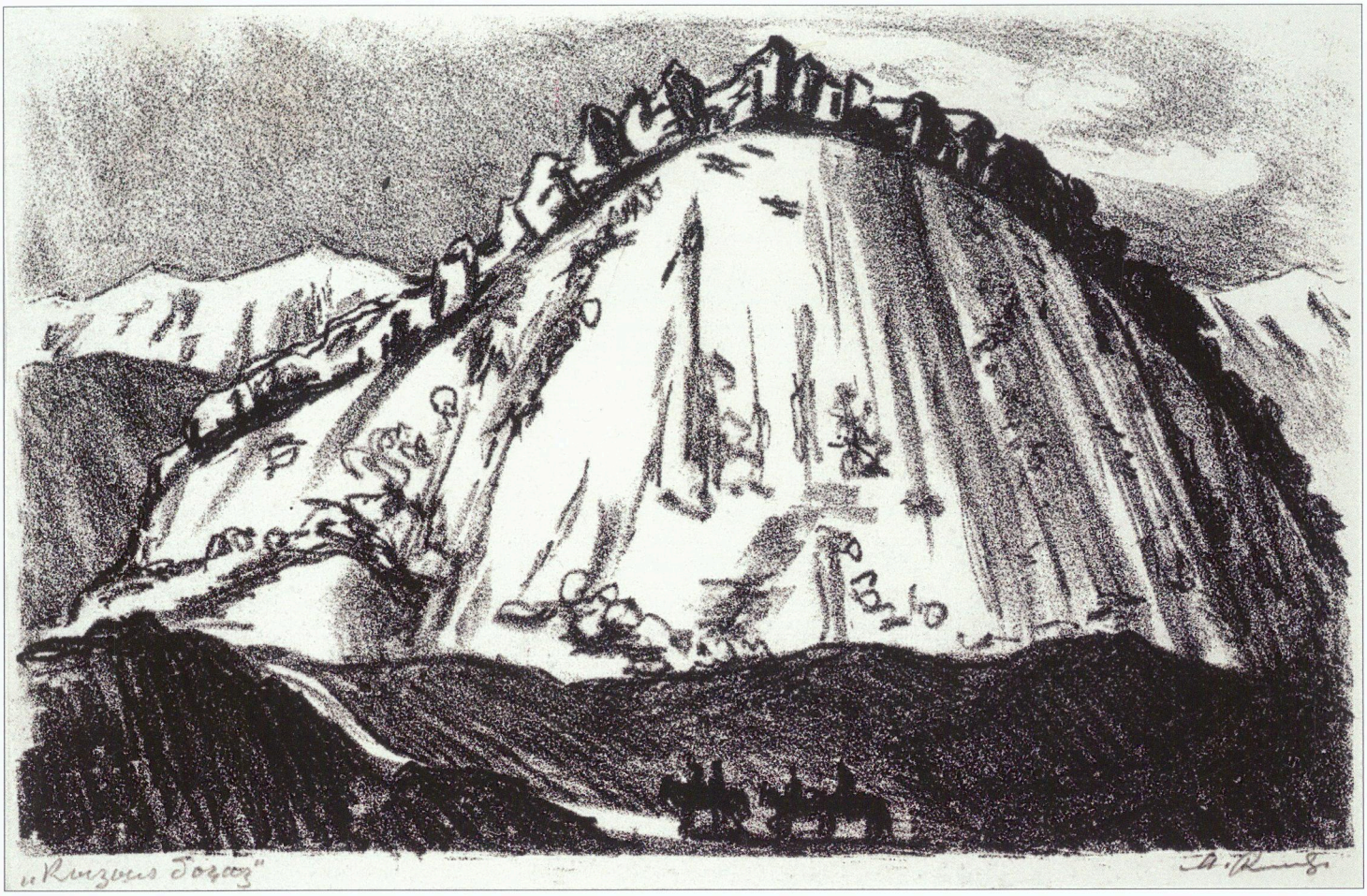

"Batabat", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1970-ci illər, kağız, linoqravür, 13,5x20
"Bata-bat", from "Azerbaijan" series, 1970s, linocut on paper, 13,5x20

"Qızıl boğaz", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1970-ci illər, kağız, linoqravür, 13x19,5
"Gizil Bogaz Channel", from "Azerbaijan" series, 1970s, linocut on paper, 13,5x19,5

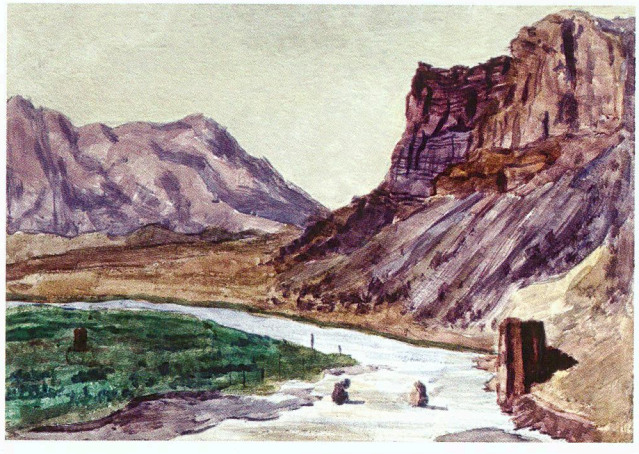

"Qara pir", 1972, kətan, yağlı boya, 48x69
"Shrine at the top of Black Mountain", 1972, oil on canvas, 48x69

"Gülüstan. Çuqa körpüsü", 1972, kətan, yağlı boya, 48,5x70
"Gulustan. Juga Bridge", 1972, oil on canvas, 48,5x70

"Xəzər", kətan, yağlı boya, 60x80
"Khazar", oil on canvas, 60x80

"Bakı buxtası", 1961, kağız, rəngli linoqravür, 28x40
"Bay of Baku", 1961, color linocut on paper, 28x40

"Bakı limanı", kətan, yağlı boya, 60x80
"Baku Port", oil on canvas, 60x80

MARAL

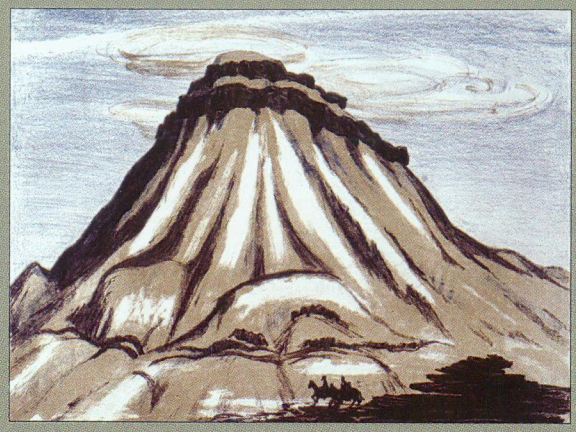

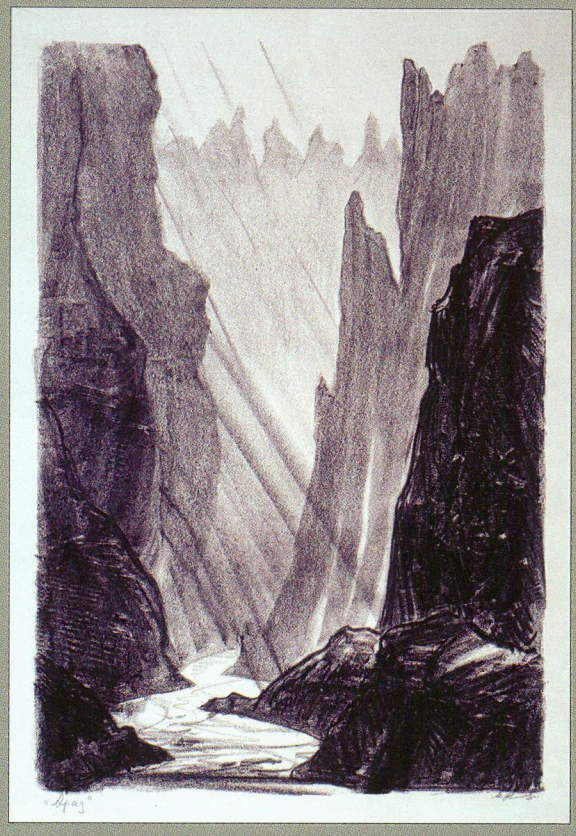

"Naxçıvan. Təbiətin möcüzəsi", 1979, kağız, qrafit, 38x50

"Nakhchivan. The Wonder of Nature", 1979, graphite pencil on paper, 38x50

"Qızıl boğaz", 1963, kağız, rəngli litoqrafiya, 45,5x63

"Gizil Bogaz Channel", 1963, color lithograph on paper, 45,5x63

"Araz", 1963, kağız, litoqrafiya, 55,5x43

"Araz River", 1963, lithograph on paper, 55,5x43

"Naxçıvan", 1971, kətan, yağlı boya, 60x80
"Nakhchivan", 1971, oil on canvas, 60x80

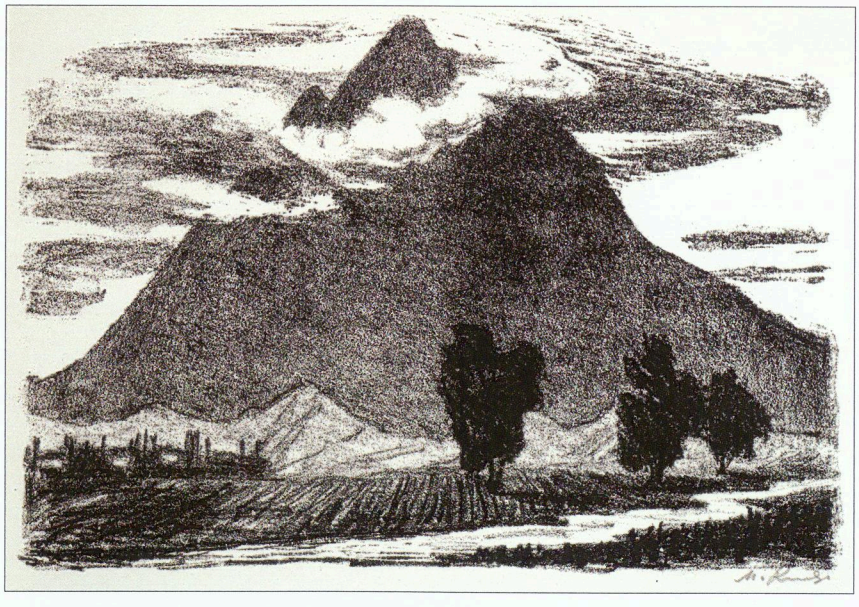

"Naxçıvan", 1971, kağız, qarışıq texnika, 40x60
"Nakhchivan", 1971, mixed technique on paper, 40x60

"Quba. Çiraq qala", 1978, kətan, yağlı boya, 50x69
"Guba. Chiraq Mountain", 1978, oil on canvas, 50x69

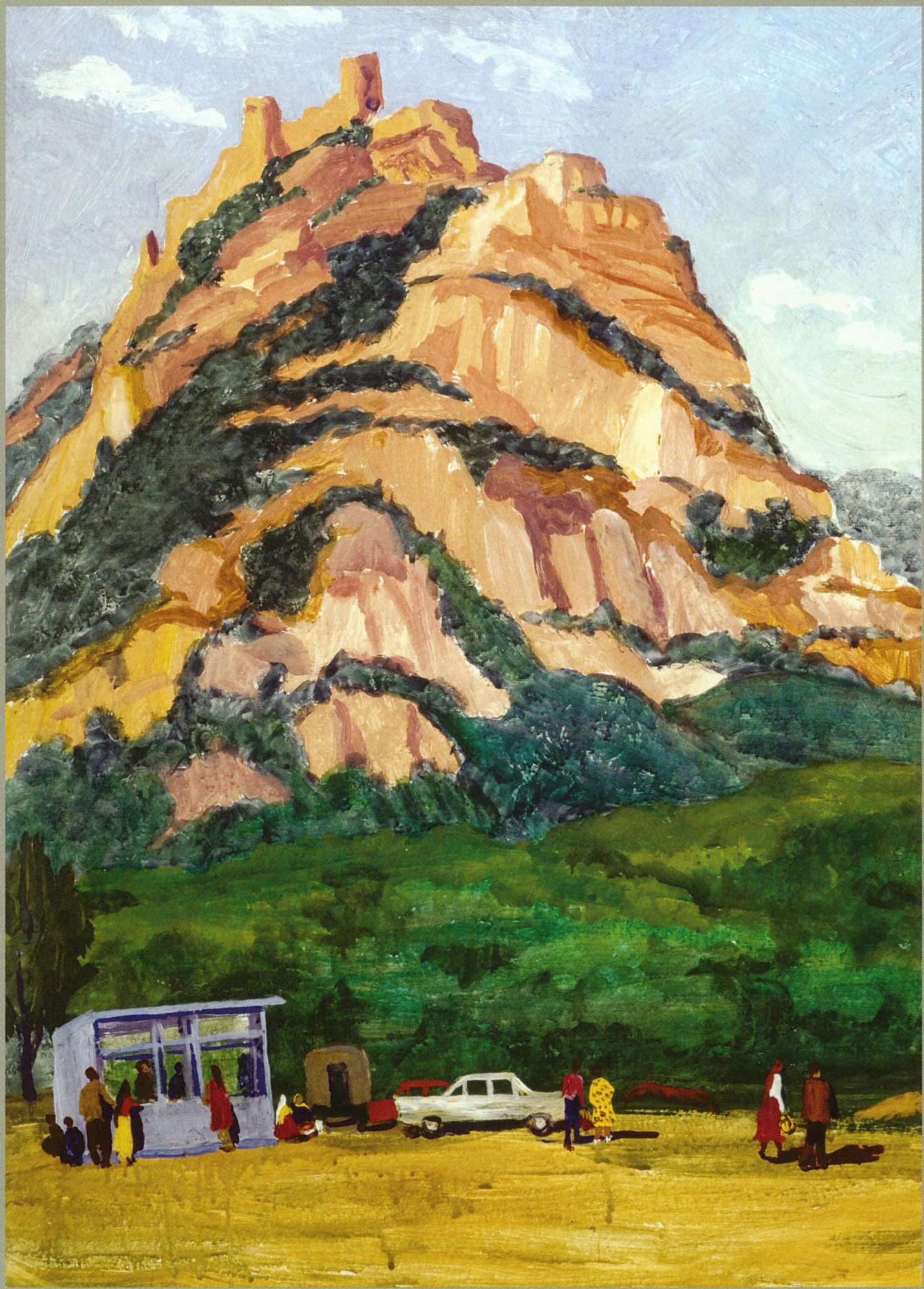

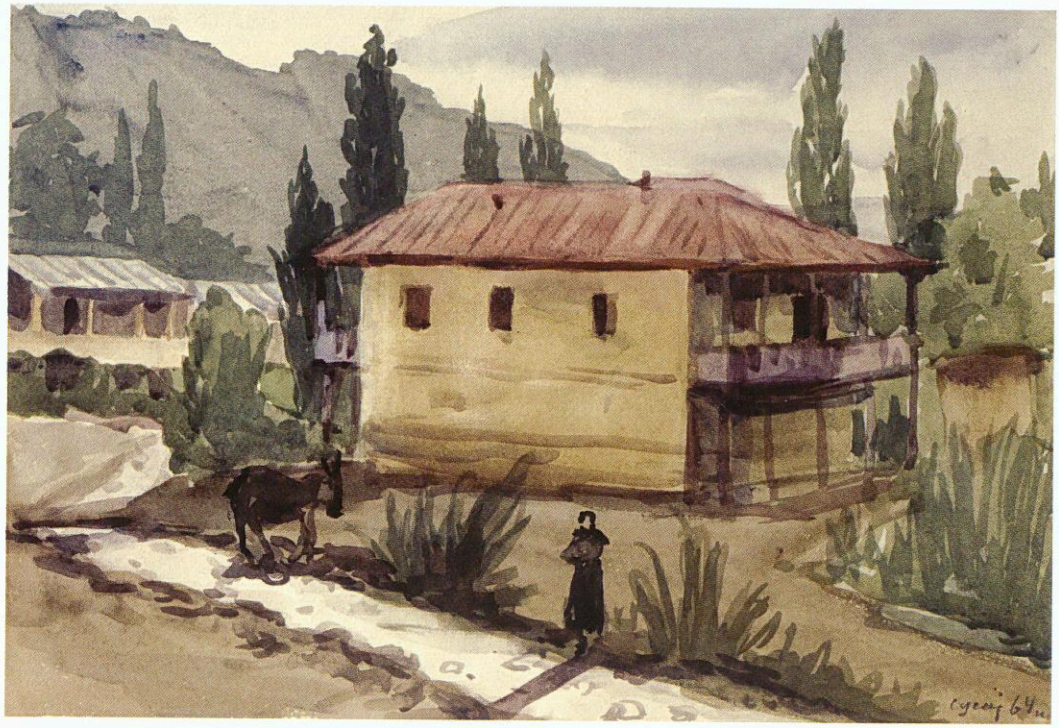

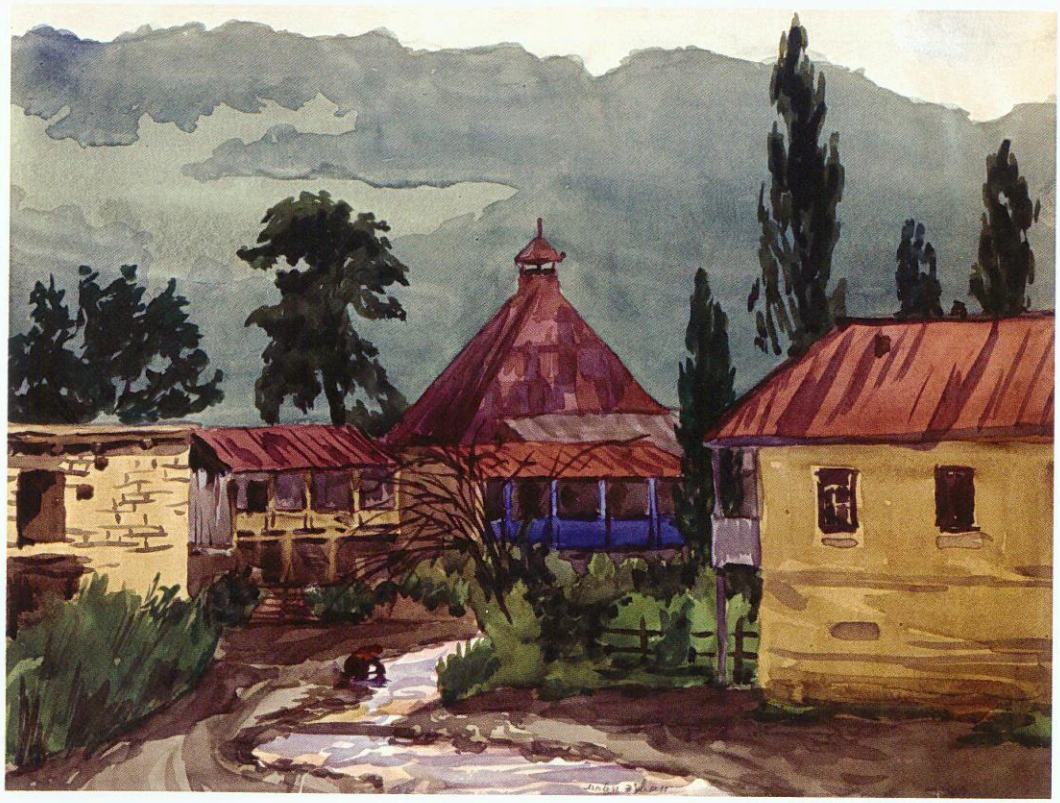

"İsti gün", "İran" silsiləsindən, kağız, sulu boya, 17x31
"The Hot Day", from the "Iran" series, watercolor on paper, 17x31

"Azərbaycan mənzərəsi. Susay", 1964, kağız, sulu boya, 21x31
"Azeri Landscape, Susay", 1964, watercolor on paper, 21x31

"Azərbaycan mənzərəsi. Mavi eyvan", 1957, kağız, sulu boya, 29,5x39,5
"Azeri Landscape. The Blue Balcony", 1957, watercolor on paper, 29,5x39,5

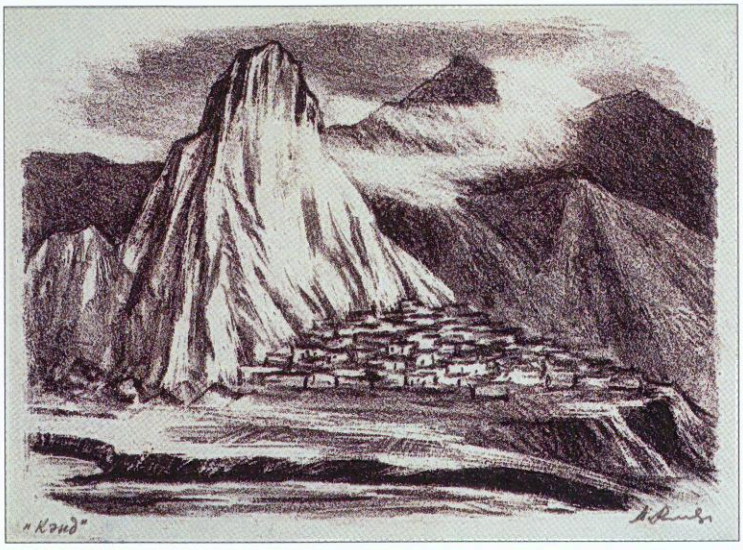

"Tat dərəsi", 1965, kağız, qarışıq texnika, 40x60
"Tat Canyon", 1965, mixed technique on paper, 40x60

"Kənd", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1970-ci illər, kağız, linoqravür, 13,5x18,5
"Village", from "Azerbaijan" series, 1970s, linocut on paper, 13,5x18,5

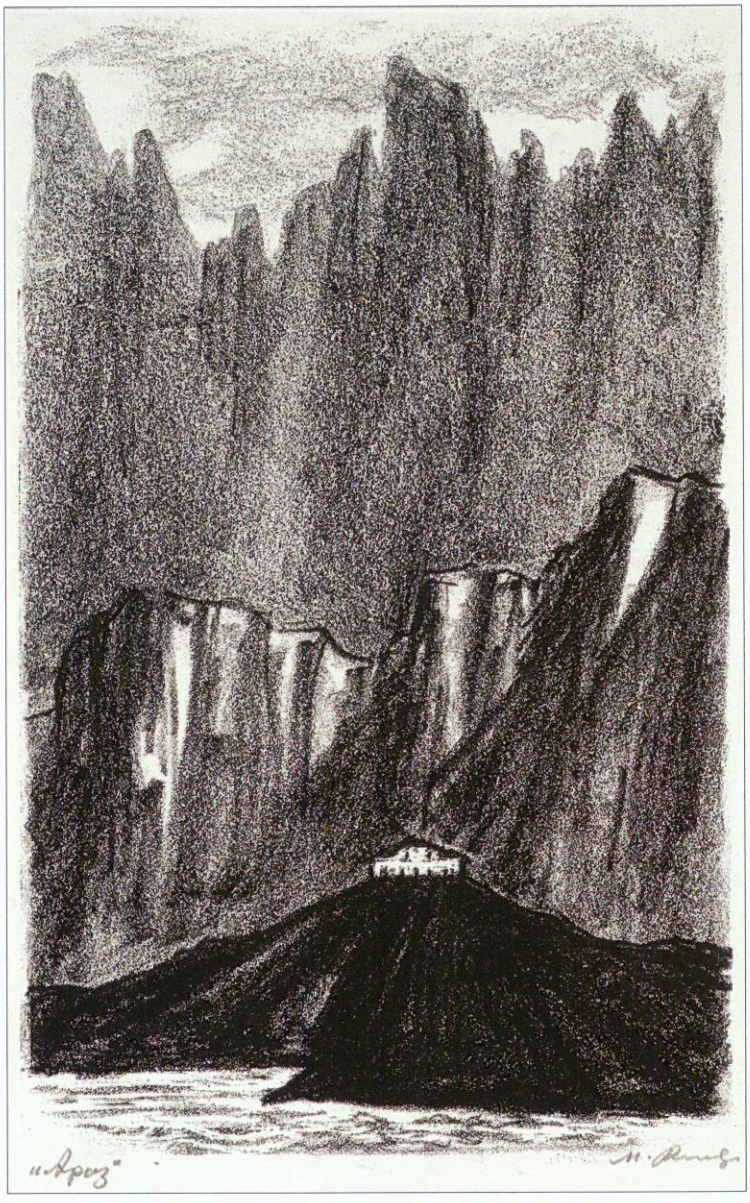

"Araz", "Azərbaycan" silsiləsindən, 1970-ci illər, kağız, linoqravür, 20x12,5
"Araz", from "Azerbaijan" series, 1970s, linocut on paper, 20x12,5

"Uçurumda", 1964, rəngli linoqravür, 64x48
"Above the Precipice", 1964, color linocut, 64x48

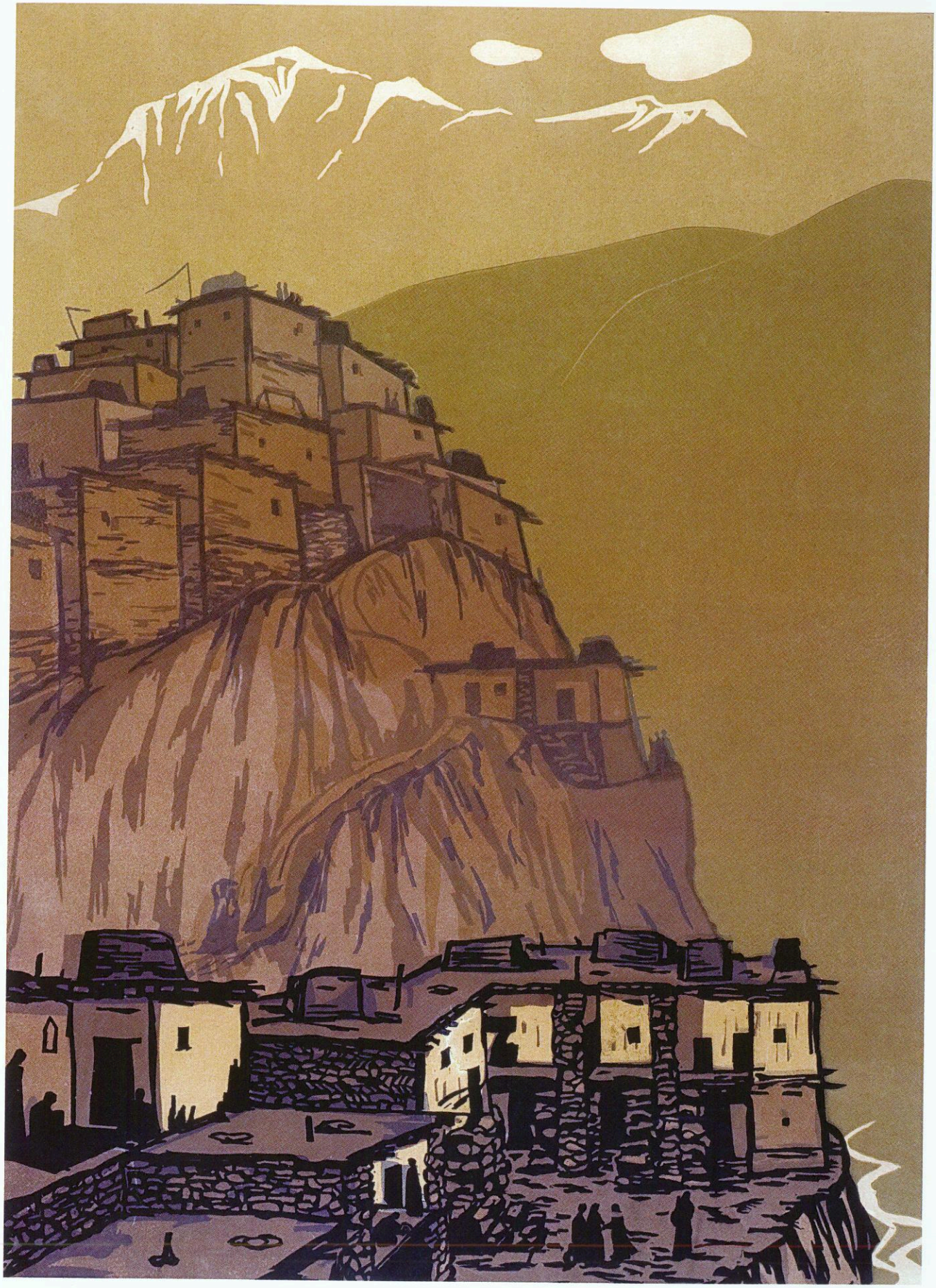

"Arazın o tayında", "Mənim vətənim" silsiləsindən, 1964, rəngli linoqravür, 41x50
"On the Other Bank of the Araz", from "My Motherland" series, 1964, color linocut, 41x50

"Bulaq başında", "Mənim vətənim" silsiləsindən, 1964, rəngli linoqravür, 57x40
"In the Spring", from "My Motherland" series, 1964, color linocut, 57x40

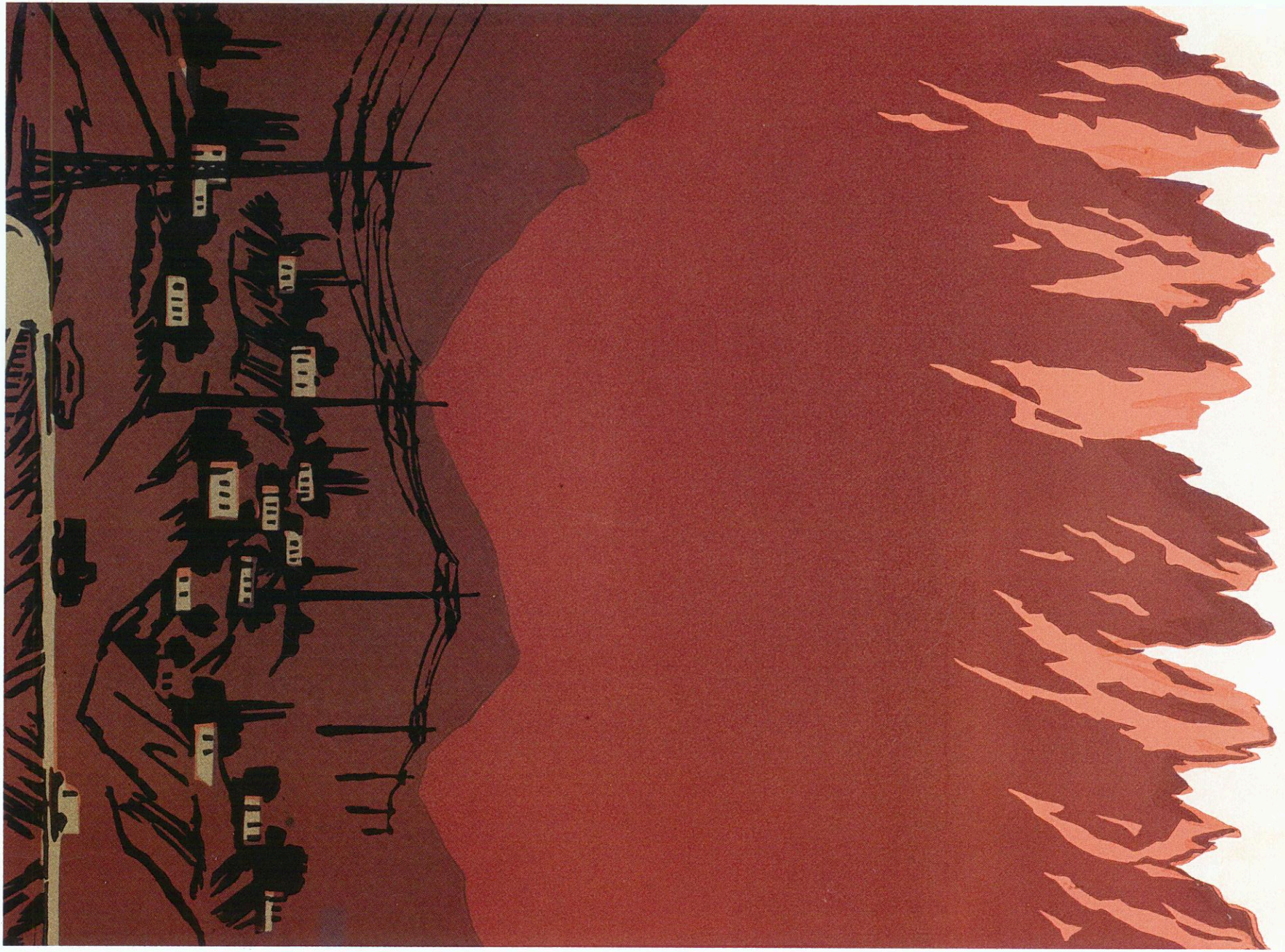

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5
"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

"Dağda şum yeri", 1964, kağız, linoqravür, 37x58
"Ploughed Field in the Mountains", 1964, linocut on paper, 37x58

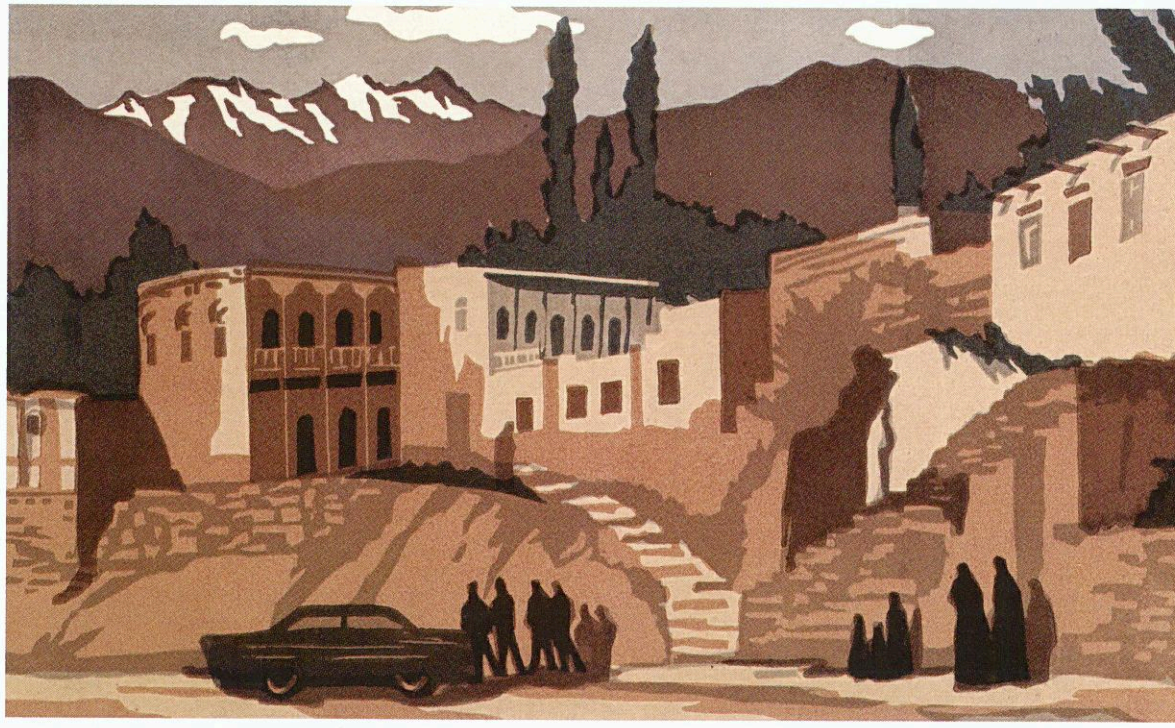

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5
"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5
"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

"Yeni tikinti", "Sumqayıt-Rustavi" silsiləsindən, 1961-63, kağız, rəngli linoqravür, 56x42
"New Construction", from "Sumgayit-Rustavi" series, 1961-63, color linocut on paper, 56x42

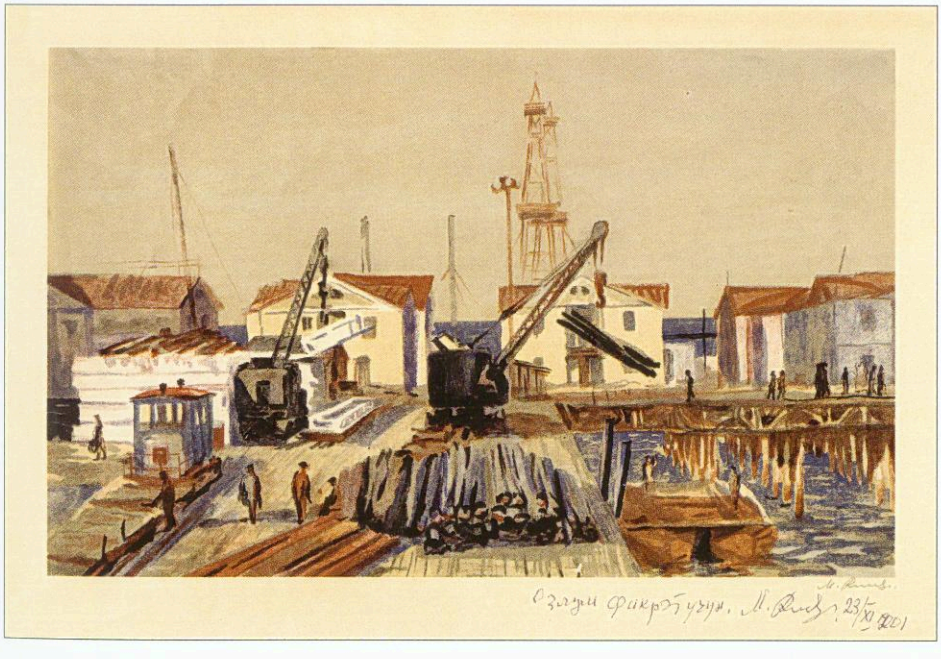

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5

"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

"Qəsəbə", "Bizim Xəzərdə" silsiləsindən, 1960-cı illər, rəngli litoqrafiya, 38x24

"Settlement", from "At Our Caspian Sea" series, 1960, color lithograph, 38x24

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5
"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

"Sumqayıt-Rustavi" silsiləsindən 2 rəngli linoqravür, 1961-63 :

2 color linocuts from "Sumgayit-Rustavi" series, 1961-63 :

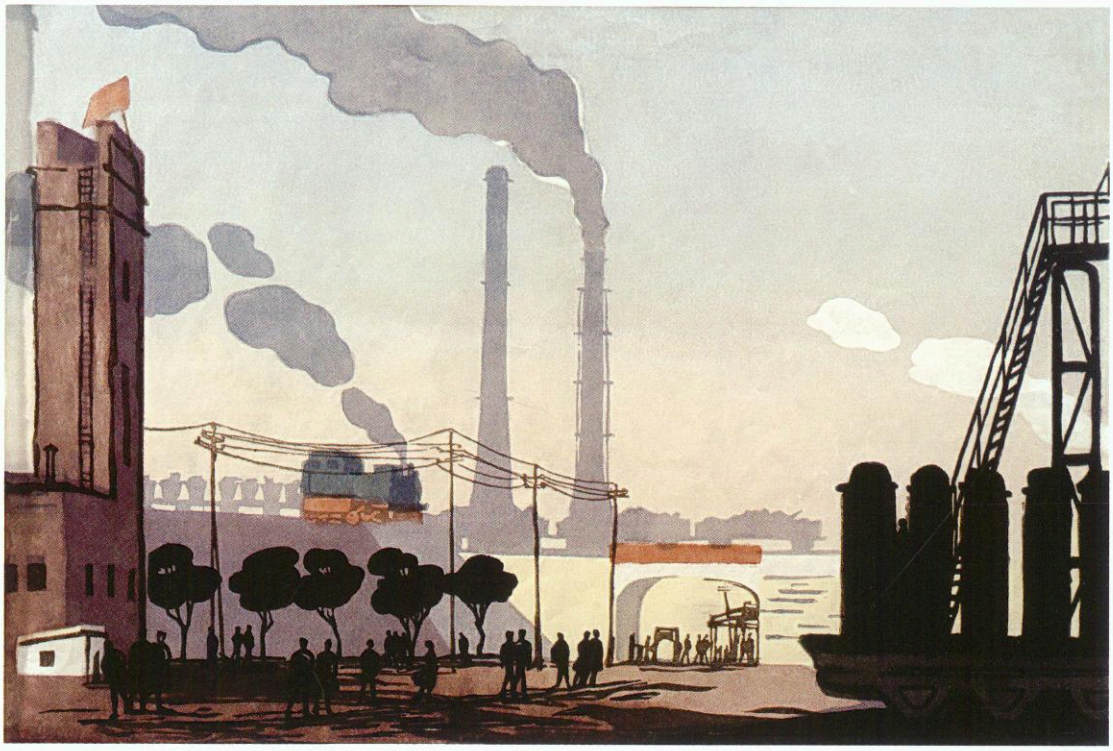

"Sənaye mənzərəsi", 42x60

"Industrial Landscape", 42x60

"Borular", 27x39

"Pipes", 27x39

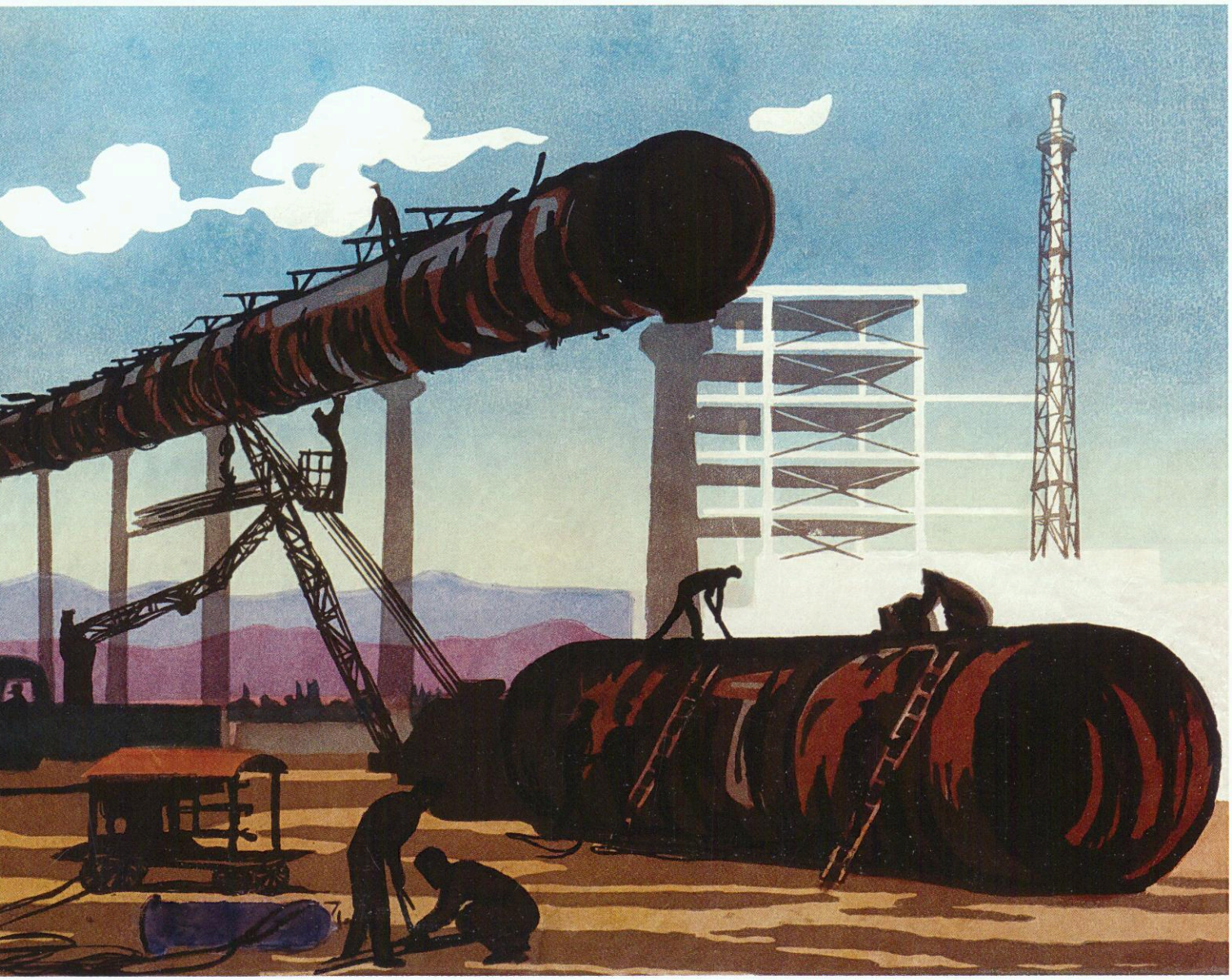

"Sumqayıt-Rustavi" silsiləsindən
4 rəngli linoqravür, 1961-63 :
4 color linocuts from
"Sumgayit-Rustavi" series, 1961-63 :

"İşə gedərkən", 57x42
"On the Way to Work", 57x42

"Sənaye mənzərəsi", 54x40
"Industrial Landscape", 54x40

"İş günləri", 39x59
"Working Days", 39x59

"İki qardaşın – Azərbaycan və Gürcüstanın dostluğu", 28x41
"Friendship between Two Brothers – Azerbaijan and Georgia", 28x41

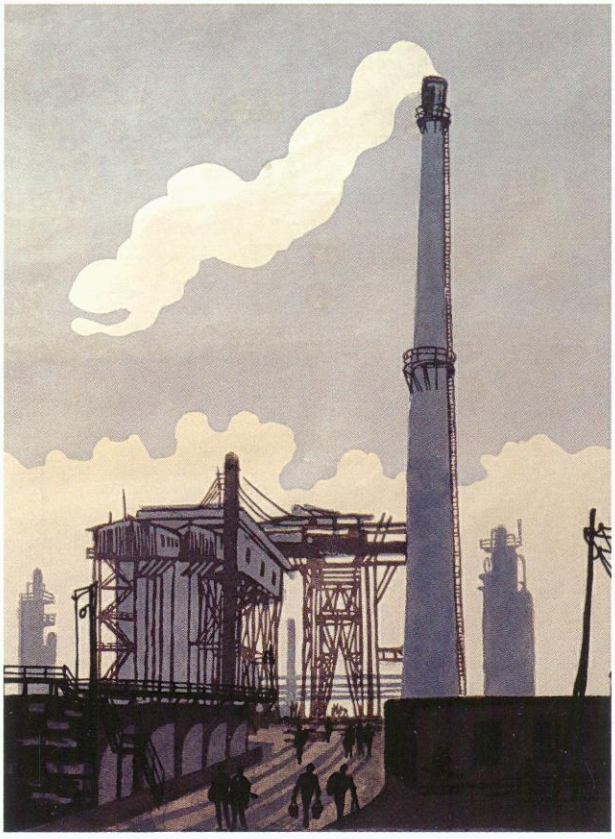

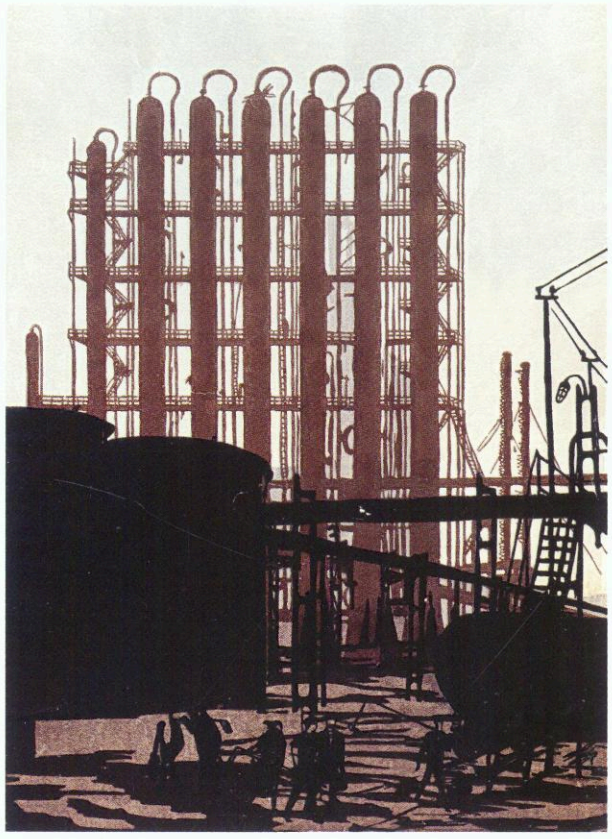

"Sənaye mənzərəsi", "Sumqayıt-Rustavi" silsiləsindən, 1961-63, kağız, rəngli linoqravür, 54x70
"Industrial Landscape", from "Sumgayit-Rustavi" series, 1961-63, color linocut on paper, 54x70

"Fəhlə transportu", 1963, avtolitoqrafiya, 38x27
"Worker's Transport", 1963, autolithograph, 38x27

"Küçə", "Bakı" silsiləsindən, 1960, rəngli litoqrafiya, 43x28,5
"Street", from "Baku" series, 1960, color lithograph, 43x28,5

"Dağüstü tərəfdə yeni evlər", "Bakı" silsiləsindən, 1960, rəngli litoqrafiya, 30x42
"Highland side of New Houses", from "Baku" series, 1960, color lithograph, 30x42

"S.M.Kirov adına prospekt", "Bakı" silsiləsindən, 1960, rəngli litoqrafiya, 30x40
"S.M.Kirov Avenue", from "Baku" series, 1960, color linocut, 30x40

"Azərbaycan" albomu, 1964, kağız, rəngli linoqravür, 41,3x24,5
"Azerbaijan" album, 1964, color linocut on paper, 41,3x24,5

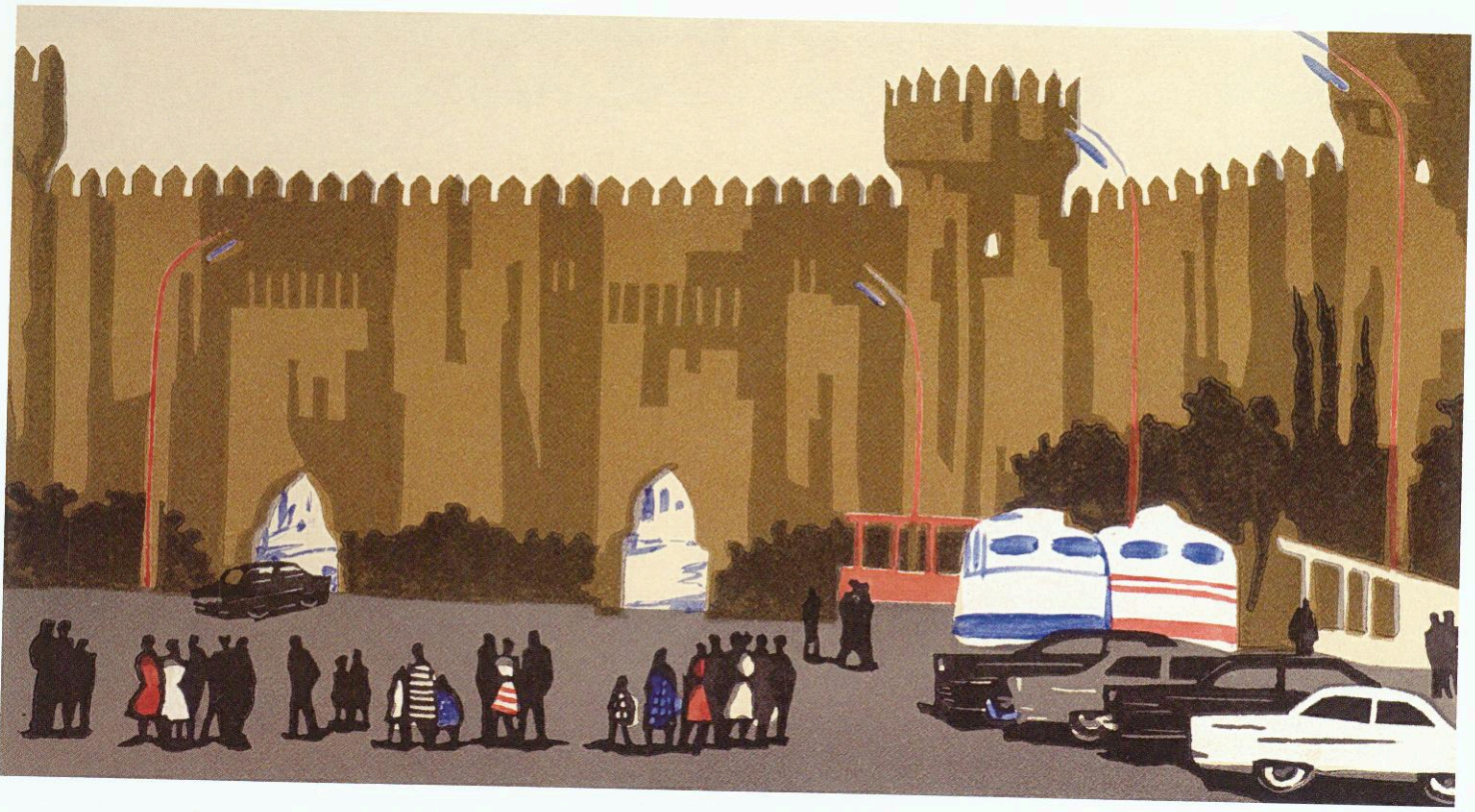

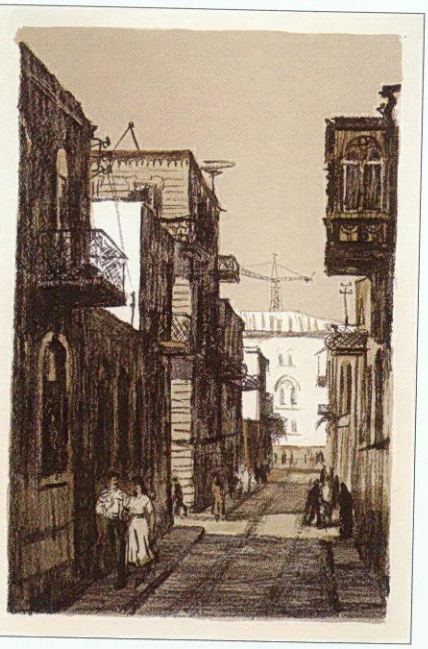

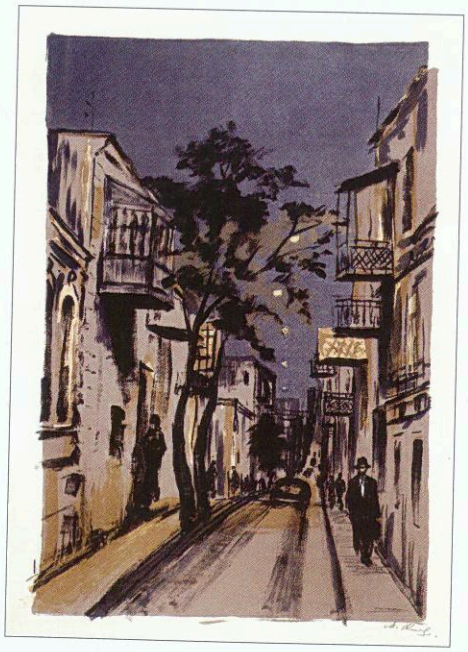

"Bakıda küçə", "Bakı" silsiləsindən, 1960,rəngli litoqrafiya, 33x27,5
"Street in Baku", from "Baku" series, 1960, color linocut, 33x27,5

"Axşam çağı", "Bakı" silsiləsindən, 1960, rəngli litoqrafiya, 72x54
"In the Evening", from "Baku" series, 1960, color lithograph, 72x54

"Gecə", "Bakı" silsiləsindən, 1960, rəngli litoqrafiya, 70x46
"Night", from "Baku" series, 1960, color linocut, 70x46

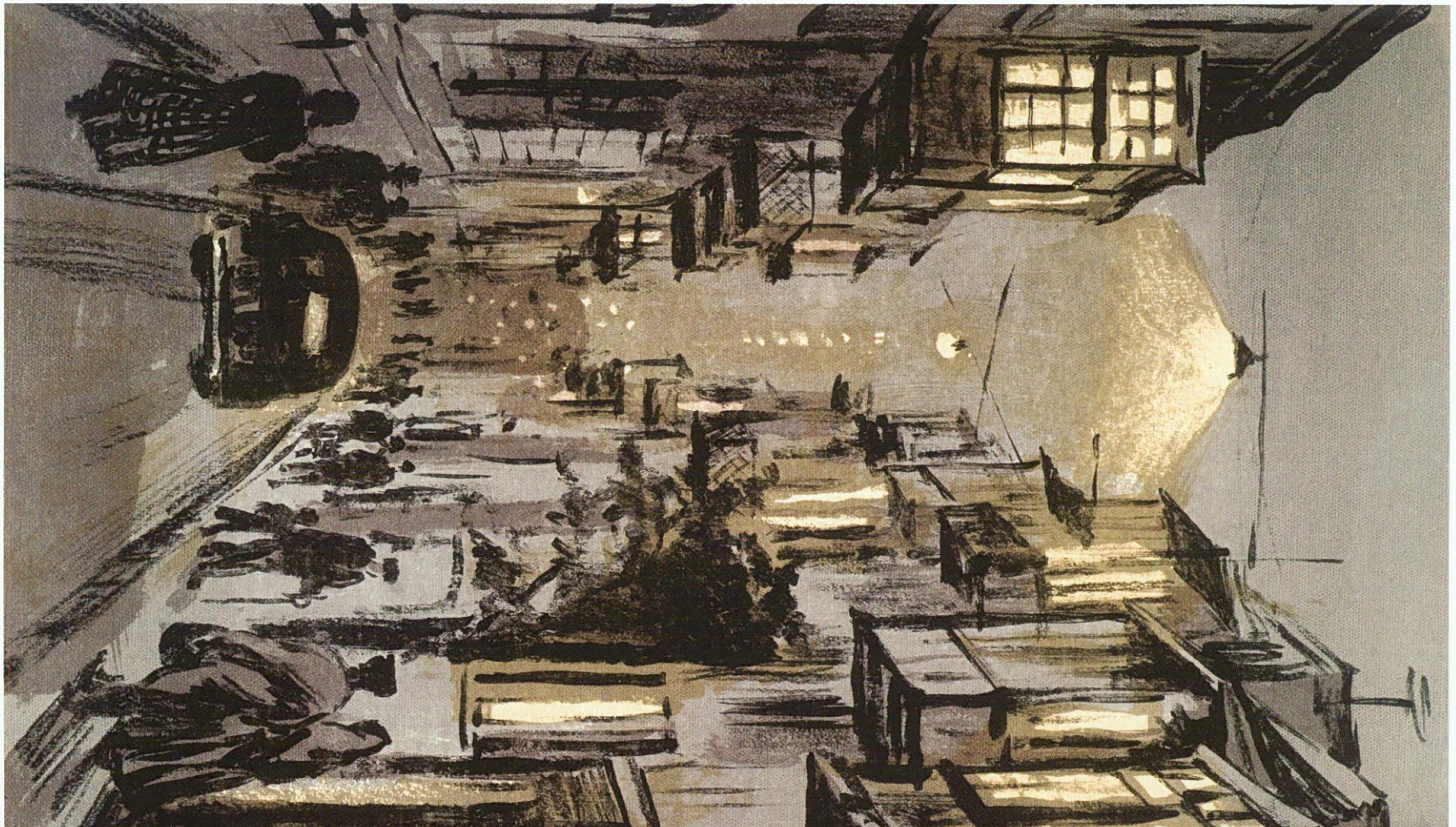

"Dənizdən görüntü", 1963, kağız, avtolitoqrafiya, 37x32
"Sea View", 1963, autolithograph on paper, 37x32

"Bizim küçə", "Bakı" silsiləsindən, 1950, kağız, rəngli linoqravür, 53,3x44
"Our Street", from "Baku" series, 1950, color linocut on paper, 53,3x44

"Şəhərin dənizdən görüntüsü", "Bakı" silsiləsindən, 1959, litoqrafiya, 32x46
"City View from the Sea", from "Baku" series, 1959, color lithograph, 32x46

"Şəhərin gecə görüntüsü", "Bakı" silsiləsindən, 1959, linoqravür, 32x36
"Night View of the City", from "Baku" series, 1959, linocut, 32x36

Maral Rəhmanzadə Naxçıvanda, Batabat gölünün kənarında. 1964

Maral Rahmanzade in Nakhchivan, by the Bata-bat Lake. 1964

Kitab qrafikası
Book Graphics

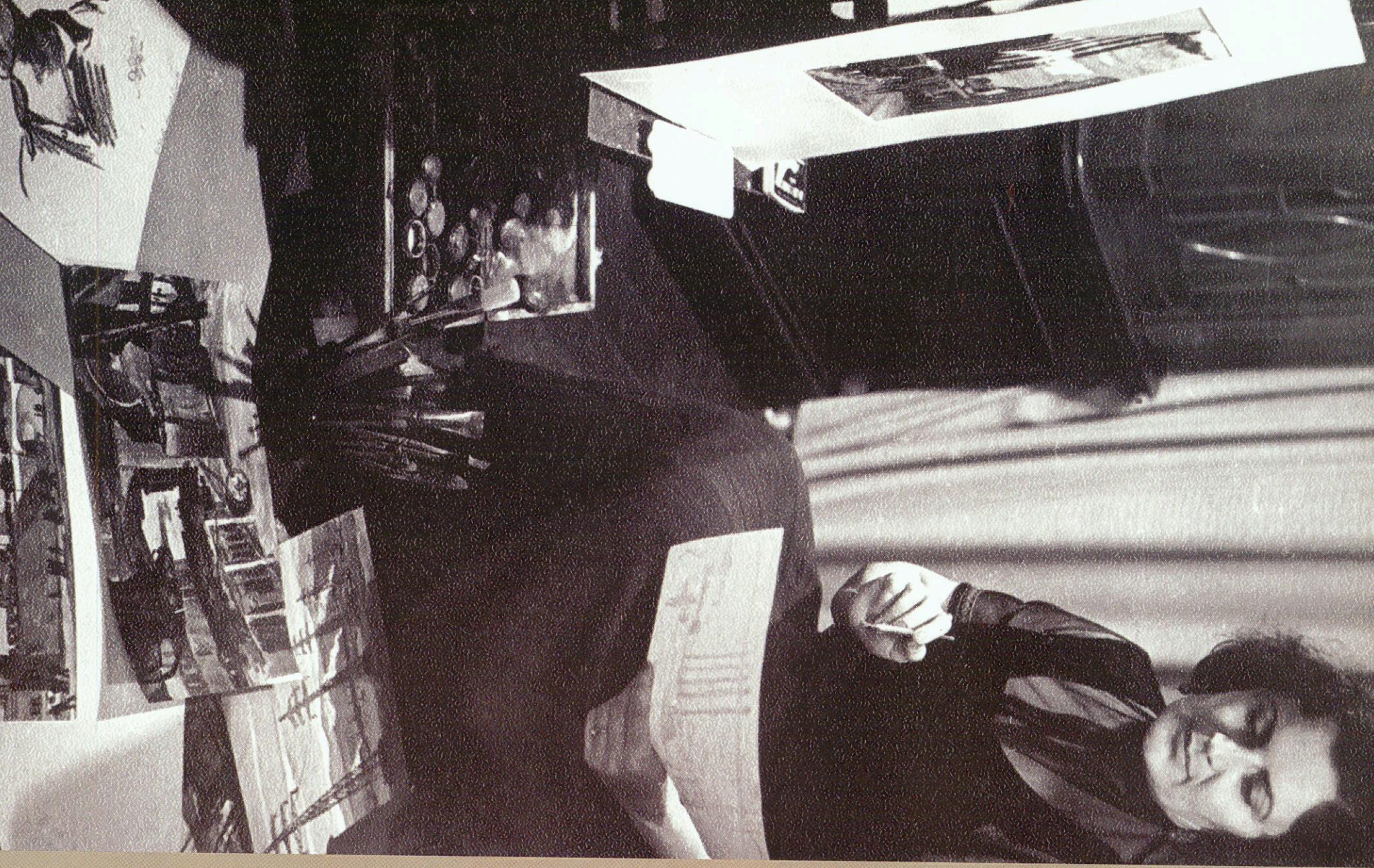

Maral Rəhmanzadə emalatxanada. Bakı. 1961
Maral Rahmanzade in studio. Baku. 1961

Kitab qrafikası

Maral Rəhmanzadə yaradıcılıq illəri ərzində Azərbaycan klassiklərinin əsərlərinə gözəl, nəfis naxışlanmış şəkillər, illüstrasiyalar da çəkib. Kitab qrafikası sahəsində rəssamın ilk və uğurlu işləri kimi görkəmli Azərbaycan dramaturqu, nasir və şair C.Cabbarlının poema və pyeslərinə çəkdiyi şəkillər sayılır. "Qız qalası" poemasına çəkilən şəkillər xüsusilə böyük maraq doğurur. Kömürlə kağız üzərində çəkilmiş tonal ləkələr və xətlərin yumşaqlığı, əsas personajların xarakter ifadəliliyi, poemanın ovqatına qərqolma və bədii mətnin "incələnməsi" ilə diqqəti cəlb edirlər. Rəssam tərəfindən pak və gənc Durnanın təsirli obrazı yaradılıb. Durnanın və sevgilisinin bağda, ulduzlu səma altında görüş səhnələri öz tonallığı ilə son dərəcə gözəldir. Baş qəhrəmanın ölüm səhnəsi faciəvidir – emosional gərginliyi artırmaq üçün rəssam alınmaz və qorxunc, daşlarına narahat dənizin qara sularının çırpıldığı Qız qalasının üzərində qara buludların qatılaşdığını təsvir edir.

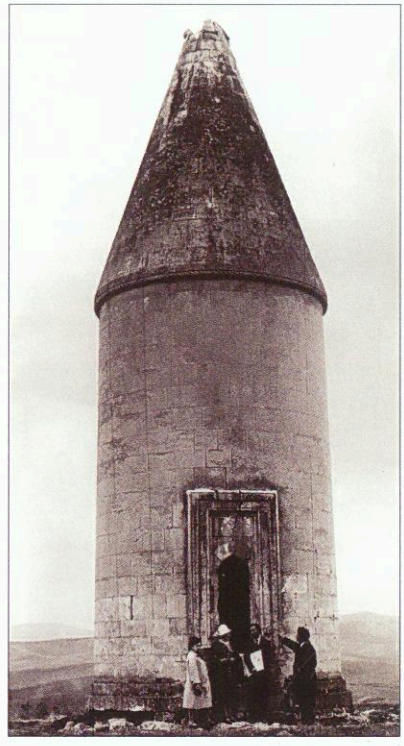

Maral Rəhmanzadə Mir Əli türbəsində. 1972
Maral Rahmanzade near the Mir Ali's mausoleum. 1972

C. Cabbarlının irsinə müraciət edərkən Maral Rəhmanzadə "Gülzar", "Vəfalı Səriyyə" hekayələri və "Oqtay Eloğlu", "Aydın", "Nəsrəddin Şah" pyesləri üçün illüstrasiyalar üzərində həvəslə çalışırdı. 1950-ci illərdə Maral xanım "Sevil", "Almas", "Solğun çiçəklər" pyesləri üçün illüstrasiyalar yaratmışdır. Öz işlərində obrazların həcmli, ümumiləşmiş və emosional-psixoloji tərəfdən açılmasına can atırdı ki, rəssam bütün hallarda buna nail olurdu.

Rus klassik ədəbiyyatına aid əsərlərin tərcümə nəşrləri: Puşkinin "Yevgeni Onegin", Lermontovun "Zəmanəmizin qəhrəmanı" kitablarında yer alan şəkillər Maral Rəhmanzadənin fırçasına məxsusdur. Bu işlərdə rəssam ədəbi mətnin ənənəvi oxunuşundan çıxış edir, hamıya tanış olan epizodları seçirdi.

1956-cı ildə M. S. Ordubadinin "Qılınc və qələm" tarixi romanı nəşr olunur ki, bu kitabın da tərtibatı Maral Rəhmanzadəyə məxsusdur. Burada da rəssam əsərin ruhuna, atmosferinə baş vurmağa çalışırdı. "Nizami üsyançıların başında", "Nizami xarabalıqda" kimi nəqli xarakter daşıyan çoxfiqurlu kompozisiyalar xüsusən böyük maraq doğurur. Qarışıq texnikada kömür və qara akvarellə işlənmiş rəsmlər formanın bədii-plastik ümumiləşdirilməsi, gah son dərəcə kasıb, gah da əşyaların

Book Graphics

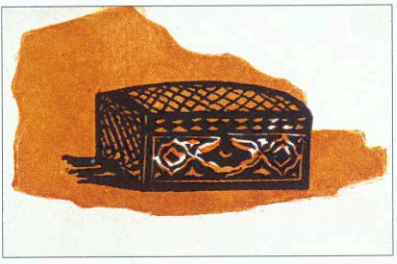

"Sandıq", kağız, sulu boya, 11x13
"The Trunk", watercolor on paper, 11x13

"Qızıl güllər", kağız, sulu boya, 12,5x15
"Roses", watercolor on paper, 12,5x15

Over many years of creative activity, Maral Rahmanzade did wonderful, finely painted and beautifully ornamented illustrations for the works of the Azerbaijani classics. Illustrations for stories, poems and plays by the famous Azerbaijani playwright, novelist and poet Jafar Jabbarli are considered to be the most successful among her earliest works. Illustrations to the poem "Giz galasi" ("The Maiden Tower". 1940-45), are of great interest. Painted with charcoal on paper, these works attract the attention by contrasting tones of spots and soft lines, the expressiveness of the main characters, concentration on the mood of the poem and the fine "reading" or interpretation of literary texts. The artist created a moving image of a pure and youthful Durna.

The tone of the scene where Durna meets with her beloved in the garden under a star-studded sky is magical. Rahmanzade enhanced the emotional intensity of the tragic final scene of the protagonist's death by depicting ominous, curdled clouds over the impregnable and forbidding Maiden Tower with the black waters of a raging sea lashing the stones of the tower.

Addressing the legacy of Jafar Jabbarli, Maral Rahmanzade enthusiastically worked on the creation of illustrations for such stories as "Gulzar" and "Vefaly Serie", as well as for the plays – "Oktay El-oglu", "Aydin ", and "Nasreddin Shah". In 1950 she created illustrations for the plays "Sevil", "Almas" and "Withered Flowers". In these works Rahmanzade sought to achieve a roomy, generalized, emotional and psychological disclosure of images but failed to achieve this in all cases.

She created illustrations for translated editions of the works of Russian classical literature, notably A.S. Pushkin's "Eugeniy Onegin" and M.Y. Lermontov's "The Hero of Our Time." The artist based her works on the traditional interpretations of the literary texts, selecting the most indicative, telling episodes.

The historical novel "The Sword and the Pen" by M.S. Ordubadi was published in 1956. It was also illustrated by Maṛal Rahmanzade. In this work, the artist had chosen an independent pictorial series of episodes through which she

"Azərbaycanın aşıq və şair qadınları" kitabına illüstrasiya, 1974, linoqravür, 62x43,5
Illustration for "Azerbaijani Ashug and Poet Women" book, 1974, linocut, 62x43,5

'Heyran xanım" kitabına 2 illüstrasiya,
960, kağız, linoqravür, 62x43,5
illustrations for "Heyran Khanum" book,
960, linocut on paper, 62x43,5

"Azərbaycanın aşıq və şair qadınları"
kitabına 4 illüstrasiya, 1974/1988,
kağız, linoqravür, 62x43,5
4 illustrations for "Azerbaijani Ashug and Poet
Women" book, 1974/1988, linocut on paper, 62x43,5

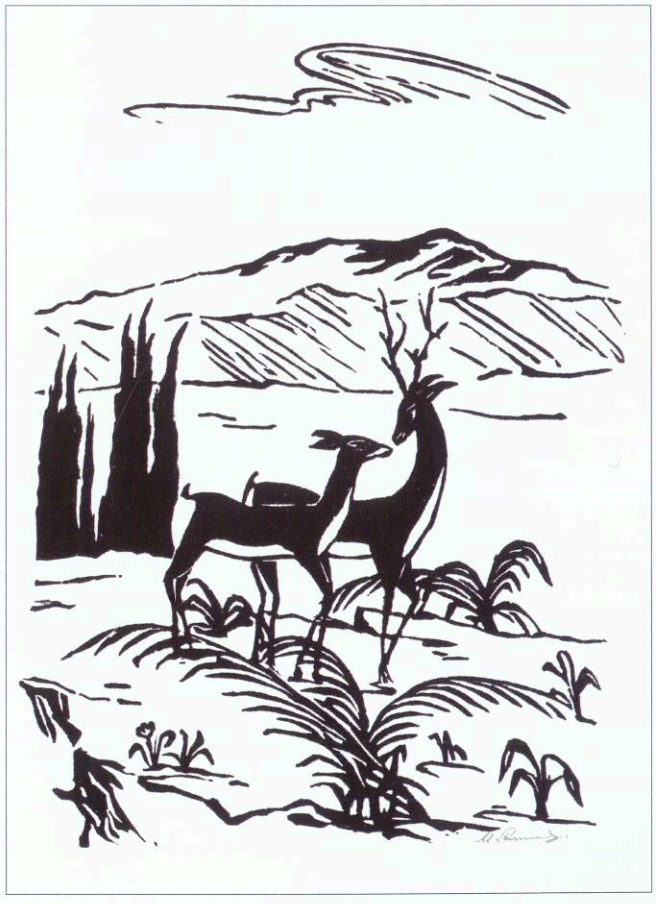

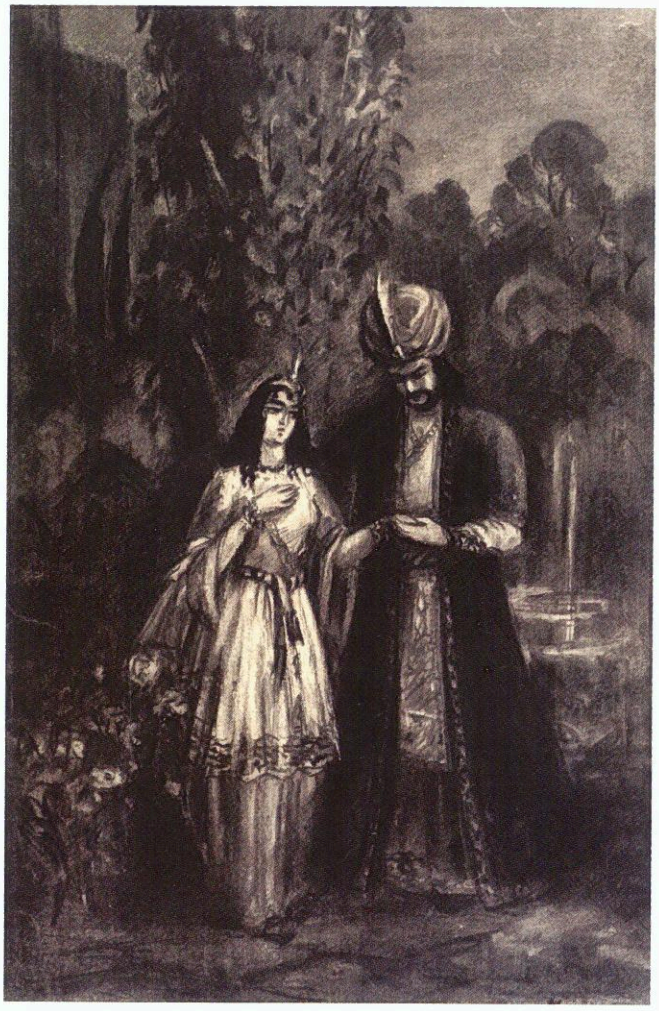

attempted to penetrate the spirit and atmosphere of the era. Of particular interest are multi-figure compositions of a narrative nature, such as "Nizami Leads the Rebels" and "Nizami Near the Ruins". Painted with a mixed technique using charcoal and black watercolor, these works stay in one's memory due to the pictorial and plastic generalization of form and the arrangement of the composition: sometimes extremely restrained, sometimes rich in detail, using the eloquent language of objects.

In the 1950s and -60s Maral Rahmanzade worked on illustrations for the collection of poems "Dehname" by Khatai, an edition of Azerbaijani fairy tales, where the artist combined the principles of three-dimensional solutions with stylized and ornamented classical oriental miniature. The fine poetry of Heyran

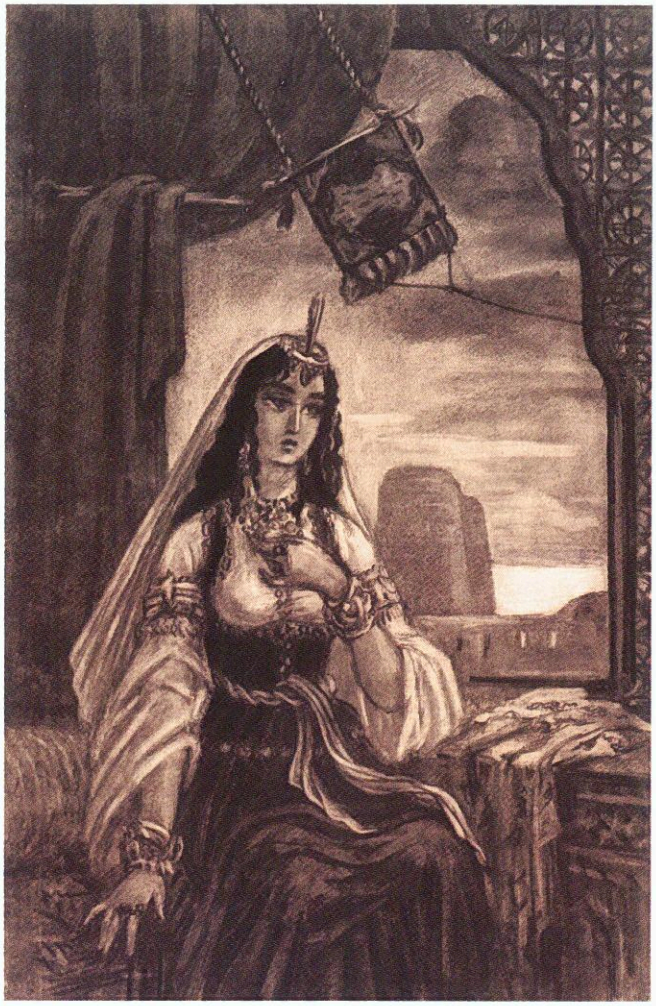

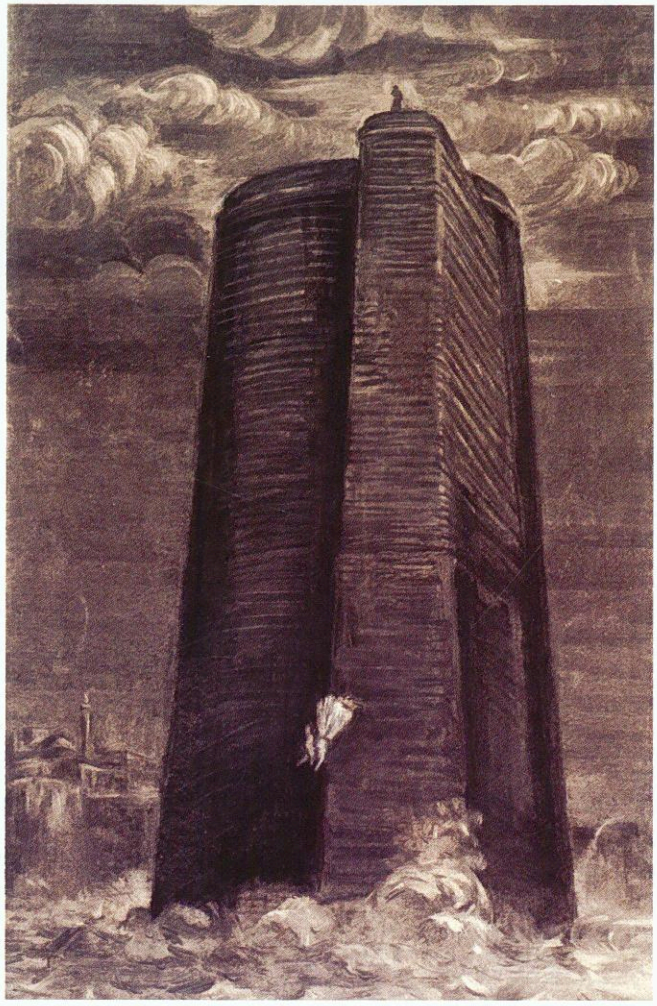

Cəfər Cabbarlının "Qız qalası" poemasına 4 illüstrasiya, 1940, kağız, kömür, 54x33

4 illustrations for "Maiden Tower" poem by J.Jabbarly, 1940, charcoal on paper, 54x33

bəlağətli "dilinin" görünməsiylə, detallarla olduqca zəngin kompozisiyaların qurulması ilə yadda qalır.

1950–1960-cı illərdə Maral Rəhmanzadə Xətainin "Dəhnamə"si və "Azərbaycan nağılları" üzərində işlərkən, həcm-məkan prinsipləri ilə klassik miniatürün dekorativliyini və stilizasiyasını böyük məharətlə uyğunlaşdırmışdı.

Heyran xanımın lirika dolu poeziyası şairənin 1961-ci ildə nəşr olunmuş qəzəllər toplusu üçün Maral Rəhmanzadənin çəkdiyi, daxili səslənməsinə görə zərif illüstrasiyalar vasitəsi ilə daha aydın oxunur. Mətnin oxunuşu zamanı yaranan qəribə obrazları sözsüz-vizual sıralarla bərpa edib xəyalda canlandırmaq üçün Maral Rəhmanzadə bu işlərdə ağ-qara linoqravür texnikasını seçir. Bu işlərdə detallarla

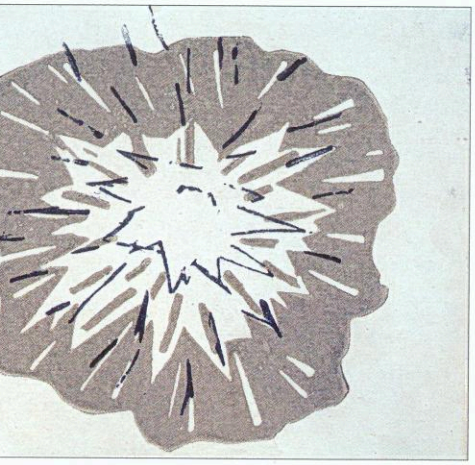

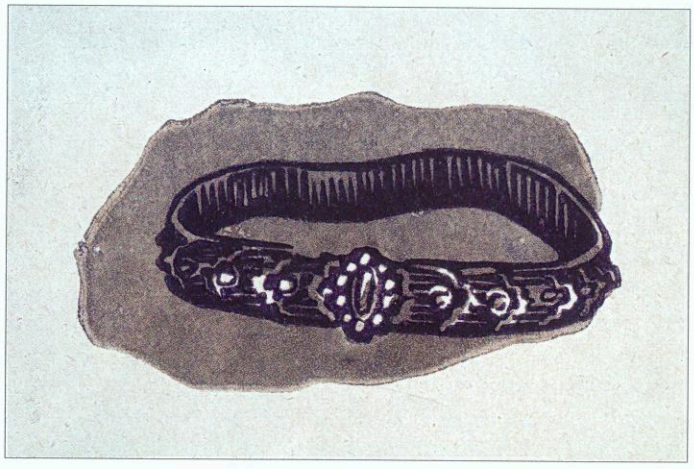

"Alov", kağız, sulu boya, 16x15,5
"Flame", watercolor on paper, 16x15,5

"Kəmər", kağız, sulu boya, 12,5x15
"The Belt", watercolor on paper, 12,5x15

Khanum was disclosed in the internal sound graphics of Maral Rahmanzade, who painted for the collection of 'ghazels' of the poetess published in 1961. For these works Maral Rahmanzade had chosen the black and white linocut technique, enabling her to recreate, through a laconic visual series, the amazing images that come into existence when reading the works. There is no overload of details or distraction from the scenery.

Thus the artist managed to reveal the inner state of her heroines – sometimes sorrow and sadness, sometimes irrepressible joy and triumph and sometimes the tension of anticipation. In 1980, Maral Rahmanzade worked on illustrations for the "Shah Ismail Khatai" book and for a collection of the works of Hurshudbanu Natavan. For these illustrations the artist used the technique of watercolor painting and her aim of achieving a figurative harmony of works was solved in another way. Basing her work on the rules of traditional oriental miniature with its flatness, bright ornamentation and the pliancy of the fine lines of contour drawing, the artist managed to carry the reader to the middle ages. However, the internal state of the characters in these illustrations and the nuances of sentiment are conveyed solely by decorative means – through color and the character of the background.

More moving are her illustrations for a collection of Natavan's poetry where the image of a mother lamenting over the grave of her child is particularly memorable. In the book illustrations of Maral Rahmanzade, one can trace the artist's desire to guess and recreate not only the character of an epoch but also of a literary work. The tension of dramatic events is expressed in the style of the work; sometimes it is the narrative character of plays, sometimes the gentle lyricism of poetry, and sometimes the broad scope of epic tales.

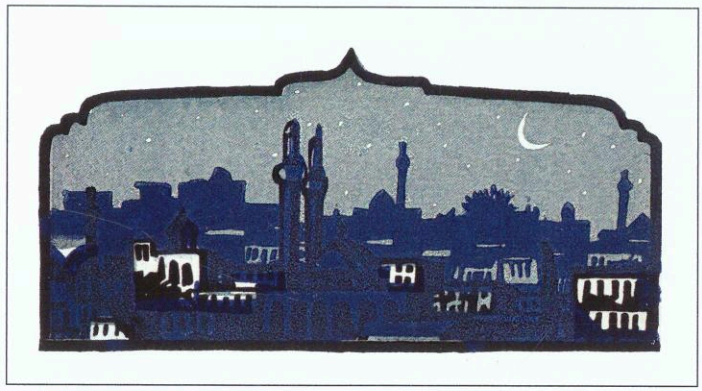
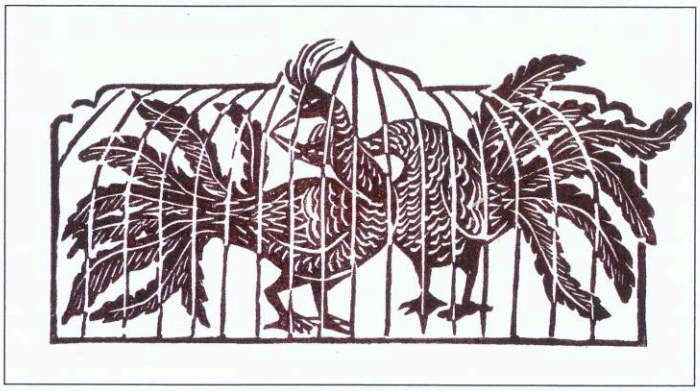

"Azərbaycan nağılları" kitabına 6 illüstrasiya, kağız, sulu boya
6 illustrations for "Azerbaijanian Fairy Tales" book, watercolor on paper

həddən artıq yüklənmə yoxdur, həm də ətraf şərait diqqəti yayındırmır. Maral xanım qəhrəmanlarının daxili əhvalını – kədər və qüssəsini, sevinc və riqqətini məharətlə ötürə bilir. 1980-ci illərdə Maral Rəhmanzadə "Şah İsmayıl Xətai" kitabı və Xurşidbanu Natəvanın əsərlərindən ibarət toplu üzərində işləyirdi. Burada rəssam akvarel rəngkarlığı texnikasından istifadə etmiş və işlərin obrazlı qurğusu fərqli tərzdə həll olunmuşdur. Ənənəvi Şərq miniatürünün qanunlarına söykənərək əsərin müstəviliyi, parlaq dekorativliyi, bol ornamentlilik, cizgilər, rəsmin nazik xətlərinin çevikliyi hesabına rəssam oxucunu orta əsrlərə köçürür. Lakin bu illüstrasiyalarda personajların daxili vəziyyəti, ovqatın nüansları yalnız dekorativ vasitələrlə – fonun xarakteri və koloritlə ötürülür. Natəvanın şeirlər kitabının illüstrasiyaları daha səmimi və təsirlidir, burada ən yadda qalan təsvirlərdən biri övladının məzarı üstə qəmli ananın obrazıdır. Kitab qrafikası işlərində Maral Rəhmanzadənin nəinki dövrün, hətta ədəbi əsərin xarakterini tapıb əks etdirmək istəyi aydın görünür. İşlərin üslubunda gah dram gərginliyi, gah pyeslərin nəqliliyi, gah da poeziyanın incə lirikası və yaxud epik rəvayətin genış miqyası ifadə olunur.

M.Y.Lermontovun "Aşıq Qərib" poemasına illüstrasiya, 1939, kağız, qarışıq texnika, 15,6x12

Illustration for M.Y.Lermontov's poem "Ashug Garib", mixed technique on paper, 15,6x12

"Ceyranlar", kağız, sulu boya, 10,8x13,2

"Persian Gazelles", watercolor on paper, 10,8x13,2

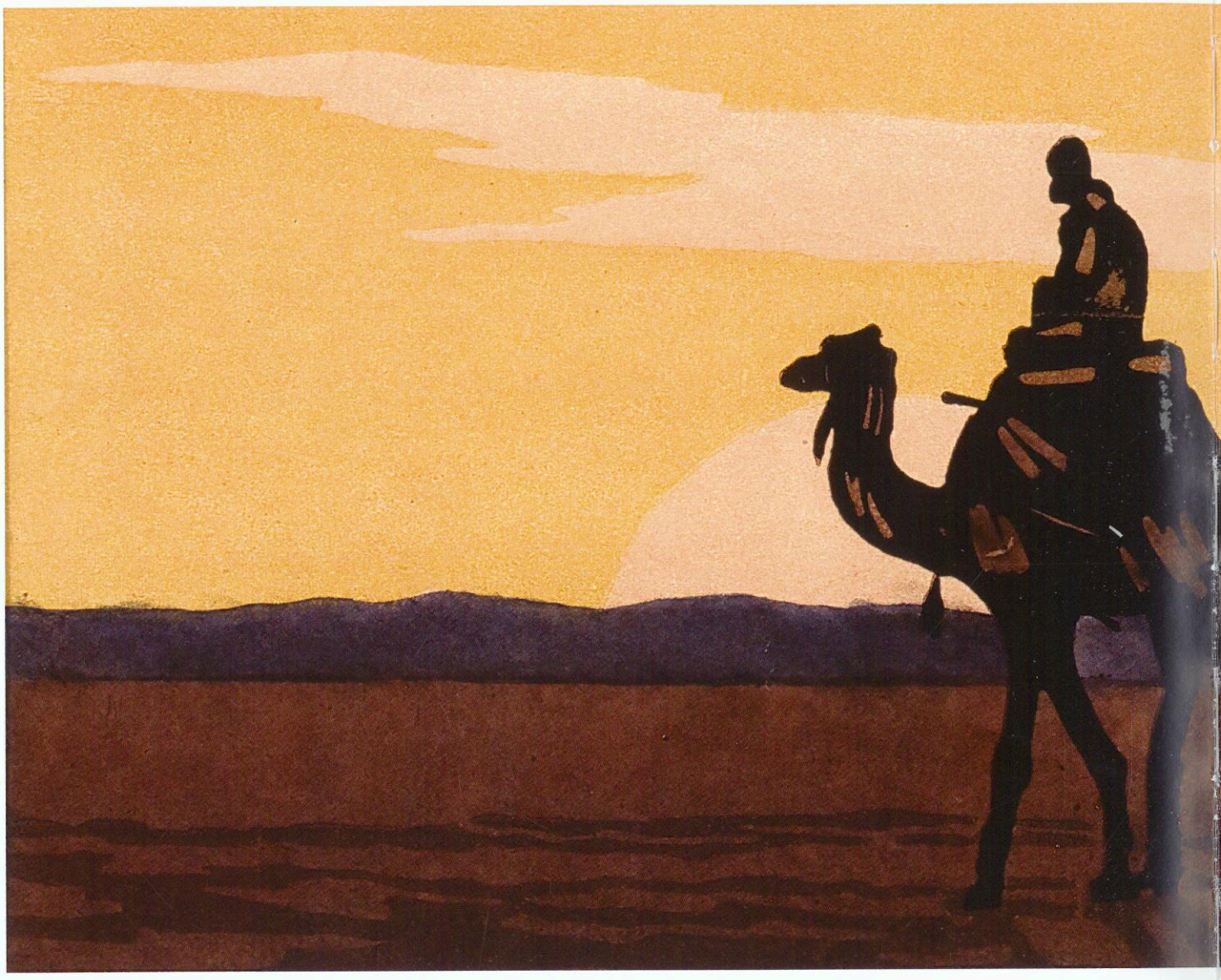

Maral Rahmanzade's creative path, full of interesting and significant events, important discoveries and new interpretations of eternal topics is characterized by a striking originality, surprising emotion and comprehensive reflection of her nature – internally free, exalted and spiritual.

Maral Rahmanzade had never been a member of any party; she was not interested in the superficial, common side of life. She lived and worked in another –dimension- swept along and guided by the wave of her feelings, bright thoughts and pure soul that can be clearly traced in all her works.

In 1964, Maral Rahmanzade was awarded the title of 'People's Artist of Azerbaijan SSR'. She was a laureate of the state award as well as the winner of the national award The Order of "Shohret". For Maral Rahmanzade, the creative process itself was fundamental. She devoted herself to art and until the end of her life was true to her spiritual and aesthetic ideals.

"Karvan yolu", 1963, kağız, avtolitoqrafiya, 40x27,5
"The Way of the Caravan", 1963, autolithograph on paper, 40x27,5

Maral Rəhmanzadənin maraqlı və əlamətdar hadisələrlə dolu yaradıcılıq yolu, əhəmiyyətli kəşflər, əbədi mövzuların yeni "oxunuşu" rəssamın parlaq özəlliyi, qeyri-adi səmimiyyəti və daxilən azad və ruhsal naturasının son dərəcə dolğun əksi ilə xarakterizə olunur.

Maral Rəhmanzadə heç vaxt heç bir partiyanın üzvü olmayıb, həyatın səthi, adi, gündəlik tərəfi onu əsla maraqlandırmırdı. O, əsərlərindən aydın göründüyü kimi, tamamilə başqa bir dalğada – öz hissləri, işıqlı fikirləri və təmiz qəlbi ilə yaşayıb yaradırdı.

1964-cü ildə Maral Rəhmanzadəyə Azərbaycan SSR-nin "Xalq rəssamı" fəxri adı verildi, bir çox dövlət və milli mükafatlara, "Şöhrət" ordeninə layiq görüldü. Yaradıcı proses – özünü sənətə həsr etmiş və həyatının sonunadək öz mənəvi və estetik ideallarına sadiq qalan Maral Rəhmanazdə üçün hər şeyin əsasını təşkil edirdi.

Maral Rəhmanzadə emalatxanada. Bakı. 1962

Maral Rahmanzade in studio. Baku. 1962

Xalq Bank

Idea by:
Xalq Bank

Project Head:
Rafig Hashimov

Edition Compiler:
Emin Mammadov

Artistic Arrangement & Design by:
Tarlan Gorchu

Text by:
Shirin Y. Melikova PhD

Translator:
Emma Triller

Editor:
Selim Babullaoghlu

MARAL RAHMANZADE
Painting & Graphics

ISBN 978-9952-34-590-2

"Giz Galasi" Art Gallery helped much in choosing the paintings for the book.

All rights reserved: any copying, distribution, performance, creation of derivative works etc. on the book's texts and illustrations without permition from Xalq Bank are illegal.

© Xalq Bank, Baku, 2011
www.xalqbank.az

Printed by: OJSC "Sharq-Qarb" (*East-West*) Publishing House
www.eastwest.az

Published for free distribution within frames
of the "National Heritage" project by Xalq Bank